

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

Dönüş KONUK

FAZLULLAH-İ MUHTEDÎ (SUBHÎ) VE
KISSEHÂ-Yİ SUBHÎ ADLI ESERİNDEN ÇEVİRİ MASALLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY

ERZURUM-2008

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı'nın Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY

Danışman / Jüri üyesi

Prof. Dr. Nimet YILDIRIM

Jüri üyesi

Prof. Dr. Turgut KARABEY

Jüri üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 21.03.2008

Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA NO</u>
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. MASAL, ÖZELLİKLERİ VE ÇOCUK EDEBİYATI	
1.1. Masal ve Özellikleri	
1.1.1 Tanımı	1
1.1.2 Masalların kökeni ve tarihçesi	1
1.1.3 Masal türleri	2
1.1.4 Masal kahramanları.....	4
1.1.5 Masalların bölümleri	5
1.2. Çocuk Edebiyatı	
1.2.1 İran çocuk edebiyatı	6
İKİNCİ BÖLÜM	
2. FAZLULLAH-İ MUHTEDÎ (SUBHÎ)'NİN HAYATI, ESERLERİ VE DİNÎ GÖRÜŞÜ	
2.1 Hayatı1	3
2.2 Eserleri1	6
2.3 Dini Görüşü	18
2.3.1 Bahâî dini	18
2.3.2 Prensipleri.....	18
2.3.3 Tarihi bilgiler.....	18
2.3.4 Kutsal kitaplar	19
2.3.5 İbadet.....	20
2.3.6 Bahâî tapınakları	20
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. KISSEHÂ-Yİ SUBHÎ ADLI ESERDEN ÇEVİRİ MASALLAR	
3.1. Bir varmış, Bir yokmuş	21
3.2. Koştum ve Koştum	22
3.3.Çingiraklı Keçi.....	23
3.4. Badem Ağacı.....	26
3.5.Hamamböceği Teyze	32

3. 6.Pire ve Tandır.....	37
3. 7.Pamuk Kozası	39
3. 8.Serçe.....	42
3. 9.Kuyruğumu Dik	44
3. 10.Yaşlı Kadın	46
3. 11.Kabak İçinde Yuvarlanan Kadın.....	48
3. 12. Kabak.....	51
3. 13.Tilki ve Turna Kuşu	53
3. 14. Zulüm.....	54
3. 15. Darbukacı Serçe	56
3. 16. Hüdühüd Kuşu	58
3. 17. Matemli Tilki	59
3. 18. Tilki ve Horoz	61
3. 19. Köpek ve Horoz	62
3. 20. Gelin ve Kaynana.....	63
3. 21. Seyyar Satıcı	65
3. 22. Kuyruksuz Çakal.....	71
3. 23. Yalancı Keçi.....	76
3. 24. Yaşlı Kadın ve Çakal	87
3. 25. Salak Gelin ve Kaynana.....	89
3. 26. Kadı Kızı.....	91
3. 27. Nohutçuk ve Dev	93
3. 28. Keçeli	95
3. 29.Üç Karılı Adam.....	104
3. 30. Gonca Gül	105
3. 31. Hayır ve Şer	114
3. 32. Sarı Gül	116
SONUÇ	122
KAYNAKÇA	125
DİZİN	127
ÖZGEÇMİŞ.....	128

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FAZLULLAH-İ MUHTEDÎ (SUBHÎ)

VE

KISSEHÂ-Yİ SUBHÎ ADLI ESERİNDEN ÇEVİRİ MASALLAR

Dönüş KONUK

Danışman : Prof. Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY

2008 – SAYFA : 129-V

Jüri : Prof. Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY

Prof. Dr. Nimet YILDIRIM

Prof. Dr. Turgut KARABEY

Bu çalışma, çocuk edebiyatı ve klasik İran edebiyatı alanındaki çalışmalarıyla tanınmış olan Fazlullah-i Muhtedî'nin hayatı, masalın tanımı ve “Kissehâ-yi Subhî” (Subhî'nin Masalları) adlı eserinden bazı masalların Türkçe'ye çevirisinden oluşmaktadır.

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, “Masal nedir?” sorusuna yanıt verildi. Ardından İran çocuk edebiyatına değinildi.

İkinci bölümde, yazarın hayatı, eserleri ve dini görüşü anlatıldı.

Üçüncü bölümde, “Kissehâ-yi Subhî” adlı eserinden 32 seçkin masal Türkçe'ye tercüme edildi.

Sonuç bölümünde ise tespitler ortaya konuldu.

ABSTRACT

MASTER THESIS

FAZLULLAH-I MOHTEDÎ (SOBHÎ)

AND TRANSLATION OF TALES FROM HIS ART NAMED

KESSAHÂ-I SOBHÎ

Dönüş KONUK

Supervisor : Prof. Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY

2008 – PAGE : 129-V

Jury : Prof. Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY

Prof. Dr. Nimet YILDIRIM

Prof. Dr. Turgut KARABEY

This survey express the life of Fazlullah-i Mohtedî who is famous of working in children literature and classical Iran literature It consist of translation of some selected tales named Kessahâ-i Sobhî the work of his art .

This survey consists of three chapters.

In first chapter, what is story? Question is answered. Then it is mentioned Iran children literature

In second chapter, author's life, his work and his religion view is expressed

In third chapter, 32 story are chosen translated from his work named Kessahâ-i Sobhî (Sobhî's tales)

In final, findings are displayed.

ÖNSÖZ

İran’da halk hikâyelerini çocukların anlayacağı dile uyarlayıp yeniden düzenleyerek derleyen ilk kişi Fazlullah-i Muhtedî (Subhî)’dir. Çocuk edebiyatı ve klasik İran edebiyatı alanındaki çalışmalarıyla tanınmış olan Muhtedî, aynı zamanda ünlü bir kıssacıdır. 1941 (1320 hş.) yılından önce İran radyo programlarında anlatmış olduğu tatlı, çekici ve öğretici hikâyeleriyle beğeni kazanmıştır.

Yakın bir zamanda yaşamış olmasına rağmen Fazlullah-i Muhtedî’nin hayatı ve ailesi hakkında kaynaklarda yeterli bilgi yoktur. Hayatı hakkındaki bilgiler, kendi yazdığı biyografisinden, eserlerinden ve o devirde hakkında yazılan hatıralardan oluşmaktadır. Onunla ilgili yazılan birçok eser incelendiğinde, hayatının, kendisinin yazdığı şekilde aktarıldığı ortaya çıkmaktadır. Buna sebep olarak İran’da rejimin değişmesi ve Muhtedî’nin Bahâî dinine mensup olması gösterilebilir.

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, masal hakkında ayrıntılı bilgi verilip, İran çocuk edebiyatına değinildi. İkinci bölümde, yazarın hayatı, eserleri ve dini görüşü anlatıldı. Özellikle mensup olduğu din hakkında ayrıntılı bilgi verildi; çünkü dini görüşü, yazarın hayatına yön veren önemli bir unsur olmuştur.

Üçüncü bölümde, yazarın Kissehâ-yi Subhî (Subhî’nin Masalları) adlı eserinden bazı masallar Türkçe’ye tercüme edildi. Sonuçta ise çevrilen masallarla ilgili değerlendirme yapıldı.

Çalışma esnasında büyük ölçüde dikkat ve titizlik gösterilmesine rağmen bir takım hatalar ve eksiklikler olabilir. İlgililerin ve uzmanların olumlu eleştirileri bizi daha mükemmeli yapmaya yöneltecektir.

Her türlü yardımı gösteren değerli hocam Prof. Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY’a teşekkürü bir borç bilirim.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MASAL, ÖZELLİKLERİ VE ÇOCUK EDEBİYATI

1.1. Masal ve Özellikleri

1.1.1. Tanımı

Masal, olağanüstü durum ve olayları ele alan edebî bir üründür. Bu, genel olarak masal hakkında akla gelen ilk tanımdır. Fakat değişik kaynaklarda farklı tanımlara rastlamak mümkündür.

Bunlara bir göz attığımızda; “ *masallar bütünüyle ya da genellikle olağanüstü olayların ve kişilerin gerçeğe çelişen bir yer ve zaman boyutu içinde anlatıldığı edebiyat ürünleridir*”¹, *nesirle söylenmiş, dinî ve büyü inançlarından ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatıdır*”², “*umumiyetle okumanın ve yazının gelişmediği devirlerde ve muhitlerde nesillerden nesillere intikal eden ve özellikle geceleri söylenen...*”³, “*...sembollere dönüşmüş, dahası ilişkilerin basitleştirildiği kurmaca dünya içinde yaşamın gerçeklerine gönderme yapan bir tür...*”⁴ gibi tanımlarla karşılaşırız.

Halk edebiyatı alanında eğitim almayan bir kişi ise, çocukluğunu düşünerek masalı; çocukların göz kapakları kapanıncaya kadar okudukları veya büyüklerinden dinledikleri, onlar üzerinde birçok etki bırakan, havası ile çocukları saran, kuşatan ve mutlulukların en güzellerini yaşatan bir tür olarak tanımlayabilir.

1.1.2. Masalların kökeni ve tarihçesi

Masalların kökeni hakkında tam bir bilgi yoktur. Değişik bilim adamları ve araştırmacıların fikirleri de genelde ispattan uzak ve kişisel görüşlerdir. Masalların kökeni izah edildiğinde bu bilim adamları ve araştırmacıların görüşleri genelde bir arada verilmektedir.

“*Bir masalın ilk defa nerede, ne zaman ve kimin tarafından söylendiği belli değildir. Masal, bilinmeyen bir zamanda malum olmayan bir yerde birisi tarafından söylenmiş, zamanla söyleyen unutulmuş ve topluluğun malı olmuştur.*”⁵

¹ İbrahim Kırıs, **Uygulamalı Çocuk Edebiyatı**, Eylül Yayınları, Ankara 2000, s.34

² Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1997, s.75

³ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara 1993, s.368

⁴ Selahattin Dilidüzgün, **Yazın Eğitiminde Çocuk ve Gençlik Yazını**, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1994, s.24

⁵ Naki Tezel, “**Halk Masallarının Mahiyeti**”, Eğitim, C.7, S.82, İstanbul 1957, s.24

“Mitoloji mektebi halk masallarını eski mitlerin parçalar hâlindeki bakiyeleri olarak görmektedir. Bu mektepteki görüşü benimseyenler, masallarda güneşe ve fecre yahut da bulutlara ait mitleri bulduklarını söylerler. Antropoloji mektebi ise belli bir topluma ait masalların vahşî kavimler arasında da olduğunu, dolayısıyla bir mitin masal safına düşmesine ait kesin ve açık örnek gösterilemeyeceğini savunur. Edebiyat mektebi ise halk masallarının kökenini Hint'te aramıştır. Bazı İngiliz bilginlerinin temsil ettiği ritüalist ekol ise halk masallarının bugün terk edilmiş bir takım ritlerin son izleri ve alametleri olarak görmektedir.”⁶*

Macar araştırmacı Ignózz Kunoş masalları kaynak bakımından kökü Hindistan'a uzanan masallar ve ulusal masallar diye ikiye ayırır.

1.1.3. Masal türleri

“Masallar yapılış ve çıkış kaynakları açısından ikiye ayrılabilir:

a) Halk geleneği ile oluşmuş folklorik nitelikli masallar.

b)Yapay nitelikli masallar”⁷

Halk geleneği ile oluşmuş masallar içinden çıktıkları toplumun dinî inanç, gelenek, görenek vb. özelliklerini yansıtan halkın muhayyile ve zihninden çıkan, başlangıçta sözlü olarak varlığını devam ettirdiği halde daha sonraları araştırmacılar tarafından yazıya dökülen ürünlerdir.

Halk masallarında toplumun ortak değer hükümleri vardır. Değişik insan tiplerinin (anne - baba - çocuk, üvey anne - baba, öğretmen - öğrenci, avanak insanlar, kurnaz insanlar vb.) yaşayışları halk masallarının konularını oluşturur.

“İlk çıkış noktaları halk olan masallar genellikle ağızdan ağza aktarılarak, 19. yüzyıla kadar gelmiş ve bu yüzyılda yazıya geçirilmiştir. Yazılı bir metin olmadığı için değişik yerlerde değişik masallara rastlanır.”⁸

Halk masallarında amaç, okuyucuyu doğrudan ana fikre götürmektir. Dolayısıyla ayrıntılardan kaçınılır.

* **Rit:** (Sözcük anlamıyla) Dinsel tören ve kurallar.

⁶ Naki Tezel, **Türk Masalları I**, MEB, İstanbul 2001, s.2

⁷ Kıbrıs, **Uygulamalı Çocuk Edebiyatı**, s.35

⁸ Yalçın Alemdar-Gıyasettin Aytaş, **Çocuk Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, Ankara 2002, s.45

Yapay nitelikli masallar ise özellikle son yüzyılda yazarların çocuklar için yazdığı ürünlerdir. Yapay nitelikli masallarda yazar; bazen halkın geleneği ile oluşmuş folklorik masallardan yararlanır, bazen de tamamen kendi muhayyilesinden yola çıkar.

Bu tür masallar genelde toplumların kültürel, sosyal ve teknolojik gelişmelerini ele alır. Fakat kahramanları peri ve cin gibi hayalîdir. “*Halkın büyük değer verdiği ve görüşlerinden yararlandığı bilgin ve düşünürler yanında inanç önderlerinin yaşayışları ile ilgili anlatılan velâyetname, menakıp ve söylenceleri de bu grup içine alabiliriz...*”⁹

Bunun yanında sınıflandırmayı konusuna göre yapanlar da vardır. Bunlardan biri Max Lüthi'nin Uluslararası Masal Katalogu'nda yer alan sınıflandırmasıdır.

“*Bu Sınıflandırma şu şekildedir:*

1. *Hayvan masalları*

a. *Vahşi Hayvanlar*

Vahşi olup evcilleştirilen hayvanlar

Ormanda yaşayan hayvanlar

Ev hayvanları

Kuşlar

Balıklar

Diğer hayvanlar

b. *Asil hayvanlar*

2. *Peri masalları*

3. *Legend tarzındaki masallar*

4. *Hikâye tarzındaki masallar*

5. *Şeytan masalları.*”¹⁰

⁹ Aytaş-Alemdar, **Çocuk Edebiyatı**, s.45

¹⁰ Max Lüthi, “**Avrupa Masal Tipleri ve Kişileri**” (Çev. Sevgül Sönmez), Milli Folklor Dergisi, S.36, Ankara 1997, s.70

1.1.4. Masal kahramanları

Masalların kahramanları: “*İnsanlar (padişah, tüccar, oduncu, keloğlan, Arap vb.), hayvanlar (aslan, tilki, at, güvercin, papağan vb.), bitkiler (ağaç, çiçek, vb.), maddî unsurlar, alet ve eşya (dağ, taş, mağara, kuyu, su, sofras, değirmen, ay, çalgı vb.), hayalî yaratıklar (dev, cin, peri vb.); yalın fikirler (akıl, zekâ, iyilik, kötülük, güzellik vb.) gibi akla gelen her şeydir.*”¹¹ Bir masalın en önemli bireyi olan kahramanlar değişik tiplerde okuyucunun karşısına çıkmaktadır.

Esas itibariyle belli bir yer ve zamanda yaşamamış olan bu kişiler bazen iyi bazen kötü rollerle karşımıza çıkarlar. Kadın kahramanlar çoğunlukla çalışkan, iyi yürekli, güzel, olumlu tipleri canlandırılırlarsa da cadı karı, üvey ana, zalim kaynana gibi kötü rolleri de üstlenirler. “*Erkek kahramanlardan genellikle fakir genç, padişah bazen müsrif, bazen adil yönetim tarzını sergilerken, derviş yol gösterici kişiliği ile öne çıkar.*”¹²

1.1.5. Masalların bölümleri

Masallar temel olarak üç bölümden oluşmuştur:

Masalın giriş bölümü

Asıl masal bölümü

Masal sonu bölümü

1-Giriş bölümü: Bu bölüme masalın döşeme bölümü de denilmektedir. Bu bölümde birbiriyle ilgisi olmayan kelimeler tekerleme tarzında bir araya getirilmiştir. Usta bir biçimde toplumda yer alan zıtlıkların, gülünç durumların da konu edildiği bu bölüm çocukların ilgi ve istekle okudukları kısımdır. “*Masallar bir bakıma bu kısımdaki söz ustalığıyla kendilerine dinleyici-okuyucu bulabilirler de denilebilir.*”¹³ Giriş bölümünde belli başlı kahramanlar tanıtılır, üzerinde durulacak konu açıklığa kavuşturulur.

¹¹ Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, s.369

¹² Selçuk Kantarcıoğlu, **Eğitimde Masalın Yeri**, MEB, İstanbul 1991, s.21

¹³ Kıbrıs, **Uygulamalı Çocuk Edebiyatı**, s.36

2-Asıl masal bölümü: Bu bölüme gelişme veya gövde adı da verilir. Masalı ilginç yapmak için bu bölümde de zaman zaman tekerlemeler yer alabilir. Giriş bölümü bittikten sonra “adamın biri, bir gün” gibi kalıplaşmış kelimelerle bu bölüme girilir. Bu bölüm; “...*masalın olayları, tasvirleri ve konuşmaları ile geçtiği ana bölümdür.*”¹⁴

3- Masal sonu bölümü: Masalın bitirildiği bölümdür. Bu bölümde; masalcı, çoğunlukla olayın içindeymiş gibi hoş bir şekilde masalı bağlar, anlattıklarına gerçek havası vermek için gerçekçi sözlerle bir tekerleme yapar. Masalcı sanki o olayları yaşamıştır.¹⁵ “*Bazı masallarda sonuç bölümünün bir efsane veya bir ‘kıssadan hisse ile bağlandığı görülür.*”¹⁶

¹⁴ A.Ferhan Oğuzkan, **Çocuk Edebiyatı**, Anı Yayınları, Ankara 2000, s.28

¹⁵ Kantarcıoğlu, **Eğitimde Masalın Yeri**, s.19

¹⁶ Oğuzkan, **Çocuk Edebiyatı**, s.28

1.2. Çocuk Edebiyatı

1.2.1. İran çocuk edebiyatı tarihi

İran'daki çocuk edebiyatı çok eski bir tarihe sahiptir. Çocuk edebiyatı tarihi, eski zamanlarda sözlü edebiyatla başlar, İslâmî dönemde okumayla devam eder ve 19. yüzyılın ortalarında ilk çocuk kitapları basılır ve 1979'daki İslami devrime kadar çocuk edebiyatının gelişimi devam eder. İlk olarak Persli ailelerin zengin sözlü edebiyatlarını anlatmaya başlamalarıyla ortaya çıkmıştır. Bunlar; nesilden nesle aktarılan ninniler, halk hikâyeleri ve fabllardan oluşmaktadır.

Son yıllarda birçok kilden yapılmış alıştırma kitabeleri bulunmuştur. Bu kitabeler, M.Ö. 1500'den 2000'e kadar çocukların öğretmenler tarafından eğitildiğini ve bu kitabelere alıştırma yazdıklarını göstermektedir. Ayrıca çocukların sözlü edebiyata ek olarak Sasaniler dönemine ait olan yazılı hikâyeleri okumaktan da çok büyük zevk aldıkları belirtilmiştir. Bu iddia; yaklaşık 2000 yıl önce bulunan "Asurik Tree-Direht-i Asurik" (Hurma ağacı ve keçi hikâyesi) adlı Pehlevice el yazması esere dayanmaktadır.

Tarih konusunda yapılan kapsamlı araştırmalar; doğu ve batıdaki tarihi yapılar arasında benzerlikler olsa da orta çağ boyunca İran'daki çocuk edebiyatının belirli özellikler yönünden farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur.

İslâmî dönemde çocuklar "Mektephane" adı verilen geleneksel okullarda eğitiliyordu. Bu okullarda çocuklar kutsal kitap Ku'rân'ı Ker'im'in bazı bölümlerini öğrenirlerdi. İslam öncesi ve İslami dönem eserleri üzerine yapılan araştırmalar, doğrudan çocuklara hitap eden eserlerin çok az olduğunu gösterir.

Fakat genel edebi eserlerin içinde çocuklar için yazılmış olan çok sayıda metin bulunabilir. İran'da, batı ülkelerinden esinlenilerek oluşturulan Modern eğitim sistemi 19. yüzyılın ortalarında uygulamaya konulmuştur. Fakat 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında bir dönüm noktası olmuştur ve Batılı ülkelerde eğitim görmüş İranlı aydınlar tarafından yeni eğitim görüşleri ortaya atılmış ve böylece modern okul sayısı giderek artmıştır.¹⁷

¹⁷ Zuhre Kaînî, "Children Literature in İran, From Tradition to Modernism" (Yayınlanmamış Makale), Tahran 2005.

19. yüzyılın ilk dönemlerinde İran’da çocuklara yönelik yayınlar henüz yeni başlamaktaydı. İran’da modern anlamda çocuk edebiyatı, Talibof’un (d.1834) Kitâb-ı Ahmed adlı eserle başlamıştır. Ardından Şirazlı Muhammed Bâkır-i Huşyâr, 7–12 arası yaş grupları için yaklaşık elli kitap kaleme almıştır.¹⁸

İran’da halk hikâyelerini derleyen ve çocukların anlayacağı dile çeviren ilk yazar, Fazlullah-i Muhtedî’dir. Dili konuşma diline çok yakındır. Radyoda kıssa okuyuculuğu yaparken, programa “Çocuklar Selam” diye başladığından “Çocukların Babası” olarak tanınmıştır.¹⁹

İran edebiyatında özellikle çocuklara yönelik çalışmaları olan yazarlardan biri de, Abbâs Yemînî Şerif’tir (1919–1989). Sade ve akıcı bir dilde kaleme almış olduğu eserlerinde daha çok öğretici ve eğitici özellikler ağır basmaktadır. Hikâyelerinde zaman zaman şiirlere de yer vermiştir.²⁰

Bir diğer çocuk edebiyatçısı da, Samed-i Bahrengî (1939–1968)’dir. Kitap okumayı sevdirmek amacıyla çocukların anlayacağı bir dilde hikâye kitapları yazdı. Yoksul ailelerin çocuklarına ulaşması amacıyla kitaplarını çok ucuz fiyatlarla sattırdı. Diğer taraftan Azerbaycan halk edebiyatını dört büyük cilt halinde kaleme aldığı eserinde topladı.²¹

1920 yılının başında nüfusun yalnızca yüzde beşi okuryazardı. O zaman yapılması gereken en önemli şey, okuryazar çocuk sayısını arttırmak için yeni kanallar açmaktır. Yeni eğitim sistemindeki çocukların modern ders kitaplarına ihtiyaç vardı. Öncü eğitimciler, çocukların özel ihtiyaçlarına yanıt verebilen yeni ders kitapları hazırlamaya çalıştılar.

Sonuç olarak modern çocuk edebiyatı öncü yazarlar ve şairlerin çocuklar için hikâye ve şiirler yazmalarıyla 1930’lu yıllarda başlamıştır. Batılı ülkelerden birçok tercüme yapılmış ve çok sayıda çocuk kitabı yayınlanmıştır.

¹⁸ Muhammed Ca’fer Yahakkî, *Cûybâr-ı Lehzeâ; Edebiyyât-i Muâsır-ı Fârsî*, İntişarat-i Câmî, Tahran 1385 hş., s.242

¹⁹ Benefşe Hicâzî, *Edebiyyat-i Kudekan ve Novcevânân*, İntişarat-i Roşengeran, Tahran 1374 hş., s.32

²⁰ Nimet Yıldırım, “Fars Edebiyatında Çocuk Edebiyatının Yeri”, *Ekev Akademi Dergisi*, S. I/2, Erzurum 1998, s.328

²¹ Hicâzî, *a.g.e.*, s.5

Bu faaliyetlere rağmen, çocuklar arasındaki okuma yazma bilmeme oranı fazlaydı ve İranlı çocukların henüz yeterli sayıda kitabı yoktu.²²

Sadık-i Çubek'in (d.1916) Ademek-i Çubi (Pinokyo) adlı tercümesi, tercüme eserlerin öncüsüdür. Çocuklara özgü bir dilde düzenlenmiştir.²³

İran tarihi boyunca edebiyatçılar ve yazarlar, şehzadelerin eğitimini üstlenmişlerdir. Eğitimde ve öğretimde kullanılması amacıyla bir takım eserler kaleme almışlardır. Bunlar; Kabusnâme, Siyasetnâme gibi önemli eserlerdir.²⁴

Meşrutiyet döneminde Çocukların anlayacağı dilde Farsça şiir yazan ilk şair İrec-i Mirzâ (ö.1925)'dir. İki ünlü şiiri Nasihat Be Ferzend (Çocuklara Nasihat) ve Mader (Anne) adlarıyla bilinir. Bu dönemin diğer aydınlarından biri de Hacı Mirzâ Yahya Devletâbâdî (1862-1939)'dir. Bazı şiirleri yıllarca ders kitaplarında yer almıştır.

Meşrutiyet döneminin ünlü yazarlarından biri de, Sadık Hidâyet (1903-1951)'dir. Eğitim komisyonu tarafından çocuklar için okuma kitapları adı altında bir dizi çocuk kitabı hazırlanması ve yayınlanmasıyla görevlendirilmiştir.

Meşrutiyet döneminin önemli yazarları ve şairleri arasında yer alan Muhammet Takî Hân Bahar(1886-1951), Çocuk şiiri alanında "Biz hepimiz İran'ın çocuklarıyız. Annemizin bekçisiyiz" okul şiiriyle tanınmaktadır. Çocuklar için kaleme almış olduğu şiir mecmuaları arasında: Enderz Be Cevânân (Gençlere Nasihat), Tenbeli Akibeteş Hemmâlist (Tembelliğin Sonu Hamallıktır), Hoda ve Valideyn (Tanrı ve Anababa), Monis-i Peder (Babanın Dostu)... gibi eserler ilk sıralarda yer almaktadır.

Bu dönemin en ünlü şairleri arasında yer almakta olan Nîmâ Yuşic (1896–1960)'in de çocuklara yönelik önemli çalışmaları olmuştur. Çocuklar için çok güzel, akıcı ve sade bir dille şiirler kaleme almıştır.

Mahmud Hân Saba (1850–1933) ve Hophopnâme adlı eserin yazarı Muhammed Ali Sâbir (1862–1911) de, İran çocuk edebiyatı tarihinde adları geçen önemli yazarlar arasında yer almaktadırlar.

²² Kaînî, “**Children Literature in İran, From Tradition to Modernism**” (Yayınlanmamış Makale), Tahran 2005, s.1

²³ Muhammed İsti'lâmî, **Berresî-yi Edebiyyât-i İmrûz-i İran**, Tahran 1352 hş., s.194

²⁴ Hicâzî, **Edebiyyât-i Kûdekan ve Novcevânân**, s.36

İran'da yeni çocuk edebiyatıyla ilgili ilk hareketler, Azerbaycanlı yazar Cabbâr Bağçebân'ın (1920–1978) bu alandaki çalışmalarıyla başladı. Çocukları çok iyi tanıyan onların dilinden anlayan ve çocuk psikolojisini yakından bilen Bağçebân, şiirlerini bir araya toplayan antolojilerini *Men Hem Der Dünyâ Arzu Dârem* (Benim de Dünyadan İsteğim Var) ve *Efsâne-yi Bâba Berfi* (Karlî Bâbanın Hikayeleri) adlarıyla yayınladı. Eserlerinin çoğu daha kendisi hayattayken basıldı.²⁵

1951 yılından itibaren İran yayıncılık tarihinde çok kapsamlı ve köklü değişimler yaşandı. Birbirinden farklı, değişik görüşleri temsil eden sayıları oldukça fazla gazeteler ve dergiler, halk kitlelerine ulaşmaya başladı. Söz konusu gazetelerin ve dergilerin çocuklar için özel olarak hazırlamış oldukları sayfaları bulunmaktaydı. Bu gazetelerden ve dergilerden bazıları da çocuklar ve gençlerle ilgili konularda eleştiriler ve araştırmalar yayınlamaya başladılar.

Bu gruptan olarak 1953 yılında yayın dünyasına giren Sepide Ferda adlı dergi, İran eğitim ve öğretim tarihinde önemli gelişmelere öncülük yapmıştır. Sepide Ferda dergisini yayınlayan ekip çocuk edebiyatının resmî ders olarak okullarda okutulmasını da sağlayarak bu alanda önemli bir gelişmeye imza atmış oldular. 1961 yılında *Edebiyât-i Kudekân* (Çocuk Edebiyatı) adlı bir de ders kitabı yayınlandı.²⁶

1960'larda Modernizmin gelişmesiyle her şey değişti. Bu dönemde başlayan reform eğitim, sistemine de etki yaptı. Bir grup acemi asker uzak köylere gönderildi ve çocukların yarısından fazlası okuryazar oldu. Çocuk edebiyatı için ilk kurumların oluşturulmasıyla beraber İran'daki çocuk edebiyatının durumu değişmiştir.

İran Çocuk Kitapları Konseyi (CBCI), çocuklar ve genç yetişkinlerin düşünsel gelişimi için kraliçe Farah tarafından kurulmuş ve desteklenmiş ilk sivil toplum örgütü ve kurumudur. Bu kurumlar İran'daki çocuk edebiyatını geliştirmek, çocukları ve gençleri okumaya teşvik etmek için 1963 ve 1965'te kurulmuştur.

²⁵ Hicâzî, *Edebiyat-i Kudekan ve Novcevanân*, s.45

²⁶ Yıldırım, "Fars Edebiyatında Çocuk Edebiyatının Yeri", *Ekev Akademi Dergisi*, S. 1/2, s.334

İran Çocuk Kitapları Konseyi'nin; çocuk edebiyatı uzmanlarının katıldığı seminerler ya da toplantılar düzenlemesi, çocukları ve ailelerini kitap okumaya teşvik edici çocuk kitabı sergileri düzenlemesi, okullar için kütüphaneciler eğitmesi, çocuk edebiyatını geliştirmede ve çocuk kitaplarının kalitesini ve sayısını arttırmada önemli bir katkı sağlamıştır.

Çocukların zihinsel gelişimi için müessese oluşturulması, birçok şehirde çocuk kütüphaneleri kurulması, köylere mobil kütüphaneler gönderilmesi çocukları okumaya teşvik etmede çok etkili olmuştur. Bu kurum, Genç yazarları ve grafikerleri teşvik ederek ve destekleyerek kaliteli çocuk kitapları yayınlatabildi.²⁷

Çocuk edebiyatının gelişmesinde yararları olmuş önemli şahsiyetler arasında Nâdir-i İbrâhîmî (d.1936), Mahmûd-i Âzâd (1934-2006), Cabbâr Bağçebân (1920-1978), Ahmed-i Şamlu (1925-2000), Mahmûd-i Kiyânûş (1925-1969), Abbâs Yemînî Şerîf (1919-1989)...gibi isimler ilk sıralarda yer almaktadırlar.

Aynı yıllarda Azer-i Yezdî (d.1922), tek başına klasik İran edebiyatının önemli eserlerini yeniden çocukların diline uyarlayarak önemli bir çalışmayı başlattı ve çok değerli ve çekici İran hikâyelerini Kissehâ-yi Hûb Berâyi Beççehâ-yi Hûb (Güzel Çocuklar İçin Güzel Masallar) adını verdiği dizi eserleriyle yayınladı.²⁸

Aynı yıllarda, Murtaza Mutahhari (1920-1979) din büyüklerinin hayatlarını ve din yolundaki mücadelelerini konu alan Dâstân-i Râstân (Doğruların Masalı) adlı iki ciltlik eserini kaleme alarak yayınladı. Bu eseri, daha çok genç neslin yoğun ilgisini kazandı ve Unesco tarafından o yılın en iyi kitabı ödülünü aldı.²⁹

1979 İslam devriminden sonra, devlet adamları sözde batıya ait kültürel yapıyı değiştirmeye başladılar. Çocuk edebiyatının, devrimin değerlerine uygun olan yeni bir tefsirini bulmayı denediler. Bu nedenle, İslami ideolojik değerlerden etkilenmiş çocuk edebiyatı eserlerini desteklemişlerdir. Bu politika, devletin genç jenerasyonun desteğine ihtiyacı olduğu için, İran-İrak savaşı boyunca devam etmiştir.

²⁷ Kaînî, a.g.m., s.3

²⁸ Yahakkî, *Cûybâr-ı Lehzeâ; Edebiyyât-i Muâsır-ı Farsî*, s.245

²⁹ Yahakkî, a.g.e., s.246

İslam devleti; sadece öğretmenleri ve kütüphanecileri sınırlandıran ve okul kütüphanelerine çok katı bir sansür uygulayan değil, ayrıca çocuklar ve genç yetişkinlerin zihinsel gelişimi için kurulan kurumun kütüphanesindeki zararlı gördüğü kitapları temizleyen bir eğitimsel sistemi oluşturmaya çalışmıştır.

19. yüzyılın sonunda ve yirminci yüzyılın başında bir dönüm noktası yaşanmıştır. Yeni eğitim konseptlerinin ortaya çıkması sözlü edebiyatının ve folklorun devamı, daha basit bir Pers düzyazısının geliştirilmesi, Batıdan daha çok sayıda tercümeler yapılması, İran’da matbaa endüstrisinin başlaması, yeni okulların açılması, çocuk psikolojisi üzerine çalışmalar yapılması ve bu çalışmalara önderlik eden kişilerin çıkması İranlı çocukları edebiyata yakınlaştırmıştır.

1990’larda savaştan sonra devlet kurumlarında uluslararası davranışa aşına olan daha realist bir grup oluştu. Bunlar ideolojik değerlere odaklanmayan çocuk edebiyatı üzerinde düşünmeye başladılar. Bu esnada, o yıllarda izole edilmiş bir grup bağımsız yazar, çocuklar için aktif olma ve edebiyat oluşturma fırsatı buldu. Genç nesil ve kadınlar haklarını talep etmek için yeni bir hareket başlattılar.

Toplumdaki farklı grupların özel ihtiyaçlarına yanıt verebilmek için birçok sivil toplum örgütü kuruldu. Bu örgütlerin bazıları çocuk edebiyatı ve çocukları ve ailelerini okumaya teşvik etme ile ilgiliydi. Bu dönem boyunca, çok sayıda genç insan özellikle de kadınlar “İran Çocuk Kitapları Konseyi”ne okullardaki ve ailelerdeki okuma oranını arttırmak için katıldılar. Birçok genç araştırmacı, gençler için oluşturulan bir ansiklopediye, farklı konularla katıldılar. Bu 1978’den beri başlatılan en kapsamlı, ulusal ve geniş ağı bir projeydi.

Geçen 30 yılda, bağımsız yazarlar ve genç yetenekli grafikerler kaliteli kitaplar yayınladılar ve uluslararası sahnede bir ses olmaya çabaladılar. Bu yaratıcılar arasından bazı yazarlar; Hans Christian Andersen ödülleri adayı gösterilmiştir. Bunlar: Huşeng-i Murâdî-yi Kirmânî (1992), Muhammed Rızâ Yûsufî (2000) ve son olarak da, M. H. Muhammedî (2006). Ayrıca bazı genç grafikerler de Bratislava ve Bologna kitap fuarlarında takdir görmüşlerdir.

Şimdiye kadar bu hareket, İran çocuk edebiyatının durumunu düzeltmede başarılı olamamıştı. En büyük engel İran eğitim sisteminin tutucu ve bürokratik yapısıydı. Eğitim sistemi otoriterdi. Bu sistemde, yenilikçi metodun yeri yoktu.

Okul kütüphaneleri sadece küçük birer kitap ambarıydı ve bu kütüphanelerdeki pek çok kitap özel bir kurum tarafından seçiliyordu. Eğitim sisteminin yapısı öğrencilerin aktif olarak işbirliği içinde olmalarını mümkün kılmıyordu. Öğrenciler sadece ders kitaplarıyla sınırlandırılıyordu. Böylece, okullar kitap almamaya başladı ve kitap pazarı kapanma durumuyla karşı karşıya kaldı. Yalnızca devlet tarafından desteklenen yayıncılar ayakta kalabildi.

Son zamanlarda, İran'daki toplumsal ve kültürel ihtiyaçlar; yeni jenerasyon uzmanlarını, çocuk edebiyatı alanında kuramsal yayınlar üzerine odaklanmaya itmiştir. Böylece, çocuk edebiyatını bir yatırım olarak görme ve tarihi çalışmaları, İran'daki çocuk edebiyatını geliştirmede temel bir gereksinim olarak görme süreci başlamıştır. Tüm bu teşebbüslerin sonucunda, bir avuç araştırmacıya yol gösterilmiştir.³⁰

³⁰ Kaînî, a.g.m., s.4

İKİNCİ BÖLÜM

2.FAZLULLAH-İ MUHTEDÎ (SUBHÎ)'NİN HAYATI, ESERLERİ ve DİNİ GÖRÜŞÜ

2.1.Hayatı

Fazlullah-i Muhtedî, Kaşan'ın tanınmış Bahaîlerinden Muhammed Hüseyin-i Muhtedî'nin oğludur. Kaşan'da dünyaya geldi. Asıl ismi Fazlullah-i Muhtedî'dir; ama Subhî ismiyle tanınır. Subhî ismini, muhtemelen Subhî-yi Ezel'den³¹ almıştır.³²

Dedesi, Müslüman âlimlerden ve Kâşân şehrinde Penceşah mahallesinde yaşamakta olan Hacı Molla Ali Ekber ile karısı Bâbîlerden oldukları için, kendi çocuklarını Babî dinine, sonra da Bahaîliğe geçirdiler. Kardeşler, Kaşan'da baş gösteren karışıklıklar sebebiyle Tahran'a göç ettiler. En küçükleri olan Subhî'nin babası Muhammed Hüseyin, Tahran'da evlendi ve Subhî onun ilk karısından dünyaya geldi. Muhammed Hüseyin'in üçüncü karısı, Subhî'nin annesine iyi davranmıyordu; sonunda boşanmaya mecbur kaldı ve babasının evine gitti. Subhî yedi yaşında annesinden ayrıldı ve üvey annesinin eline düştü. 11 yaşına henüz girmişti ki annesi öldü.³³

Subhî, altı yaşında babasının yanında İkan³⁴ okuyordu. Günlerce bir kadının yanında Farsça okuma ve yazmayı öğrendi. Daha sonra Bahâilerin Terbiyet okulunda öğrenim gördü. Okulun dışında Bahaî büyüklerinden yeni dinin sırlarını öğrendi.³⁵

Yıllar geçti ve babası onu Kazvin'e gönderdi; o Kazvin'den Bahai tebliğcilerinden biriyle Zencan'a ve Zencan'dan Azerbaycan'a, oradan Tiflis'e, Tiflisten de Bakü'ye, Aşkabad'a, Buhara'ya, Semerkant'a, Taşkent'e ve Merv'e seyahat etti. Aşkabad'da iken büyük Rus devrimi gerçekleşti.

³¹ Bahâîliğin kurucusu ve peygamberi olan Mirza Ali, henüz 30 yaşında iken 1850 tarihinde idam edilmiştir ve taraftarları dağıtılmıştır. Fakat Mirza Ali ölmeden önce kendisine "Suphi Ezel" ve "Bahâullah" adında iki mürit seçmiştir. Bunların ikisi de İran'dan sürgün edilmişlerdir. Suphi Ezel Kıbrı'ı, Bahâullah da Edirne'yi kendisine mekân olarak seçmiştir. (www.dunyadinleri.com/bahâilik)

³² Muhammed Kasımzâde, **Efsânehâ-yi Kuhen-i İrânî**, İntişarat-i Hirmend, Tahran 1384 hş, s.11

³³ Yahya Âryenpûr, **Ez Nîmâ Tâ Rûzgâr-i Mâ**, İntişârât-i Zuvvâr, C.III Tahran 1376 hş., s.461-462

³⁴ 1862'de Bahâîlik'in kurucusu Bahâullah tarafından kaleme alınan, Bahâî inancının kutsal kitaplarındandır.

³⁵ Âryenpûr, a.g.e., s.462

Subhî, Aşkabad'dan Bakü'ye geldi ve Rus Astara'sından İran'a geri döndü. Bir süre sonra öğrenim gördüğü Terbiye okulunda öğretmen oldu.³⁶

Birinci dünya savaşı sona ererken Subhi, Bahaîlerden oluşan bir kervanla Bakü, İstanbul ve Beyrut yolundan Akka'ya vardı. Abdalbaha'yı ziyaret etti. Bir müddet Abdalbaha'ya kâtiplik yaptı, onun yanında çok değerliydi. Abdalbaha'nın ölümünden iki buçuk ay önce tebliğle görevlendirildi. Fâzıl-ı Mazenderânî ile Beyrut, İskenderun, Kıbrıs, İstanbul, Batum, Tiflis ve Bakü'ye gitti. Oradan İran'a geçti. Kazvin'de iken Abdolbahai'nin vefatı haberini aldı.³⁷

Subhî'nin yazılarından onun Bahaî teşkilatından beklentileri olduğu; fakat bunlara ulaşamadığı anlaşılmaktadır. Bir otobiyografi olan "Peyâm-i Peder"ın 177. sayfasında şöyle yazar:

"Bahâîler arasında ben, gözü yolda, kulağı zilde başka bir şeydim (farklı biriydim). 'Belki Abdalbaha, bir dilekçe yazmış, benim adımları anmış, bana bir iş vermiş ve en azından bana siparişte bulunmuştur' diye kendi kendime konuşuyordum."³⁸

Subhî, Ruhani Şevki'nin başkanlığı döneminde Kazvin ve Hemedan'a yolculuk etti. Oradan tekrar Kazvin'e ve sonra Azerbaycan'a geçti. Bir müddet orada kaldı, sonra Tahran'a gitti. Bu esnada ruhanî mahfilin yargısıyla dostlarından uzaklaştırıldı; babası ondan nefret etti; bir süre işsiz, aç ve avare kaldı ve Bahaîlerden eziyetler gördü.³⁹

1933 yılında yeniden Azerbaycan'a gitti. Merağa'daki Nimetullahi tarikatının kutuplarından olan Meşhedî Muhammed Hasan Aga Mahbubali Şah ile sohbet etti. Ona intisap etti ve böylece dervişler halkasına katıldı. Tahran'a döndüğünde hayat hikâyesini anlattığı eseri Kitab-ı Subhî'yi yayınladı.⁴⁰

Subhî, yıllarca Sâdât Okulu'nda, sonra da Amerikan okullarında öğretmenlik yaptı. Sonra 1934 yılında kültür memuru oldu. (Tahran) Konservatuar'ında

³⁶ Âryenpûr, **Ez Nîmâ Tâ Rûzgâr-i Mâ**, III, 462; Abdülhuseyn Nevâyî, **Eser Âferînân**, Tahran 1379 hş., İntişârât-i Encümen-i Âşâr u Mefâhir-i Ferhengî, IV, 23-24

³⁷ Âryenpûr, a.g.e., III, 462

³⁸ Âryenpûr, a.g.e., III, 462

³⁹ Âryenpûr, a.g.e., III, 462

⁴⁰ Âryenpûr, a.g.e., III, 463

Fars dili ve edebiyatı öğretimiyle meşgul oldu.⁴¹ Yine aynı yıl ilk eseri olan “Ba-hâ Meramında Subhî” kitabını yazdı.⁴²

1938 senesinde Hukuk fakültesine geçti ve orada ders verdi; ancak orada bir yıldan fazla kalmadı ve Konservatuar’a geri döndü.⁴³

İran’ın masal ustası, söylediğimiz gibi, 1941 yılının ilk Cuma günü radyoda konuşmalarına başladı. Ondan sonra her Cuma günü ve bazı geceler çocuklar için masal ve kıssa okuyuculuğu yaptı.⁴⁴ Subhî, 1942 İranlılara radyo dinleme alışkanlığı kazandırdı. Bir müddet Sadık Hidayet’le birlikte çalıştı. Onun sayesinde 1952 ve sonrasında radyoya ilgi artmıştır.⁴⁵ Sonunda 1960 yılında kansere yakalandı ve bir defa tedavi için Londra’ya gitti; ancak netice alamadan döndü. 1963 yılında Tâc-i Pehlevî hastanesinde hayata gözlerini yumdu. Zahîruddovle mezarlığında toprağa verildi.⁴⁶

Subhî, radyoda masal anlattığı dönemlerde Farsça masalları derlemeyi düşünmüştü. Bu yüzden radyo aracılığıyla Tahran’ın ve diğer illerin halkından kuktan kulağa ulaşan masalları kağıda yazıp kendisine göndermelerini rica etti. Halk, bu davete uydu; sonuçta birçok eski ve yeni hikâye derlenmiş oldu. O, gönderilen her masalı dikkatle inceleyip aralarından en eski ve en temel olanlarını seçti. 1945 yılında “Fars Dili ve Edebiyatı için sağlam ve benzersiz bir temel” olan millî efsanelerden bir miktarını Tahran’da bastırdı. İki yıl sonra 1947 yılının sonunda bu külliyyatın ikinci cildini de yayınladı.⁴⁷

Efsanelerin ilk cildi yayınladığında hemen hemen bütün İran dergi ve gazeteleri bu olaydan söz ettiler. Londra radyosu, Farsça programında kitabı söz konusu etti. Moskova’dan Meşhur Lenin Kütüphanesi, yazara teşvik amaçlı olarak bir mektup yazdı ve kendisine Tacik efsaneleri ve folkloru, Azerbaycan masalları ve başka nefis eserlerden oluşan birkaç cilt kitap gönderdi.⁴⁸

⁴¹ Âryenpûr, *Ez Nîmâ Tâ Rûzgâr-i Mâ*, III, 46

⁴² Kasımzâde, *Efsânehâ-yi Kuhen-i Îrânî*, s.2

⁴³ Âryenpûr, a.g.e., III, 462

⁴⁴ Âryenpûr, a.g.e., III, 462

⁴⁵ Kasımzâde, a.g.e., s.12

⁴⁶ Âryenpûr, a.g.e., III, 462

⁴⁷ Âryenpûr, a.g.e., III, 462

⁴⁸ Âryenpûr, a.g.e., III, 462-463

2.2.Eserleri

1. Efsaneler: I. cildi 1945 yılında Tahran’da basılmıştır. Bu eser, “Gonca Gül, Keçeli, Keçi, Yol ve Yolsuz, Hayır ve Şer, Saadet Tavuğu, Said ve Seyyid, Sarı Gül, Nohutçuk, Nohutçuk ve Dev, Koyun, Falcı, Kurbağa Teyze, Uzun Boynlu Teyze ve Huzur Getirdin” adında on beş masaldan oluşmaktadır.⁴⁹

2. Efsaneler: II. cildi, 1947 yılında Tahran’da basılmıştır. Bu eser de on beş adet halk masalından meydana gelmektedir. Bu eserler; Alımlı, Molla, Nemekek, Mülk-ü Hüsrev, Talih Ayı, Beyaz İnek, Narenç ve Turunç, Turunç, Şah ve Vezir, Kırk Kız, Keçeli, Ebûâli, Katır, Sabır Taşı ve Üç Karılı Adam’dır.⁵⁰

3. Hacı Mollâ Zülfâlî: 1948 yılında Tahran’da basılmıştır. İran’ın son zamanlardaki değişimlerine yönelik özellikle iki köylü erkek çocuğunun gelişimiyle ilgilidir. Biri köyün mollasının yerine geçip onun kız kardeşiyle evlenen ve kendileriyle beraber Tahran’a gelen Zülfâlî’dir. Diğeri ise Zülfâlî’nin arkadaşı Seyfullah’tır. O aydınlanmadan önce Kerbela’daki bir sufî şeyhinin yolunda gider ve sonra yolun başında Kerbela’dan geri döner. Hemşerisi olan biriyle beraber yolculuk yaptığı sırada sorunlar ve dünya işleri hakkında daha çok aydınlanır. Bahâîlikle çekişme hakkındaki bu roman çok okunası ve oldukça sürükleyicidir.⁵¹

4. Eski Efsaneler: I. cilt, 1950 yılında Tahran’da basılmıştır. İçinde yirmi bir adet halk hikâyesi vardır. Bunlar; Bir varmış-Bir Yokmuş, Çingiraklı Keçi, Kurt ve Yedi Oğlak, Avare Bülbül, Badem Ağacı, Hamamböceği Teyze, Pire ve Tandır, İnatçı Karga, Pamuk Kozası, Serçe, Kuyruğumu Dik, Yaşlı Kadın, Kabak İçinde Yuvarlanan Kadın, Kabak, Şeker Aslan, Tilki ve Leylek, Tilki ve Turna Kuşu, Şeyh Tilki, Mekke’ye Giden Tilki, Zulüm, Darbukacı Serçe’dir.⁵²

5. Belh Divanı Hikâyeleri: 1953 yılında Tahran’da basılmıştır. Divançe’nin birinci ve ikinci basımı ile Belh Divanı’ndan meydana gelir.⁵³

6.Kitâb-î Subhî: Kendi hayatını içerir.İran’da rejimin değişmesinden sonra bu kitap toplatılmıştır.⁵⁴

⁴⁹ Seyyid Hâdî Husrevşâhî, *Hâtûrât-ı Zindegî-yi Subhî, Târîh-i Bâbîgerî ve Bahâîgerî*, İntişarat-i İnkılâb-i İslâm, Tahran 1386 hş., s.20

⁵⁰ Husrevşâhî, a.g.e., s.20

⁵¹ Muhammed Mu’in, *Ferheng-i Fârsî*, Tahran, 1371 hş., V, 981

⁵² Husrevşâhî, a.g.e., s. 20

⁵³ Husrevşâhî, a.g.e., s.20

7. Ebuâli Sina Efsaneleri: 1955 yılında Tahran’da basılmıştır. Ebuâli ile ilgili sekiz eserden meydana gelir. Bunlar, Ebu Ali Sina’nın Başından Geçenler, Ebu Ali Sina, Ebu Ali, Ebu Ali ve Üstad, Hacı Ebu Ali, Eyvah, Defter-i Cihannâme ve Üstad Ebu Ali’dir.⁵⁵

8. Eski Efsaneler: II. cilt, 1953 yılında Tahran’da basılmıştır. On sekiz adet masaldan meydana gelmektedir. Bunlar; Yaşlı Tilki, Hüdhdüd Kuşu, Matemli Tilki, Çakal, Tilki ve Horoz, Namaza Duran Köpek, Karga ve Tilki, İnatçı, Gelin ve Kaynana, Seyyar Satıcı, Şahzâde ve Yılan, Mülk-i İbrahim, Kuyruksuz Çakal, Yaşlı Kadın ve Çakal, Deliler, Salak Kaynana ve Gelin, Kadı Kızı ve Zalim kurt ile Büyücü Tilki’dir.⁵⁶

9. Nevruz Amca: 1966 yılında Tahran’da basılmıştır. İçinde yirmi iki masal vardır. Bunlar; Nevruz Amca, Gonca Gül, Mihrinaz, Çoban ve Melek, Tufan Ta-
vuğu, Yaşlı Kadının Evi, Hayır ve Şer, Bakkal ve Papağan, Üç Yolculuk Hikâyesi, Nohutçuk, Pire ve Tandır, Zulüm, Sultan Muhammed, Üç Söz, Üç Lokma, Tamahkâr, Kedi, Mülk-i Hüseyin, Mektepli Molla, Hüdhdüd, Yorgun ve Pamuk Kozası’dır.⁵⁷

10. Bahâî Meramında Subhî: 1934 yılında yazılmıştır.⁵⁸

11. Hâtûrât-i İnhitât-i Sukût: Bahâîlik hakkında olup, kendisi tarafından kaleme alınmıştır.⁵⁹

12. Peyâm-i Peder: Eser hakkında yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Sadece Subhî tarafından yazıldığı bilinmektedir.⁶⁰

⁵⁴ Âryenpûr, *Ez Nîmâ Tâ Rûzgâr-i Mâ*, III, 463

⁵⁵ Husrevşâhî, *Hâtûrât-ı Zendegî-yi Suphî, Târih-i Bâbîgerî ve Bahâîgerî*, s.20

⁵⁶ Husrevşâhî, a.g.e., s.20

⁵⁷ Husrevşâhî, a.g.e., s.20

⁵⁸ Husrevşâhî, a.g.e., s.21

⁵⁹ Husrevşâhî, a.g.e., s.21

⁶⁰ Husrevşâhî, a.g.e., s.21

2.3. Dini Görüşü

Annesi Bahâî olan Subhî, annesinden etkilenecek Bahâî dinini seçmiştir. Annesinin, babasından saklı olarak bazı Bahaî din adamlarını ziyaret etmesi, bunun annesi ve babasının boşanmasına neden olması ve bu dinden çıktığı vakit Muhtedî'nin Bahaîlerden eziyet görmesi onun hayat akışını değiştirmiştir. Hayatına yön veren bu dini yakından tanımak da yarar vardır.⁶¹

2.3.1. Bahâî dini

1800'lerde İran'da Mehdi inancının uzantısı olarak doğan Bâbîliğin bağımsız dine dönüşmüş biçimidir. Tüm dünyada inananları olan evrensel bir dindir. Bahâî tarihi, 1844'te Bâb'ın (Seyyid Ali Muhammed'in) yeni bir çağın gelmekte olduğunu ve yeni bir Peygamber'in geleceğini ilan etmesiyle başlar. Bahâîliğin kurucusu ve peygamberi, lakabı Bahâullah olan Mirza Hüseyin Ali'dir. 21 Nisan 1863'te yeni dini ve yeni prensipleri Bağdat'ta sürgünde iken ilan etmiştir.

2.3.2. Prensipileri

İnsanlık âlemi tek bir ailedir. Irk, din, dil, cinsiyet gibi tüm önyargılar kaldırılmalıdır.

Tüm dinlerin temeli birdir (şimdilik son din İslam ya da Bahâîlik değildir, gelecekte de dinler gelecektir).

Kadın ve erkek eşittir. Evrensel barış için çalışılmalıdır. Evrensel eğitim hedeflenmelidir.

Serbest düşünce ile gerçek araştırılmalıdır. Aşırı zenginlik ve yoksulluk kaldırılmalıdır.

Bahâî dininde tek evlilik (monogami) esastır, kadınlar türban takmak zorunda değildirler.

2.3.3. Tarihi bilgiler

Yeni Delhi'de Seyyid Ali Muhammed (Bâb), (Bâb, Arapça'da kapı demektir), kendisinin tüm Müslüman âleminin beklediği kişi olan "Kaim", "Mehdi" olduğunu 23 Mayıs 1844'te ilan etti. Binlerce kişi Bâb'a inanarak "Bâbî" oldu. Bu gelişmeler ve onun eski dini yapıya göre çok yenilikçi ve radikal fikirleri ortaya koyması İran'da işkencelere ve baskılara yol açtı.

⁶¹ Husrevşâhî, *Hâtûrât-ı Zindegî-yi Subhî, Târîh-i Bâbîgerî ve Bahâîgerî*, s.18

Bâb, 1850'de Tebriz şehrinde kurşuna dizildi. Birçok Bâbî ise yine İran'da değişik, ağır işkence yöntemleri ile öldürüldü. Bâb'ın ölümünden sonra "Bâbî"lere Mirza Hüseyin Ali (Bahâullah) liderlik etti. Bahâullah ve taraftarları İran Kaçar yönetiminin baskısıyla, Osmanlı İmparatorluğu ile yapılan görüşmeler sonunda Bağdat'a sürgün edildi. Bahâullah, 1863'te burada, Bâb'ın gelişini müjdelediği kişinin kendisi olduğunu ve insanlık tarihinde bütün önceki dinlerin gelmesini vaad ettiği "dünyanın bir vatan gibi olacağı, insanların artık savaş yapmayı öğrenmeyecekleri" Mehdi çağının gelmiş olduğunu ilan ederek Bahâî dininin yeni prensiplerini açıkladı.

Bahâullah'ın hayatının 40 yılı Osmanlı İmparatorluğu topraklarında geçti. 12 Aralık 1863'te vardığı Edirne'de bu tarihten itibaren 5 yıla yakın yaşadı. Mirza Hüseyin Ali (Bahâullah)'ın vefatından sonra büyük oğlu Abdulbahâ (1844–1957) bu dinin önderliğini yapmış, Abdulbahâ'nın vefatından sonra ise büyük torunu Şevki Efendi Bahâî dininin liderliğine getirilmiştir.

Bahâî dininin dünyadaki merkezi İsrail'in Hayfa şehrindeydir. 1868'ten itibaren Bahâullah ve ailesinin ve beraberindeki inananlarının o tarihte Osmanlı toprağı olan Akka Kalesine (bugün İsrail'de Akdeniz kıyısında) sürgün edilmesi ve orada vefatına kadar yaşamaya devam etmesi sonrasında Akka'nın hemen yanındaki Hayfa şehri, Bahâî dininin dünyadaki merkezi oldu.

2.3.4.Kutsal kitaplar

Temel yasaları ve dinin şer'i hükümlerini içeren Kitâb-ı Akdes, Bahaîlik'in en önemli kutsal kitabıdır. Dinin kurucusu Bahâullah tarafından kaleme alınmıştır. Arapça Kitâbu'l Akdes adıyla, Arapça yazılmıştır. Yine de çoğunlukla Farsça ismi olan Kitab-ı Akdes kullanılır. Bazen sadece "Akdes" olarak da anılır. Akdes kelimesinin anlamı "en kutsal, en mübarek"tir. Her ne kadar kitabın bir kısmının daha erkenden yazılmış olduğuna dair bazı deliller olsa da, genel kanı kitabın 1873 yılı civarında tamamlanmış olduğudur.

Kitab-ı İkan, yani İkan kitabı Bahâî inancının kutsal kitaplarından biridir. Bu kitap da 1862'de Bahâîlik'in kurucusu Bahâullah tarafından kaleme alınmıştır. Bir kısmı Farsça bir kısmı ise Arapça yazılmıştır. Bahâullah o sıralarda Osmanlı Devleti'ne bağlı olan Bağdat'ta sürgündedir.

Bahâî inancına göre Bahâullah, vahyi ilk kez Siyah Çal'da, Kitab-ı İkan'ın yazılmasından yaklaşık on yıl önce almış fakat vahiy aldığını ve misyonunu açıkça ilan etmemiştir. Kitap, 2 gün ve 2 gece içinde yazılmıştır. Bahâullah'ın, böylece de Bahâîlik'in, başlıca teolojik eseridir.

2.3.5. İbadet

Başlangıçta İslam dininin bir mezhebini andıran Bahâîlik zamanla bağımsız bir din halini almıştır. Bahâîlik'te Yahudilik ve Hıristiyanlıktan alınan esaslar da vardır. Bahâîlik, Allah'a, kitaplarına, peygamberlerine, kıyamete ve Bahâ'ya imanı emreder. Bahâîlik için insan yaşamının amacı Tanrıyı tanımak, O'na tapmak ve sürekli ilerleyen uygarlığı desteklemektir. Bahâîlik âlemin birliğini sağlama ve dünya barışının temellerini oluşturma gayreti içerisinde.

Bahâîler cenaze namazı dışında toplu namaz kılmazlar. Alkol kullanımı kesinlikle yasaktır. Onlar herhangi bir siyasi ve politik düşüncüyü savunmaz veya tavır almazlar. Yaşadıkları toplumun siyasi ve geleneksel kurallarını yorumlamak-sızın kabul ederler. Bahâîler 21 Mart günü başlayan her biri 19 gün süren 19 aydan oluşan Bahâî Takvimini kullanırlar. Bahâî Takvimine göre Bahâîlerin 9 kutsal günleri vardır ve son ay oruç tutarlar. Günde üç vakit özel namaz kılarlar. Namaz kılarırken Kâbe'yi kible olarak kabul etmezler. Bahâullah'ın oturduğu evin bulunduğu yeri kible sayarlar.

2.3.6. Bahâî tapınakları

Şimdiye dek her kıtada bir tane olacak şekilde 7 adet tapınak inşa edilmiştir. Bu tapınakların ortak özelliği, bir kubbeleri ve 9 girişleri olmasıdır (Bu dünyada 9 dinin var olduğuna dair Bahâî inancını yansıtır). İlk Aşkabat'ta 1908'de inşa edilmişti. 1938'e kadar hizmet veren bu tapınak Sovyet rejimi tarafından ibadete kapatıldı ve 1962'de bir depremle yıkıldı. Bu ilk tapınak; hastane, okul, yurt gibi başka bir çok birimi içeren bir kompleks idi. 1953 yılında ABD'nin Illinios eyaletinde Chicago'nun kuzeyinde de bir Bahâî mabedi açıldı. Daha sonra inşa edilen tapınaklar sırasıyla şu ülkelerdedir: Uganda (Kampala), Avustralya (Sidney yakınında), Almanya (Frankfurt'un dışında), Panama (Panama City yakınında), Batı Samoa (Apia) ve en yeni Bahâî Tapınağı olan Hindistan, Yeni Delhi'deki tapınak, 1986'da tamamlandı. Pek çok mimari ödül aldı.⁶²

⁶² <http://www.dunyadinleri.com/bahâîlik.html> ve www.wikipedia.com

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SEÇME MASALLARINDAN ÇEVİRİLER

3.1. Bir varmış, Bir yokmuş

Bir vardı, bir yoktu... Gök kubbenin altında yaşlı bir kadın oturmuştu. At değirmen taşını döndürüyor, eşek ahşap oyuyordu. Köpek kasaplık yapıyor, kedi bakkallıkla uğraşüyor, deve keçe yapıyordu. Fare yün eğiriyor, farenin çocukları çılgılık atıyordu. Sivrisinek dans ediyor, örümcek oyun oynuyordu. Fil, su içmeye geldi. Düşüp dişini kırdı. Bağırdı: “Ah nineciğim! Dişim! Dişimin ağrısından ölüyorum! Bana usta bir tellak söyle, gözü iyi gören bir adam söyle. Dişimi çekip beni bu ağrıdan kurtarsın.”⁶³

⁶³ Bu ve tercüme ettiğimiz diğer masallar, “Kissehâ-yi Subhî” (Subhî’nin Masalları) adlı eserden alınmıştır. Fazlullah-i Muhtedî, sözlü edebiyatın bu güzel örneklerini derleyip, Tahran Radyosu’nda okumuştur. Bu masallar kendisine, Tahran, İsfahan, Necefâbâd, Şîrâz, Kaşan ve diğer şehirlerden gönderilmiştir.

3.2.Koştum ve Koştum

Koştum ve koştum. Bir köye vardım. İki tane hatun gördüm.

Biri bana su verdi, diğeri bana ekmek verdi.

Ekmeği kendim yedim. Suyu yere (bostana) verdim.

Yer bana ot verdi. Otu keçiye verdim.

Keçi bana gübre verdi. Gübreyi fırıncıya verdim.

Fırıncı bana ateş verdi. Ateşi altıncıya verdim.

Altıncı bana makas verdi. Makası terziye verdim.

Terzi bana kaba verdi. Kabayı mollaya verdim.

Molla bana kitap verdi. Kitabı babama verdim.

Babam bana iki tane hurma verdi. Birini yedim, kurtluydu. Diğerini yedim, acıydı.

Babama gidip, bir hurma daha istiyorum dedim.

Şapkama vurdu. Şapkam bahçeye düştü. Başımı rafa çarptım.

Kadının evine gittim. Üç yarım kuruş buldum.

Biriyle pamuk, biriyle kuyruk yağı, biriyle de işkembe aldım.

Ateş pamuğa düştü, yaktı.

Kedi kuyruk yağını aldı kaçtı.

Köpek işkembeyi aldı.

Orada oturan yaşlı kadın gülmeye başladı.

3.3. Çıngıraklı Keçi

Bir vardı, bir yoktu. Bir keçi vardı. Ona çıngıraklı keçi derlerdi. Bu keçinin Şengül, Mengül ve Heppe-i engur adında üç tane yavrusu vardı. Bunlar anneleriyle birlikte mera yakınında bir evde yaşıyorlardı. Bir gün anne keçi keskin dişli bir kurdun o taraflarda ev aldığını ve onların komşuları olduğunu duydu. Çok endişelendi ve çocuklarını uyardı.⁶⁴

Uyanık olun. Eğer biri gelir, kapıyı çalarsa, kapı aralığından veya anahtar deliğinden iyice bakınız. Eğer ben olursam açınız. Kurt ya da çakal olursa açmayınız. Çocuklar tamam dediler. Keçi gitti. Bir saat sonra kurt geldi ve kapıyı çaldı.

Çocuklar dedi: “Kim o?”

Dedi: “Benim anneniz.”

Çocuklar dedi: “Yalan söylüyorsun. Annemizin sesi incedir. Annemiz tatlı dillidir ama senin sesin kart ve kaba.”

Kurt gitti. Birkaç dakika sonra geri döndü ve kapıyı çaldı.

Yavru keçiler sordu: “Kimdir o?”

Kurt sesini incelterek dedi: “Benim, benim. Memelerinde süt ağzında ot olan anneniz.”

Yavrular kapının arkasından baktılar ve dediler: “Yalan söylüyorsun. Annemizin eli beyazdır ama senin elin siyah.”

Kurt tekrar gitti. Elini un çuvalına batırıp beyazlaştırdı. Geri döndü. Tekrar aynı şeyleri söyledi. Yavru keçiler kapı aralığından bakıp şöyle dediler: “Yalan söylüyorsun. Annemizin ayağı kırmızıdır ama senin ayağın kırmızı değil.”

Kurt da gidip ayağına kına vurdu. Kına rengini verince keçinin evine geldi ve aynı şeyleri söyledi. Çocuklar bu defa kapıyı açtılar. Kurt içeri daldı. Kapıya yakın olan Şengül ve Mengül’ü yuttu. Heppe-i engur evin içinde kaldı ve suyolunun deliğine saklandı. Gün batımına yakın çıngıraklı keçi otlamadan geri döndü. Eve varınca kapının açık olduğunu gördü. Dona kaldı.

⁶⁴ Bu hikâye Farsça söylenmiş en eski eserlerden sayılabilir. Birçok dile de tercüme edilmiştir. Bu masalın kahramanı ayağında çıngırak olan bir keçi ve bu keçinin yavrularıdır. İran, Afganistan, Kürdistan, Hindistan ve Tacikistan’da yavrularının sayısı ve adları farklılık göstermektedir.

Yavrularına seslendi, fakat yanıt alamadı. Sesini yükseltti. Heppe-i engur deliğin içinden annesinin sesini duydu ve dışarı çıktı. Olup biteni annesine anlattı. Annesi sordu: ‘‘Kurt mu geldi yoksa çakal mı?’’

Heppe-i engur dedi: ‘‘Ben korkudan anlayamadım. Çakal mıydı? Kurt muydu? Bilmiyorum.’’

Keçi çakalın evine gidip sordu: ‘‘Şengül’ümü ve Mengül’ümü sen mi yedin yoksa sen mi götürdün?’’

Dedi: ‘‘Hayır. İçeri gel. Bak! İçeride hiçbir şey yok. Karnıma bak! Açlıktan sırtıma yapışmış. Bu iş kurdun işi.’’

Keçi kurdun evine gitti ve dama çıktı. Kurt da onun altında. Kazanı ateşe vermiş. Çocukları için çorba pişiriyordu. Kurdun damında zıplamaya başladı. Kurt başını dışarı çıkarıp bağırdı: ‘‘Kimdir? Kimdir o? Damın üstünde tak tuk edip çocuklarımla çorbasına toz toprak döken.’’

Keçi dedi: ‘‘Benim ben. Çıngıraklı keçi. Yerde dört tırnağım var. Gökte iki boynuzum. Kim götürdü benim Şengül’ümü? Kim yedi benim Mengül’ümü? Benimle kavgaya kim geliyor?’’

Kurt dedi: ‘‘Benim ben. Keskin dişli kurt. Ben götürdüm senin Şengül’ünü. Ben götürdüm senin Mengül’ünü. Ben geliyorum seninle kavgaya.’’

Keçi dedi: ‘‘Hangi gün benimle kavga etmeye geliyorsun?’’

Kurt dedi: ‘‘Cuma günü.’’

Keçi kendi evine geldi. Oradan da sahraya gitti. Orda sarımsak otu yedi. Bir gün sonra ineğin sütünü sağıp, bir bakır tas kaymak ve tereyağı yapmak için ineğin yanına gitti. Bunları yapınca, tesviyeciye götürdü ve dedi: ‘‘Boynuzlarımı keskinleştir.’’

Tesviyeci iki tane çelikten boynuz yaptı ve keçinin boynuzuna taktı. Diğer taraftan kurt tellağın yanına gitti. Dedi: ‘‘Dişlerimi keskinleştir.’’

Tellak sordu: ‘‘Bu işin karşılığı nerde?’’

Kurt dedi: ‘‘Karşılıkta mı istiyorsun?’’

Tellak dedi: ‘‘Duymadın mı? Parasız olur mu?’’

Kurt eve gelip, bir heybe aldı. İcini havayla doldurdu. Tellağa götürdü. Bu onun yapacağı işin karşılığıydı. Tellak heybenin ağzını açınca hepsinin hava olduğunu gördü. Bunu onun yanına bırakmadı. İçinden dedi: “Başına öyle bir bela açayım ki destanlara konu olasın. Karşılık verme, hava ver ha!”

Kerpeteni eline aldı ve kurdun dişlerini çekti. Yerlerine pamuk koydu. Cuma sabahı oldu. Kurt ve keçi meydanın ortasında hazırıldılar. Kavgadan önce su içmemiz gerekiyor dediler. Keçi ağzına suya soktu. İçiyormuş gibi yaptı ama içmedi. Ancak kurt o kadar su içti ki karnı şişti. Ağırlaştı.

Keçi süsme pozisyonunu aldı. Kurt dedi: “Beni süscek misin? Şimdi sana göstereceğim.”

Keçinin boğazına saldırdı. Pamuktan dişler işlemedi. Yere düştü. Bunu gören keçi ona fırsat vermedi. Geri gitti. Öne geldi. Boynuzuyla keskin dişli kurdu süstü. Boynuz darbesi alan taraf yarıldı. Şengül ve Mengül dışarı çıktı. Çocuklarını eve götürdü. Heppe-i engur’u da çağırdı ve dedi: “Çocuklar, bundan sonra akıllı olunuz. Kapıyı yalancılara açmayınız. Düşmanı dosttan ayırınız.”

Hikâyemiz burada bitti. Kargalar evine varmadı.

3.4. Badem Ağacı

Bundan çok eski zamanlarda belki de iki bin yıl önce zarif ve güzel bir eşe sahip bir adam vardı. Bu karı koca birbirlerini çok seviyorlardı. Çocukları yoktu. Ama bir gün mutlaka çocuk sahibi olacaklarını ümit ediyorlardı. Kadıncağız gece gündüz dua ediyordu, ama duaları işe yaramıyordu. Evlerinin önünde bir bahçe vardı. Orada yeşillenen bir badem ağacı vardı. Yerde karın olduğu bir kış günü kadın ağacın altında elma soyuyordu. Birden elini kesti. Kan elinden karın üzerine aktı. Kadın kana bulanana kara baktı ve ah çekti.

Dedi: “Ben de kar gibi beyaz, kan kırmızı yanakları olan bir çocuğa sahip olabilecek miyim?”

Bu cümleleri sarf ettiği vakit kalbinde bir umut ışığı belirdi. Bu ümitle eve gitti. Bir ay geçti karlar eridi. Yerler yeşerdi. Üçüncü ayda sayısız çiçek toprağın üzerinde belirdi. Dördüncü ayda orman yeşerdi. Ağaçların dalları tomurcuklandı. Kuşlar böcekler ortaya çıktı. Beşinci ayda kadıncağız badem ağacının altına gitti. Sevinçten içi içine sığmıyordu. Ağzı kulakların daydı. Mutluluktan uçuyordu. Altıncı ay bitmeden meyveler olgunlaştı. Kadın günden güne daha da mutlu oluyordu. Yedinci ayın sonunda badem ağacının çağlası yenilebilecek konuma geldi. Kadın sebepsiz yere hastalandı. Sekizinci ay bitince bir gün kocasına seslendi: “Eğer bir gün ölürsem beni bu badem ağacının altına gömün.”

Bunu kocasına söyleyince içi rahatladı. Bir ay sonra ağrısı tuttu. Kar gibi beyaz tenli, kan kırmızı yanaklı bir çocuk doğurdu. Çocuğunu görünce arzusunun yerine geldiğini anladı ve öldü.

Gözü yaşlı, içi kor gibi yanan kocası onu badem ağacının altına gömdü. Günlerce ne yedi, ne içti, ne de uyudu. Sonra yavaş yavaş eski haline geri döndü. Gamını ve kederini unuttu. Karısının ölümünden ardından bir yıl geçti. Gitti, yeni bir kadınla evlendi. Bu kadın duldu ve önceki kocasından bir kızı vardı. Eve adını attığı ilk günden itibaren bu çocuğa kötü davranmaya başladı. Yıllar geçti. Bu çocuk annesiz büyüdü. İlkokula gitti. Okulda olduğu zamanlar rahattı. Ama okuldan eve dönünce rahat olmuyordu. Babasının karısının korkusundan bir köşeye çekiliyordu. Bir gün kadın kızı elma istediği için ambara gitti. Annesi sandıktan bir elma çıkarıp ona verdi. Bu sandık demir kapaklıydı. Ağzı da sivriydi. Kız annesinden elmayı alınca yedi ve dedi: “Anneciğim, bir elma da ağabeyime ver.”

Kadın, kızının, kocasının oğluna acıyıp, şefkat göstermesine kızdı, ama belli etmedi.

Dedi: “Çok iyi. Her gün okuldan dönünce ona da vereceğim.”

Kötü kalpli kadın pencerenin yanına gitti ve oğlanın okuldan gelişini gözledi. Çocuk gelince, şefkatlice dedi: “Oğulcuğum, gel ambara gidelim. Sana elma vereceğim.”

Oğlanla birlikte ambara geldiler. Sandığın demir kapağını açtı ve dedi: “Kendin ne kadar istiyorsan al.”

Oğlan bakmak için sandığın içine eğilince, kapağı çekti. Oğlanın başı sıkıştı. Hemen öldü.

Kadın korkuya kapıldı: “Şimdi ne yaparım? Bu yaptığım da neyin nesi? Kızım anlarsa herkese söyler.”

Aklına bir fikir geldi. Gidip, sandıktan beyaz bir elbise çıkardı. Oğlana giydirdi. Onu bir sandalyeye oturttu. Eline de bir elma verdi. İşinin başına döndü. Marlin elma almak için ambara gitti. Kardeşini beyaz bir elbise giymiş, elinde elma var şekilde gördü. Sandık kilitliydi. Yanına yanaştı ve dedi: “Kardeşim elmayı bana ver.”

Ama oğlan yanıt vermedi. Kız korktu. Annesinin yanına mutfığa geldi ve dedi: “Git, zorla ondan al. Kız geldi. Her ne kadar “Kardeşim elmayı bana ver, neden konuşmuyorsun?” dediyse de yanıt vermediğini gördü. Abisinin kulağına vurdu. Çocuk yere düştü. Ne kadar salladıysa da hareket etmedi. Ağlayarak annesinin yanına geldi ve dedi: “Anneciğim, kardeşim öldü. Ne kadar elmayı bana ver dediysem de vermedi. Ben de ona vurdum. Yere düştü ve öldü.”

Bunları dedi ve ağlamaya devam etti.

Annesi dedi: “Senin suçun değil. Olacağın önüne geçilmez fakat cesedini saklamamız gerekiyor. Baban anlamasın.”

Marlin’in annesi cesedi kutunun içine koydu. Kutuyu da badem ağacının altına gömdü. Sonra eve geri döndü. Marlin ağacın yanına geldi, kardeşi için ağladı. Öğleye yakın baba eve geldi. Sofranın başına oturdu. Oğlunu sordu.

Kadın cevap vermedi. Ama Marlin kendini tutamadı, ağladı. Baba sinirlendi ve dedi: “Çabuk söyleyin! Bakalım oğlumun başına ne geldi?”

Kadın sahte bir kahkaha attı ve dedi: “Bir yere gitmedi. Köye gitti. Birkaç gün içinde geri döner.”

Baba dedi: “Peki ama Allaha ısmarladık demeden gitti. Neyse, umarım iyi geçer.”

Sonra Marlin’e döndü ve dedi: “Üzülme, ağlama! Kardeşin erken dönecek.”

Marlin gözü yaşlı kardeşinin cesedinin yanına gitti. Kendini onun toprağın üzerine attı. Birden rüzgâr esmediği halde badem ağacı sallandı. Koyu bir duman ve sis ağacın ortasından çıktı. Ateş topu ortada belirdi ve ateşin ortasından güzel bir kuş çıktı. Sonra her şey eski haline döndü. Marlin çok mutlu oldu. Kardeşinin ruhunun, bir kuşun bedenine girdiğini anladı. Olanları annesine babasına anlatmak için eve geri döndü. Öğlen yemeği için sofraya oturdular. Bu güzel kuş uçtu. Sarrafın evinin yakınına geldi ve duvarın üstüne kondu. Güzel bir sesle ötmeye başladı: “Annem beni öldürdü. Babam benim için üzüldü. Kız kardeşim badem ağacının altında ağladı. Pırrr... diye uçan benim. Güzel sesli kuş benim.”

Sarraf, atölyesinde altın zincir yapıyordu. Bu kuşun sesinden çok hoşlandı. Ayağında, önü bağcıklı deri ayakkabı, elinde, altın zincir dışarı çıktı. Bahçe duvarının dibine geldi ve dedi: “Ne güzel! Ne güzel okuyorsun. Senden başka bir tane okumanı istiyorum.”

Kuş dedi: “Ben biri için birden fazla okumam. Eğer benden senin için başka bir şarkı söylememi istiyorsan, o altını bana ver de söyleyeyim.”

Sarraf razı oldu. Kuş zinciri aldı ve kanadının altına koydu. Söyledi: “Annem beni öldürdü. Babam benim için üzüldü. Kız kardeşim badem ağacının altında ağladı. Pırrr... diye uçan benim. Güzel sesli kuş benim.”

Sonra oradan uçup gitti. Ayakkabıcının evinin çatısına oturdu ve okudu: “Annem beni öldürdü. Babam benim için üzüldü. Kız kardeşim badem ağacının altında ağladı. Pırrr... diye uçan benim. Güzel sesli kuş benim.”

Ayakkabıcı onun sesini duydu. İş elbisesinin kolunu kıyırdı, dışarı çıktı. Hava güneşliydi.

Elini güneş gelmesin diye gözünün üstüne koydu. Başını kaldırdı ve dedi: “Ey kuş! Ne güzel okuyorsun.”

Çıraklarına ve kızlarına seslendi. Onların da gelip görmesini istedi. Ayakkabıcı kuşa dedi: “O şarkıyı, benim için tekrar oku.”

Kuş dedi: “Ben biri için birden fazla okumam. Eğer sen istiyorsan tekrar okuyayım, ama karşılığını verirsin.”

Ayakkabıcı karısına dedi: “Git, duvarın üzerine bıraktığım kırmızı ayakkabıyı al da gel.”

Kadın ayakkabıyı getirdi. Kuşa verdi. O da kanadının altına koyup okumaya başladı: “Annem beni öldürdü. Babam benim için üzüldü. Kız kardeşim badem ağacının altında ağladı. Pırrr... diye uçan benim. Güzel sesli kuş benim.”

Sonra uçup gitti. Bir değirmene vardı. Orada yirmi kişi oturmuş, değirmen taşı yapıyorlardı. Kuş ağaca kondu ve okumaya başladı: “Annem beni öldürdü...”

Yirmi kişiden biri işini bırakıp dışarı çıktı.

Dedi: “Babam benim için üzüldü...”

İki kişi daha dışarı çıktı.

Dedi: “Kız kardeşim...”

Dört kişi dışarı çıktı.

Dedi: “Marlin...”

İçeride sekiz kişi kaldılar.

Dedi: “Badem ağacının altında...”

Beş kişi kaldılar.

Dedi: “Ağladı...”

İçeride bir kişi kalmıştı.

Dedi: “Pırrr... diye uçan benim. Güzel sesli kuş benim.”

İçeride kalan da dışarı çıktı ve dedi: “Ne güzel okuyorsun. Sesini tekrar duymak istiyorum.”

Dedi: “Ben biri için birden fazla okumam. Eğer benden senin için başka bir şarkı söylememi istiyorsan, o değirmen taşını bana ver de söyleyeyim.”

Adam dedi: “Sadece benim olsaydı verirdim, ama bu hepimizin.”

Arkadaşları dediler: “Eğer bir daha söylerse ona bu taşı verelim.”

Kuş aşağı geldi. Yirmi kişi güçlükle taşı kaldırıp, kuşun boynuna astılar. Sonra ağacın üstüne kondu ve okumaya başladı: “Annem beni öldürdü. Babam benim için üzüldü. Kız kardeşim badem ağacının altında ağladı. Pırrr... diye uçan benim. Güzel sesli kuş benim.”

şarkıdan sonra, sağ kanadının altında zincir, sol kanadının altında ayakkabılar ve boynunda da değirmen taşı babasının evine uçtu. Babası,  vey annesi ve kız kardeşi sofranın başında oturmuşlar, öğle yemeği yiyorlardı. Babası karısına dedi: “Bilmiyorum, nedendir? Ama i im öyle rahat ki!”

Kadın dedi: “Ama ben öyle değilim. Sanki dünya yerle bir olacak gibi. İ im sıkılıyor.”

Marlin de boynunu b km ş, sessiz sessiz ağlıyordu. Bu arada kuş geldi badem ağacının üstüne kondu. Okumaya başladı: “Annem beni öldürdü...”

Kadın eliyle kulaklarını kapattı. G z n  yumdu. Ne duymak ne de görmek istiyordu, ama ses tufan uğultusu gibi kulağına geliyordu. İlginç, tuhaf bir ışık gözüne vurdu.

Kuş dedi: “Babam benim için üzüldü...”

Adam çok mutlu oldu ve dedi: “Kadın bak! Bir kuş gelmiş buraya. Ne güzel de okuyor?”

Hava çok sıcak oldu.

Kuş dedi: “Kız kardeşim badem ağacının altında ağladı...”

Marlin çömelmiş, ağlıyordu.

Baba dedi: “Ben yakınına gidiyorum. şu kusun sesini yakından duyayım.”

Kadın korkarak ve titreyerek adamın önüne geçti ve dedi: “Gitme! Evin barkın var. Ortalığı sallayacak, yakacak.”

Adam dinlemedi. Bahçeye gitti. Kuş hala şarkı söylüyordu. Altın zinciri babasına fırlattı. Zincir babasının boynuna geçti. Kadın korkudan titriyordu. Kadın dedi: “Keşke bin yıl toprak altında yatsaydım da bu sesi duymasaydım.”

Kadının takati kalmadı ve bayıldı. Marlin babasının zincirini görünce, gidip bakmak istedi. Belki kuş onun için de bir şeyler getirmişti. Bahçeye girince kuş ayakkabıları onun önüne fırlattı. Şarkı söylemeye devam etti. Kız ayakkabıları ayağına giydi. Sevinçten dans etti. Dedi: “Ben evden her çıkışımda çaresizdim. İyi bir ayakkabım yoktu. Ama şimdi bu iyi kuş benim için bir ayakkabı getirdi.”

Bu arada kadın kendine geldi dışarı çıktı. Saçları beyazlamıştı. Kuş onu görünce, üzerine taşı fırlattı. Korkunç bir ses yükseldi. Baba ve Marlin sesin ne olduğunu anlamak için geldiler. Bir alev topunun yükseldiğini gördüler. Alev topunun içinden Marlin’in abisi çıktı. Sarıldılar ve öpüştüler. Eve gittiler, sofraya oturup, yemek yediler.

3.5. Hamamböceği Teyze

Bir vardı, bir yoktu. Allah'tan başka kimse yoktu. Bu dünyada babasından başka kimsesi olmayan bir hamamböceği teyze vardı.⁶⁵ Bir gün babası buna dedi: “Ben artık yaşlandım, senin masrafını karşılayamıyorum,. Kalk, git. Kendini düşün.”

Hamam böceği teyze dedi: “Ne yaparım? Nereye giderim?”

Dedi: “Duydum ki Hemedan’da süslü kızlardan hoşlanan Ramazan amca adında zengin bir adam varmış. Kalk, git! Kendini göster. Eğer bunu yaparsan belki seni haremine alır. Bir elin balda, bir elin yağda olur.”

Dedi: “Doğru söylüyorsun. Artık bu eve fazlayım. Bu evin içinde körel-dim.”

Ah çekip, derin bir nefes aldı. Ayağa kalktı. Aynanın karşısına geçti. Yedi kalem makyaj yaptı. Suratına pudra ve allık sürdü. Kaşlarını boyadı. Dudağının kenarına ben çizdi. Gözlerine sürme çekti. Kaşlarının arasına vesme⁶⁶ koydu. Ellerine kına yaktı. Saçlarının önüne sim döktü. Soğan kabuğundan elbise yapıp, giydi. Sarımsak kabuğundan peçesini taktı. Patlıcan kabuğundan çarşaf dikip, giydi. İğde kabuğundan da bir çift ayakkabı yapıp giydi. O kadar süslendi ki kraliçe gibi oldu. İki dirhem bir çekirdek dışarı çıktı. Bakkal dükkânına vardı.

Bakkal dedi: Hamamböceği teyze nereye gidiyorsun?”

Dedi: “Bir teyze demeniz, bir babamın derdi, ah! Ben ki en iyi çiçeğim. Ben ki başların tacıyım.”

Dedi: “Peki, ne diyeyim?”

Dedi: “Kız teyze! Yezdî çadırlı, kırmızı pabuçlu kız! Hayırdır, nereye gidiyorsun?” de.

Bakkal dedi: “Ey kız teyze! Yezdî çadırlı, kırmızı pabuçlu kız! Hayırdır, nereye gidiyorsun?”

⁶⁵ Bu hikâye çok eskidir. Okul kitaplarında ders olarak okutulmuştur. İnkılâptan önce tiyatro metnine çevrilip oyun olarak da sergilenmiştir.

⁶⁶ **Vesme:** Hintli kadınların güzellik için iki kaşlarının arasına koyduğu bitki kabuğu.

Dedi: “Hemedan’a gidiyorum. Ramazanla evlenip sefa süreyim. Yağı ambara koyayım. Un yapayım. Buğday ekmeği yiyeyim. Nargile içeyim. Babamın eline bakmayayım.”

Dedi: “Benim karım olur musun?”

Dedi: “Eğer senin karın olursam, düğünümüz olunca bana ne takacaksın?”

Dedi: “Terazi taşı.”

Dedi: “Vah, vah! Senin karın olmuyorum. Senin karın olursam ölürüm.”

Oradan ayrıldı. Kasaba vardı. Kasap hamamböceği teyzeyi görünce dedi: “Hamamböceği teyze nereye gidiyorsun?”

Dedi: “Bir teyze demeniz, bir babamın derdi, ah! Ben ki en iyi çiçeğim. Ben ki başların tacıyım.”

Dedi: “Peki, ne diyeyim?”

Dedi: “Kız teyze! Yezdî çadırlı, kırmızı pabuçlu kız! Hayırdır, nereye gidiyorsun?” de.

Kasap dedi: “Ey kız teyze! Yezdî çadırlı, kırmızı pabuçlu kız! Hayırdır, nereye gidiyorsun?”

Dedi: “Hemedan’a gidiyorum. Ramazanla evlenip sefa süreyim. Yağı ambara koyayım. Un yapayım. Buğday ekmeği yiyeyim. Nargile içeyim. Bâbamın eline bakmayayım.”

Dedi: “Benim karım olur musun?”

Dedi: “Eğer senin karın olursam, düğünümüz olunca bana ne takacaksın?”

Dedi: “Et satırı.”

Dedi: “Vah, vah! Senin karın olmuyorum. Senin karın olursam ölürüm.”

Oradan ayrıldı. Yorgancıya gitti. Yorgancı bunu görünce dedi: “Hamamböceği teyze nereye gidiyorsun?”

Dedi: “Bir teyze demeniz, bir babamın derdi, ah! Ben ki en iyi çiçeğim. Ben ki başların tacıyım.”

Dedi: “Peki, ne diyeyim?”

Dedi: “Kız teyze! Yazdı çadırlı, kırmızı pabuçlu kız! Hayırdır, nereye gidiyorsun?” de.

Yorgancı dedi: “Ey kız teyze! Yazdı çadırlı, kırmızı pabuçlu kız! Hayırdır, nereye gidiyorsun?”

Dedi: “Hemedan’a gidiyorum. Ramazanla evlenip sefa süreyim. Yağı ambara koyayım. Un yapayım. Buğday ekmeği yiyeyim. Nargile içeyim. Babamın eline bakmayayım.”

Dedi: “Benim karım olur musun?”

Dedi: “Eğer senin karın olursam, düğünümüz olunca bana ne takacaksın?”

Dedi: “Yorgancı çubuğu.”

Dedi: “Vah, vah! Senin karın olmuyorum. Senin karın olursam ölürüm.”

Oradan da ayrıldı. Toprak bir tepeye vardı. Orada erkek bir fare oturmaktaydı. Fare bey siyah elbisesini giyip, termeden şapkasını takmıştı. Fare bey hamba-böceği teyzeyi gördü. Önüne geçti. Eğilerek selam verdi ve dedi: “Ey kız teyze! Yazdı çadırlı, kırmızı pabuçlu kız! Hayırdır, nereye gidiyorsun?”

Dedi: “Ey cenab-ı âli! Hemedan’a gidiyorum. Ramazanla evlenip sefa süreyim. Yağı ambara koyayım. Un yapayım. Buğday ekmeği yiyeyim. Nargile içeyim. Babamın eline bakmayayım.”

Dedi: “Ey kız teyze! Yolu yakınlaştırp, benimle evlenir misin?”

Dedi: “Elbette evlenirim. Neden evlenmeyeyim? Ama söyle bakalım, evlenince beni nerde yatıracaksın?”

Dedi: “Şerbet derisinin üzerinde.”

Dedi: “Kim o yapış yapış şeyin üstünde uyuyabilir?”

Dedi: “Yağ tenekesinin üzerinde.”

Dedi: “Kim o yağlı yağlı şeyin üstünde uyuyabilir?”

Dedi: “Ayran kovanının üstünde.”

Dedi: “Kim o ıslak şeyin üstünde uyuyabilir?”

Dedi: “Fındık çuvalının üzerinde.”

Dedi: “Kim o sert şeyin üstünde uyuyabilir?”

Dedi: “Dizimde.”

Dedi: “Başımın altına ne koyacaksın?”

Dedi: “Pazumu.”

Dedi: “İyi. Peki, bana bir gün kızarsan beni neyle döversin?”

Dedi: “Yumuşak ve ince kuyruğumla.”

Dedi: “Gerçekten beni dövecek misin?”

Dedi: “Hayır, kuyruğumla seni dövmeyeceğim. Kuyruğumu sürme kutusuna sokup, gözüne sürme çekeceğim. Seni asla dövmeyeceğim.”

Dedi: “Mademki öyle, senin karın oluyorum.”

Hazırlıkları bitirdiler. O şehirdeki herkesi davet ettiler. Düğün gecesi tencereler dolusu şerbet yaptılar. Kız evi oğlan evine geldi. Sağdıç ve damat onları sokanın başında karşıladı. Dillere destan bir düğün yaptılar. Birkaç gün geçti. Fare bey işinin başına döndü. Hamamböceği teyze de ev işlerine koyuldu.

Bir hamamböceği teyze bay farenin takkesini, gömleğini ve içliğini yıkamak için subasına gitti. Ayağı kaydı ve suyun içine düştü. Çırpınarak bir ota tutundu. Bu sırada oradan bir atlı geçmekteydi. Hamamböceği teyze bağırdı: “Ey atlı! Sana söylüyorum. Düldülüne söylüyorum. Güllü kaba giyene söylüyorum. Şahın mutfağına git. Orada fare beye, sincap tüylüme, bülbül seslime söyle. “Nazlı karın, çiçek bahçen, evinin nuru suya düşmüş” de. Merdiven alıp gelsin. Beni buradan çıkarsın.”

Atlı gelip şaha her şeyi anlattı. Hamamböceğinin söylediklerini anlatınca hepsi güldü. O sırada fare bey hazine odasındaydı. Bu konuşulanları duydu. Şimşek gibi hızla karısının yanına geldi. Başına vurarak dedi: “Oy canım karım benim. Nasıl oldu da düştün? Çabuk elini bana ver.”

Dedi: “Ellerim ince, yerinden çıkarlar.”

Dedi: “Ayağını bana uzat.”

Dedi: “Olmaz, incinir.”

Dedi: “Saçını ver.”

Dedi: “Olmaz, saçım dağılır, bozulur.”

Dedi: “Peki, ne yapayım?”

Dedi: “Ben sana merdiven al da gel diye haber göndermedim mi?”

Fare koştu. Bir manava vardı. Bir havuç çaldı. Dişiyle havucu oyup, basamak yaptı. Hamam böceğinin yanına geldi. Suyun içine bıraktı. Hamamböceği naz ve işveyle yavaş yavaş yukarı geldi. Sudan çıktı. Fare bey onu sırtına alıp eve götürdü. Yatağı serdi ve onu uyuttu. Sabah uyandılar. Kemikleri ağrıyordu ve üşütmüştü. Fare beyin eli ayağına dolaştı. Hızla gidip hekim getirdi. Hekim dedi:

“Üşütmüş şalgam çorbası içmesi gerekiyor.”

Çaresiz fare bey şalgamın peşine düştü. Bira oradan biraz buradan mercimek ve şalgam çaldı. Hepsini toplayınca mutfağa gitti. Tencereye su koydu. Ateşi yaktı. Kaynayınca mercimek ve fasulyeyi içine döktü sonra şalgamları parçalayıp tencerenin içine attı. Çorbayı karıştırırken tencerenin içine düştü. Diğer taraftan hamam böceği teyze fare beyin geri dönmediğini görünce meraklandı. Seslendi:

“Fare bey, fare bey!”

Ama fare bey cevap vermedi. Bin bir güçlkle çadırını sırtına doladı ve mutfağa geldi. Fare bey yoktu. Çorbayı karıştırmak için kevgiri eline aldı, fare beyi yanmış ve çorbanın içinde yüzerken gördü. Eliyle başına vurdu. Saçını yoldu. Göğsüne vurup, ağlamaya başladı. Komşuları bunu duydu. Hamam böceği kendinden geçti. Ona masaj yaptılar. Burnuna kahkil⁶⁷ dayadılar. Suratına gül suyu sürdüler; kendine geldi ve dedi: “Ben ne yaptım da bu başıma geldi?”

Hamam böceği teyze gece gündüz ağladı. Ciğeri yanıyordu. Komşuları ne kadar teselli ettilerse de acısı dinmedi. Dedi: “Ben canımdan ciğerimden sonra, hiç bir şey yapamam, koca adını bile anamam.”

O gün bu gündür hamam böceği teyze fare beyin yasını tutmaktadır. Hep siyah giyer. Bu hamam böceği teyzenin başından geçenlerdi. Yukarı çıktım, yoğurttu. Aşağı indim, ayrandı. Masalımız yalandı.

⁶⁷ **Kahkil:** Buğday kabuğuyla yapılan bir tür sıvı.

3.6. Pire ve Tandır

Bir varmış, bir yokmuş. Çok iyi arkadaş olan bir pire ile bir karınca varmış. Bir gün pire karıncaya demiş: “Ben çok acıktım, bir şeyler atıştırmalıyım.”

Karınca: “Ben de senin gibiyim. Bakalım, ne alalım, ne almayalım. Eğer ceviz alırsak kabuğu var, kuru üzüm alırsak çöpü var, iğde alırsak çekirdeği var. En iyisi buğday alalım, değirmene götürelim, un yapalım, eve getirelim ve ekmek pişirip yiyelim.”

Pire gidip buğday almış ve getirip karıncaya vermiş. Karınca, değirmene götürmüş; un yapıp eve getirmiş. Karınca unu eleyip leğenin içinde hamur yoğurmuş ve hamur topları yapmış. Pire de gidip tandırı ateşlemiş ve ısıtmış.

Ama daha ekmeği tandıra yapıştırmadan tandırın içine düşmüş ve yanmış. Karınca pirenin yandığını görünce feryat, figan etmeye başlamış ve yakasını yırtarak dışarıya çıkmış. Başına taş yağsın diye kendini toprağa atmış. Ağacın tepesinde bir güvercin varmış ve onu görüp sormuş: “Karınca başına taş yağdı, neden başına taş yağdı?”

O da: “Pire tandırda karıncanın başına taş yağsın.”

Güvercin de kuyruğunun tüylerini dökmüş. Ağaç demiş: “Güvercin kuyruğun dökülmüş, neden kuyruğun dökülmüş?”

Güvercin de: “Pire tandırda, karıncanın başına taş yağdı, güvercinin de kuyruğunun tüyleri döküldü.”

Ağaç da yapraklarını dökmüş. Su ağacın dibinden geçerken ağacın hiç yaprağının olmadığını görmüş ve sormuş: “Ağaç yaprakların dökülmüş, neden yaprakların dökülmüş?”

Ağaç: “Pire tandırda, karıncanın başına taş yağdı, güvercinin de kuyruğunun tüyleri döküldü, ağacın da yaprakları döküldü.”

Su da çamur olmuş ve buğday tarlasına gitmiş. Buğdaylar sormuşlar: “Su çamurlusun, neden çamurlusun?”

Su da: “Pire tandırda, karıncanın başına taş yağdı, güvercinin kuyruğu döküldü, ağacın yaprakları döküldü, su da çamur oldu.”

Buğdaylar da başlarını eğmişler. Bu sırada buğday tarlasının çiftçisi gelmiş. Bakmış buğdayların başları eğik sormuş: “Buğday başını eğmişsin. Neden başın eğik?”

Dediler ki: “Pire tandırda, karıncanın başına taş yağdı, güvercinin de kuyruğunun tüyleri döküldü, ağaç yapraklarını döktü, su çamur oldu, buğdayın da başı eğildi.”

Çiftçi de elindeki küreği sırtına bağlamış ve evine gitmiş; kızı babasını küreği sırtına bağlamış görünce sormuş: “Baba küreği sırtına bağlamışsın. Neden beline bağlamışsın?”

Dedi: “Pire tandırda, karıncanın başına taş yağdı, güvercinin de kuyruğunun tüyleri döküldü, ağaç yapraklarını döktü, su çamur oldu, buğdayın da başı eğildi, baba da küreği sırtına bağladı.”

Kızı da ekmekle yemek için getirdikleri bir kâse yoğurdu yüzüne sürmüştü. Annesi görünce sormuş: “Kızım yoğurt olmuş, neden yoğurt olmuş?”

Oda demiş ki: “Pire tandırda, karıncanın başına taş yağdı, güvercinin de kuyruğunun tüyleri döküldü, ağaç yapraklarını döktü, su çamur oldu, buğdayın da başı eğildi, baba da küreği sırtına bağladı, kız da yoğurt oldu.”

Anne de aynı şekilde tandırın başına oturdu. Tandıra ekmek yapıştırırken elleri yandı. Oğlu başına geldi ve sordu: “Ana cayır cayırsın, neden cayır cayırsın?” O da: “Pire tandırda, karıncanın başına taş yağdı, güvercinin de kuyruğunun tüyleri döküldü, ağaç yapraklarını döktü, su çamur oldu, buğdayın da başı eğildi, baba da küreği sırtına bağladı, kız da yoğurt oldu, ana da cayır cayır oldu.”

Oğlan da divitin sapını bir gözüne soktu ve kendini kör etti! Okula gittiğinde, öğretmen oğlanın bir gözünü kör olduğunu görünce sordu: “Tek gözlü çocuk neden tek gözlüsün?”

Oğlan dedi: “Pire tandırda, karıncanın başına taş yağdı, güvercinin de kuyruğunun tüyleri döküldü, ağaç yapraklarını döktü, su çamur oldu, buğdayın da başı eğildi, baba da küreği sırtına bağladı, kız da yoğurt oldu, ana da cayır cayır oldu, oğlan tek gözlü oldu.” ... Öğretmen bir pire yanmasının ne işlere yol açtığına gülmüş.

3.7. Pamuk Kozası

Yüksek bir duvarın üzerine yuva yapmış bir serçe vardı. Bir gün su ve yem bulmaya çöle giderken, rüzgâr, önüne yere pamuk ovasından bir pamuk tohumu getirdi. Serçe, hemen onu gagasına aldı ve yuvasına götürdü. Komşusuna gösterdi ve dedi: “Bu nedir?”

Dedi: “Bu çiğittir.”

Sordu: “Ne işe yarar?”

Cevap verdi: “Bunu ekiyorlar. Pamuk kozası çıkıyor. Pamuk kozasını kırıyorlar. Pamuk oluyor. Pamuğu eğiriyorlar. İp oluyor. İpi dokuyorlar bez oluyor. Bezi boyuyorlar. Renkli kumaş oluyor. Kumaşı dikiyorlar kaba oluyor. Bize ve size giysi oluyor.”

Serçe mutlu oldu ve pamuk tohumunu aldı. Pamuk tarlasına geldi. Bir çiftçinin tohum ekmek için yeri bellediğini gördü.

Dedi: “Ek! Ek! Bunu ek! Yarısı senin yarısı benim.”

Çiftçi dedi: “Çok iyi.”

Ektiler ve bir müddet sonra yeşerdi ve büyüdü. Kozaları topladı ve ikiye ayırdı. Birini kendine sakladı; diğerini serçeye verdi. Serçe mutlu oldu. Onu aldı. Mutafın⁶⁸ dükkânına geldi.

Dedi: “Eğir! Eğir! Bunu da eğir! Yarısı senin, yarısı benim.”

Mutaf dedi: “Çok iyi!”

Aldı ve eğirdi. Çıkrığa doladı, ip çilesi yaptı. Kendi payını ayırdı, serçenin payını da verdi. Serçe mutlu oldu. İp çilesini aldı. Dokuma dükkânına gitti ve dedi: “Doku! Doku! Bunu da doku! Yarısı senin, yarısı benim.”

Dokumacı dedi: “Çok iyi!”

Dokudu. Kendininkini aldı. Serçeninkini de ona verdi. Serçe mutlu oldu; parçayı aldı. Kumaş boyacısının dükkânına geldi ve dedi: “Boya! Boya! Bunu da boya! Yarısı senin, yarısı benim”.

Dedi: “Çok iyi”

⁶⁸ **Mutaf:** Pamuğu eğirerek, ipe dönüştüren kişiye verilen isimdir.

Kumaş boyacısı, kumaşı gökyüzü mavisine boyadı ve ipin üzerine güneşte kurusun diye bıraktı. Serçe geldi, gördü ve içinden dedi: “Vay! Ne güzel bir renk; şimdi bu güzel renkli kumaşı, boyacıya versem yazık değil mi? En iyisi, boyacının başı yoğunken parçayı ipin üzerinden alıp gideyim.”

Yavaşça geldi. Parçayı gagasına aldı, uçtu ve gitti.

Serçe uçunca, boyacı farkına vardı. Koşup geldi ve dedi: “Ey seni serçe! Yarısı senin, yarısı benim dememiş miydin? Benim hakkım nerede?”

Dedi: “Kim dedi? Kim yaptı?”

Serçe parçayı aldı ve terziye götürdü. Dedi: “Dik! Dik! Bunu da dik! Biri benim, biri senin olsun.”

Terzi de iki tane güzel cübbe dikti. Askıya astı. Serçe uzaktan gördü ve içinden dedi: “Bu iyi cübbeyi terziye versem yazık değil mi? Her ikisi de benim için iyidir.”

Serçe yavaşça yaklaştı ve ikisini de gagasına alıp gitti.

Terzi seslendi ve dedi: “Biri bana, biri sana dememiş miydin?”

Dedi: “Ey baba! Kim dedi? Kim yaptı?”

Serçe cübbeleri aldı ve kadıya götürdü ve dedi: “Ey kadı! İki cübbeyi sana emanet etmek istiyorum. Hava soğuyunca senden alırım. Sen göz kulak ol. Biri senin olsun. Biri benim olsun”.

Kadı dedi: “Çok iyi, bunları saklarım. Hava soğuyunca birisini kendim giyerim, birisini sana veririm.”

Kadı cübbeleri aldı ve içinden dedi: “Şimdi bu cübbeyi o cırcır serçeye versem, yazık değil mi? Her ikisini de kendime alayım.”

Günler geçti. Serin rüzgârlar esmeye ve hava soğumaya başladı. Serçenin aklına cübbeler geldi. Ayağa kalktı. Kadının evine geldi. Kadı, serçenin kendine doğru geldiğini görünce, namaza durdu. Namazın bitmesini bekledi, bitince dedi: “Kadı! Benim cübbeyi ver!”

Dedi: “Hangi cübbe?”

Dedi: “Hani iki cübbeyi sana bırakmıştım. Sana da biri benim, biri senin demiştim”

Dedi: “Kim dedi? Kim yaptı?”

Serçe dedi: “Hava soğuyor ve ben de soğuk alıyorum”

Dedi: “Sen üşütme diye ben dua ediyorum.”

Dedi: “Ben dua istemiyorum. Kaba (cüppe) istiyorum.”

Kadı tekrar namaza durdu. Serçe hayal kırıklığıyla gitti. Ama kadının evinin üstünde dönüp durdu.

Bir gün, kadının cüppeleri giymek için yıkadığını gördü. Kuruması için ipe astı ve namaz kılmaya gitti. Serçe havada döndü, ipin üzerinden cüppeleri aldı ve gitti. Kadı görünce namazı bıraktı ve bağırdı: “Hişşşt! Serçe! Cüppeleri nereye götürüyorsun? Tamam! Teklifini kabul ediyorum. Biri senin olsun, biri benim.”

Serçe dedi: “Kim dedi? Kim yaptı?”

İki gün sonra, tekrar kadının evine geldi. Kadı şapkasını çıkarmış, havuzun kenarına koymuş, namaz kılıyordu. Yaklaştı, kadının şapkasını aldı. Kadı seslendi: “Baba! Şapkayı nereye götürüyorsun?” Soğukta başım buz bağlar.”

Serçe dedi: “Başın buz bağlamasın diye dua edeceğim.”

Serçe kadını şapkasını aldı ve çocuklarına yuva yaptı. Sonra aklına bir fikir geldi: Cübbeleri pazara götürüp, satsın ve kış için yem alsın. Bu arada rüzgâr esti iki cübbe gagasından düştü. Her ne kadar yakalamaya çalıştıysa da başaramadı. Rüzgâr birini onları diken terzinin dükkânının önüne attı. Birini onları boyayan boyacının dükkânına fırlattı.

Yukarı çıktım undu. Aşağı indim hamurdu. Bizim masalımız da buydu.

3.8. Serçe

Bir vardı bir yoktu. Allah'tan başka kimse yoktu. Bir gün bir serçe ovanın üzerinde uçarken, pamuk ovasında bir erkeği ve kadını pamuk kozası toplarken gördü. Onlara sordu: “Niçin bu işi yapıyorsunuz?”

Cevap verdiler: “Kışın hava soğuyor üstümüze giyecek bir şeyimiz olsun.”

Dedi: “Bu pamuktan biraz da bana verin.”

Biraz pamuk aldı. Mutafa götürdü ve dedi: “Bunu eğir! Eğer eğirmezsen, çukrığını, kirmenini alır. Otuz iki dişini söker götürürüm.”

Mutaf kabul etti ve onun için eğirdi. Çile yaptı. Oradan boyacıya götürdü ve dedi: “Bunu boya! Eğer boyamazsan, boyanı alır, otuz iki dişini alır götürürüm.”

Boyacı dedi: “Tamam, baş üstüne”

Boyadı ve ona verdi. Orada dokumacıya geldi ve dedi: “Bunu doku! Eğer dokumazsan tezgâhını mezgahını alır, otuz iki dişini söker götürürüm.”

Dokumacı parçayı dokudu. Serçe aldı ve terziye getirdi. Dedi: “Bunu dik! Eğer dikmezsen, aletini edevatını alır, otuz iki dişini söker götürürüm.”

Terzi onun için dikti. Serçe kabayı giydi ve dedi: “Şehre gideyim. Yeni elbiseyle herkesi imrendireyim.”

Uçtu, padişahın sarayının eyvanına geldi, durdu ve söylemeye başladı: “Cik ve cik, cik cik yeni cicim var. Gömleğim kabam var.”

Hizmetliler onu vurmaya geldi; uçtu ve tekrar geri geldi. Başladı söylemeye: “Cik ve cik, cik cik yeni cicim var. Gömleğim ve kabam var.”

Padişah sinirlendi ve dedi: “Şu cırlayanı yakalayınız.”

Hizmetliler ne kadar çalıştılsa da yakalayamadılar. Uçtu, gitti ve tekrar eyvana kondu. Ve aynı şeyleri söyledi. Hizmetliler eyvana zift dökmüşlerdi. Ayağı yapıştı, onu yakaladılar. Padişah dedi: “Öldürün! Pilavın ortasına koyun, akşam yemeğinde yiyeyim.”

Bıçakla başını kesmeye geldiklerinde dedi: “Cik ve cik, cik cik ne keskin bir kılıç!”

Onu kaynamış suyun içine attılar. Yine konuştu: “Cik ve cik, cik cik. Ne sıcak bir hamam!”

Hazırladılar. Pilavın ortasına koydular. Yine konuştu: “Cik ve cik, cik cik ne beyaz bir dağ.”

Pilav kabını padişahın önüne götürdüler. Padişah serçeyi dürümün arasına koydu, ağzına attı ve çiğnemeye başladı. Serçe yine konuştu: “Cik ve cik, cik cik ne hızlı bir değirmen!”

Tam yutmak isterken, serçe yine konuştu: “Cik ve cik, cik cik ne derin bir gırtlak.”

Yutunca karnına gitti. Yine serçenin sesi yükseldi: “Cik ve cik, cik cik! Ne derin bir kuyu!”

Padişah şaşırdı ve dedi: “İstediğin zaman dışarı çık!”

Serçe hızla dışarı geldi. Padişah dedi: “Onun için altın bir kafes yapın. Bir altın kap dolusu çerez ve nebat; bir kap dolusu gül suyu şerbetini de kafesin içine bırakın. Serçe mutlu bir hayat sürüp ve hep şarkı söylesin.”

Hepsini yaptılar. Serçe devamlı çerez ve nebat yedi. Gül suyu içti. Masamız burada bitti. Serçecik evine henüz ulaşmadı.

3.9. Kuyruğumu Dik

Bir vardı, bir yoktu. Bir evde yaşayan, kıtı kanaat geçinen başkalarının eline düşmek istemeyen yaşlı bir kadın vardı.

Bu kadın, bir gün oturmuştu. Fare yuvasından çıktı, su içmeye havuzun başına geldi. Acele edince havuzun yanı başındaki süpürgeye kuyruğu sıkıştı, paniğe kapıldı; bir oraya bir buraya gitti. Kuyruğu koptu. Kuyruğunu aldı, yaşlı kadına getirdi ve dedi: “Ey hanımcığım! Kuyruğumu dik!”

Dedi: “Ne iğnem var, ne de ipliğim. Hiç halim yok. Bu iş dericinin işi. Kuyruğunu al! Dericiye götür, senin için diksin.”

Fare, kuyruğunu aldı, dericiye götürdü ve dedi: “Derici! Kuyruğumu dik.”

Derici dedi: “Benim ipim yok. Git, mutaftan ip al gel, kuyruğunu dikeyim.”

Fare mutafa gitti ve dedi: “Mutaf! Bir ip ver!, derici ipi olsun. Derici kuyruğumu sıkıca diksin.”

Mutaf dedi: “Git, gıdğıdaktan yumurta al gel. Ben yiyeyim. Canlanayım. Yün eğirip ipi sana vereyim.” Fare gıdğıdağın yanına geldi ve dedi: “Gıdğıdak! Yumurta ver! Yumurtayı mutafa vereceğim, mutaf ip versin. İpi dericiye vereceğim, derici kuyruğumu diksin.”

Gıdğıdak dedi: “Git yemciden bana güvercin yemi al. Getir, yiyeyim, yumurtlayayım. Yumurtayı sana vereyim.”

Fare, yemciye gitti ve dedi: “Yemci, güvercin yemi ver. Yemi gıdğıdağa vereyim. Yumurta versin. Yumurtayı mutafa vereyim. İp versin. İpi dericiye vereyim, kuyruğumu diksin.”

Yemci dedi: “Git çingeneden buğday eleği al getir. Yem bitkisini eleyip sana vereyim.”

Fare çingenenin yanına gitti ve dedi: “Çingene elek ver! Eleği yemciye vereyim, yem versin. Yemi gıdğıdağa vereyim. Yumurta versin. Yumurtayı mutafa vereyim. İp versin. İpi dericiye vereyim, kuyruğumu diksin.”

Çingene dedi: “Bağırsak derisi getirmen gerekiyor ki sana elek yapayım. Keçinin yanına git, ondan bağırsak derisi al, sana elek yapıp vereyim.”

Fare keçinin yanına geldi ve dedi: “Keçi bağırsak ver! Bağırsağı çingeneye vereyim, elek versin. Eleği yemciye vereyim, yem versin. Yemi gıdıdağa vereyim, yumurta versin. Yumurtayı mutafa vereyim, ip versin. İpi dericiye vereyim, kuyruğumu diksin.”

Keçi dedi: “Git yerden ot getir, yiyeyim; bağırsak derimden sana vereyim.”

Fare gitti. Toprağa dedi: “Toprak! Ot ver. Otu keçiye vereyim, bağırsak derisi versin. Bağırsak derisini çingeneye vereyim, elek versin. Eleği yemciye vereyim, yem versin. Yemi gıdıdağa vereyim, yumurta versin. Yumurtayı mutafa vereyim, ip versin. İpi dericiye vereyim, kuyruğumu diksin. Git, kanaldan su getir, bana ver; ben yemyeşil olayım ot vereyim.”

Fare kanala gitti ve dedi: “Su ver! Suyu toprağa vereyim, ot versin. Otu keçiye vereyim, bağırsak derisi versin. Bağırsak derisini çingeneye vereyim, elek versin. Eleği yemciye vereyim, yem versin. Yemi gıdıdağa vereyim, yumurta versin. Yumurtayı mutafa vereyim, ip versin. İpi dericiye vereyim, kuyruğumu diksin.”

Kuyruğu kopmuş bu fareye, kanalın içi yandı. Suyu yere akıttı. Toprak ot verdi, otu keçi yedi, bağırsak derisi verdi. Bağırsak derisinden çingene elek yaptı. Yemci eleklerle yemieledi. Tavuk yemi yedi, yumurtladı. Mutaf yumurtayı yedi, güçlendi, yün eğirip ip yaptı. İpi fareye verdi. Fare ipi dericiye verdi. Derici farenin kuyruğunu dikti. Fare gülerek, dans ederek, şarkı söyleyerek deliğine gitti.

3.10. Yaşlı Kadın

Bir vardı, bir yoktu. Bir evi olan yaşlı bir kadın vardı. Evi bir göz odalıydı. Çalı süpürgesi boyunda bir iğde ağacı vardı. Yere eski püskü bir kilim sermişti. Rafı boştu ve gömme dolabı boştu. Bir gece mumunu söndürdü. Soğuk bir rüzgâr esti, tüyleri ürperdi, yatağını serdi ve yatağının içine girdi. Henüz içi geçmemişti. Kapı sesi duydu. Mum yaktı; gitti, kapıyı açtı. Bir serçe gördü. Serçe yaşlı kadına dedi: “Yaşlı kadın! Bu gün hava çok soğuk, rüzgâr esiyor. Benim de bir yerim yok izin ver bu gece seninle bu evde kalayım. Sabah güneş doğunca giderim.”

“Yaşlı kadın serçeye acıdı ve dedi: “Çok iyi içeri gel, iğde ağacının üzerine git, yaprakların arasına gir, uyu.”

Serçeyi yatırdı ve kendi yatağına gitti. Gözünü kapatmamıştı ki tekrar kapının çaldığını duydu. Kapıya gitti, kapıyı açtı. Bir eşek gördü eşek dedi: “Bu gece hava çok soğuk rüzgâr da geliyor. Başımı sokacak yerim de yok. İzin ver burada senin evinde kalayım. Sabah erkenden minareden ezan sesi yükselmeden giderim.”

Yaşlı kadın eşiğin haline üzüldü ve dedi: “Çok iyi, bahçenin köşesine git ve orada uyu.”

Yaşlı kadın eşiği yatırdı, kendisi de yatağına gitti. Tekrar kapının çaldığını duydu. Dedi: “Kim o?”

Kapıya gitti. Bir tavuk gördü. Tavuk dedi: “Bu gece rüzgâr var. Hava da çok soğuk, ben de uzağa gidemiyorum. İzin ver içeri geleyim, burada uyuyayım. Sabah erkenden horoz ötünce kalkar giderim.”

Yaşlı kadın dedi: “Çok iyi, bahçenin köşesine git, yat ve uyu.”

Tavuğu yatırdı. Kendisi de yatmaya gitti. Yine kapının çaldığını duydu, gitti kapıyı açtı. Bir karga gördü. Karga dedi: “Yaşlı kadın! Bu gece hava çok soğuk, benim de doğru düzgün yerim yok. İzin ver burada senin evinde uyuyayım. Sabah erkenden tavuklar yuvalarından çıkınca uçar giderim.”

Yaşlı kadın dedi: “Çok iyi”

Kargayı götürdü, eşiğin sırtına koydu. Yatağa giderken tekrar kapının çaldığını duydu. Mum aldı, kapıya gitti. Bir köpek gördü. Dedi: “Ne söyleyeceksin.”

Dedi: “Bu gece hava soğuk, benimde evim barkım yok, sana sığınıyorum. İzin ver bu gece burada uyuyayım. Sabah, hamam borazanını çalmadan kalkar giderim.”

Yaşlı kadın köpeğe ve haline acıdı. Onu da aldı, eşeğin yanına götürdü, uyuttu. Zifiri karanlıkta yatağına gitti, yattı; sabah uyandı. Evi Bizans gürültüsü gibi, serçenin yanına gitti. Dedi: “Kalk, git hadi! Sabah oldu.”

Serçe dedi: “Ben önce senin için öteyim. Küçük bir yumurta vereyim sana sonra gideyim.”

Dedi: “Hayır, sen kal.”

Gitti eşeğin yanına dedi: “Çabuk ol, kalk sabah oldu, haydi git.”

Eşek dedi: “Ben önce senin için anırayım, yaş gübre yapayım. Komşuya haber vereyim. Sonra gideyim, olur mu?”

Yaşlı kadın dedi: “Yok, sen de kal.”

Tavuğun yanına gitti ve dedi: “Kalk sabah oldu haydi git.”

Tavuk dedi: “Tavuk dedi ben önde gıdğıdak edeyim. Senin için büyük bir yumurta çıkarayım. Sonra gideyim olur mu?”

Dedi: “Sen kal.”

Son olarak köpeğin yanına geldi ve dedi: “Kalk hava aydınlandı. Git hadi!”

Köpek dedi: “Ben önce havlayayım. Sesin için hırsızın burnunu koparayım. Sonra gideyim olur mu?”

Dedi: “Sen de kal.”

Hepsi orada kaldı. Yaşlı kadının işlerini yaptılar. Onun hayatını düzene soktular. Masalımız burada sona erdi. Kargalar evine varmadı.

3.11. Kabak İçinde Yuvarlanan Kadın

Bir vardı bir yoktu. Birbirinden güzel üç kızı olan yaşlı bir kadın vardı. Kızlarının hepsini kocaya vermişti. Bir gün yün eğirmekten, yalnızlıktan yoruldu. Yeni evlenen küçük kızının evine gidip birkaç gün orada kalmak istedi. Kızına haber saldı: “Ben Cuma akşamı oraya geliyorum, dişime göre bir şeyler pişir, kocana da söyle, damatlık elbisesini giysin. Onu böyle derli toplu şık göreyim.”

Cuma akşamı olunca kalktı, sandıktan yeni giysilerini çıkardı ve giydi. Yezdî çadırını da üzerine geçirdi. İsfahan peçesinin kırmızı iğnelerini birbirine geçirdi. Asasını eline aldı, yeni damadının evine doğru yola koyuldu. Onların evi şehrin dışında bir tepenin üstündeydi. Şehrin dış kapısından çıkar çıkmaz, bir kurt önüne çıktı. Yaşlı kadın, kurdu fark edince, eli ayağına dolaştı, ne yapacağını bilemedi.

Kurt dedi: “Yaşlı kadın nereye gidiyorsun?”

Dedi: “Pilav, fesencunlu⁶⁹ tavuk yiyip, kilo alıp, etli olmak için kızımın evine gidiyorum.”

Kurt dedi: “Boşuna zahmet etme, ben seni yemeliyim.”

Yaşlı kadın dedi: “Ey kurt! Ben yaşlı bir kadını. Bir deri bir kemiğim. Beni yersen doymasın. İzin ver kızımın evine gideyim. Birkaç gün orada kalayım, kilo alayım, göbeğim etlensin. O zaman beni ye.”

Kurt dedi: “Çok iyi, git, ama bil ki ben kımıldamıyorum, sen geri gelinceye kadar buradan bir yere gitmiyorum.”

Yaşlı kadın kurdu kandırınca yola düştü. Birkaç adım gitmeden bir kaplan önüne çıktı ve dedi: “Yaşlı kadın nereye gidiyorsun?”

Yaşlı kadın dedi: “Pilav, fesencunlu tavuk yiyip, kilo alıp, etli olmak için kızımın evine gidiyorum.”

Kaplan dedi: “Hayır, bırakmıyorum! Açım ve seni yemeliyim.”

⁶⁹ **Fesencun:** Ceviz ezmesi ve nar ekşisiyle yapılan, pilavın üzerine dökülüp yenilen bir çeşit sos.

Yaşlı kadın dedi: “Ey kaplan! Ben yaşlı bir kadınıym, bir deri bir kemiğim. Beni yersen doymasın. İzin ver kızımın evine gideyim. Birkaç gün orada kalayım. Kilo alayım, göbeğim etlensin. O zaman beni ye.”

Kaplan dedi: “Çok iyi, ben sen gelinceye kadar buralardayım.”

Yaşlı kadın kaplana da kurt gibi söz verdi, yola düştü. Damadın evinin yakınlarında bir aslan gördü. Aslan kükredi, yaşlı kadının ödü koptu. Korkarak selam verdi.

Aslan dedi: “Yaşlı kadın nereye gidiyorsun?”

Dedi: “Pilav, fesencunlu tavuk yiyip, kilo alıp, etli olmak için kızımın evine gidiyorum.”

Aslan dedi: “Hayır, seni yemeliyim.”

Yaşlı kadın dedi: “Ey aslan! Sen inek kalbi ve ciğeri yiyorsun da doymuyorsun. Benim etim yok. Kızımın evine gideyim, yatayım, kilo alayım, dönüşte beni ye.”

Dedi: “Çok iyi, sen gelinceye kadar buralardayım.”

Yaşlı kadın aslanı da kandırdı, yola koyuldu. Damadının evine vardı. Kapıyı açtılar kızı ve damadı geldi, bir demet çiçeği boynuna astılar, öptüler. Onu odaya götürdüler, mum yaktılar, gül suyu döktüler. Akşam olunca sofranın başına oturdular. Pilav, fesencun ve meyveyi önüne koydular. Yedi ve sonra da uyku vakti gelince, termeden bir yatak serdiler. İçine girdi, uyudu. Bir iki gün geçti, eve dönme vakti geldiğinde kızına dedi: “Git bana büyük ve iri bir bal kabağı getir.”

Kızı gitti ona büyük bir kabak getirdi.

Dedi: “Kabağın içini oy, gitmek istediğimde kabağın içine gireyim, kapağını kapatayım. Sen yuvarla ve bırak beni.”

Dedi: “Neden böyle yapıyorsun?”

Yaşlı kadın başından geçenleri ona anlattı. Sonra kabağın içine girdi, damadı ve kızı onu kapıya getirdiler, caddeden aşağı yuvarlayıp bıraktılar. Kabak yuvarlana yuvarlana aslanın yakınına geldi.

Aslan bir kabağın geldiğini görünce önüne geçti ve dedi: “Kabak içinde yuvarlanan kadın, yaşlı bir kadın görmedin mi?”

Kabak dedi: “Vallah billâh taş olayım, ceviz olayım, yemin ederim görmedim. Yuvarla, bırak beni, gideyim.”

Aslan yuvarladı, bıraktı, kaplanın yanına geldi. Kaplan dedi: “Kabak içinde yuvarlanan kadın yaşlı bir kadın görmedin mi?”

Kabak dedi: “Vallah billâh taş olayım, ceviz olayım, yemin ederim görmedim, yuvarla bırak beni gideyim.”

Kaplan yuvarladı, bıraktı, kurdun yanına geldi. Kurt yuvarlanan bir kabağın geldiğini görünce, önüne geçip dedi: “Kabak içinde yuvarlanan yaşlı bir kadın görmedin mi?”

Kabak dedi: “Vallah billâh taş olayım, ceviz olayım, yemin ederim görmedim; yuvarla, bırak beni gideyim.”

Kurt yaşlı kadının sesini tanıdı ve dedi: “Bana yalan söylüyorsun. Sen o yaşlı kadınsın. Kabağın içine girmişsin, şimdi seni dışarı çıkarayım da yiyeyim.”

Kurt kabağın altını deldi ve içine girdi. Diğer taraftan da yaşlı kadın kabağı açıp, dışarı çıktı ve kaçtı. Evine gitti. Masalımız burada sona erdi. Karga evine varmadı.

3.12. Kabak

Çocuğu olmayan bir kadın vardı. Ne kadar dua etse de çocuk sahibi olamıyordu. Bir gün kocasına dedi: “Ne olursa olsun çocuk sahibi olmak istiyorum. Kabak gibi eli ayağı olmasa da olur.”

Bu sözler ağzından çıkar çıkmaz bir çocuk buldu. Aynı kabak gibiydi. Kocasını bunu görünce o şehirden kaçıp gitti. Yaşlı kadını kabakla bıraktı. Kabak günden güne büyüdü. Annesi çok zorlukla karşılaştı, zahmetler çekti, ama hiç sesini çıkarmadı. Annesi kabağı Molla Bacı mektebine gönderdi. Molla Bacı mektebi padişahın evinin yanındaydı. Padişahın oğlu sarayın hareminden mektebin içine bakıyordu. Bir gün çocuklardan birinin yuvarlanarak gelen bir kabak olduğunu gördü. Başka bir gün o kabağın içinden güzel, dolunaydan daha parlak bir kız çıktığını gördü. Asmaya çıktı, üzüm kopardı ve yedi. Sonra aşağı indi ve kabağın yanına gitti. Padişahın oğlu sırlıslıkam âşık oldu. Ertesi gün yine asmaya çıktı. Kız kabaktan çıkınca, kızın yanına geldi, yüzüğünü kızın parmağına taktı. Yüzüğün kızın parmağına uyduğunu gördü. Eve geldi ve annesine dedi: “Ben bir karım olsun istiyorum, öyle biri olsun ki bu yüzük onun parmağına uysun.”

Birkaç hizmetliyi yüzük kimin eline uyacak diye bakmaları için evlere gönderdi. Onlar birkaç gün evleri araştırdılar, ama parmağı yüzüğe uyan kimseyi bulamadılar. Yaşlı kadının evine geldiler. Kapıyı çaldılar ve sordular: “Bu evde kız var mı?”

Yaşlı kadın dedi: “Yemin ederim, Allah’tan bir çocuk istemiştım, bana bir kabak verdi.”

Baş görevli dedi: “Kabağı getir görelim.”

Kabağı getirdi. Onlar gülmeye başladılar. Sonrada yaşlı kadına şöyle dediler: “Biz bu yüzüğe parmağı uyacak bir kızın peşindeyiz. Ama henüz bulamadık.”

Bu lafları da söyleyince, kabaktan bir el dışarı çıktı. Anne şaşırdı. Onlar da yüzüğü parmağına takınca, anladılar ki bu, o kız.

Gittiler. Padişahın oğluna olanları anlattılar. Padişahın oğlu dedi: “Gidin, onu getirin.”

Geldiler, kabağı aldılar. Padişah ve karısı sinirlendiler, ama oğlan dedi:

“Öyle ya da böyle ben bizzat bunu istiyorum.”

Çaresiz, kabağı padişahın oğluyla nikâhladılar. Düğün gecesi, kabağın içindeki kız dışarı çıksın diye padişahın oğlu kılıcı çekti. Kız kabaktan dışarı çıktı. Herkes kızın güzelliğine hayret etti. Padişah ve karısı da çok sevindiler. Kabağın annesine de haber gönderdiler. O da çok sevindi. Bir gün kızını görmeye giderken yolda bir aslan, önüne çıktı. Aslan onu yemek istedi. Yaşlı kadın dedi: “Şimdi beni yeme, bırak gideyim, kızımı göreyim. İstersen beni dönüšte ye.”

Aslan da kabul etti. Aslanı geçince bir kurt gördü. Kurt da onu yemek istedi. Ona da aynı şeyleri söyledi. Onu da geçtikten sonra bir dev önüne çıktı. Ona da aynı şeyleri söyledi. Sonra kızının evine vardı. İki üç gün orada kaldı. Dönme vakti gelince kız anasının düşünceli olduğunu fark etti. Ona sordu: “Neden, bu kadar düşüncelisin?”

O da başından geçenleri anlattı. Kızı dedi: “Ben senin bu işini halledeceğim.”

Gitti, bir balkabağı getirdi ve dedi: “Bu kabağın içine gir. Eve kadar yuvarlan.”

Yaşlı kadın kabağın içine girdi. Onu yuvarladılar devin yanına kadar gitti.

Dev dedi: “Ey kabak! Mızımız, gözü görmeyen, kambur, yaşlı bir kadın gördün mü?”

Dedi: “Ateşlerde yanayım, görmedim, yuvarla beni. Gitmek istiyorum.”

Oradan kurdun yanına geldi. Aynı sözleri işitti ve söyledi. Ama aslanın yanına gelince onu itmek yerine, havaya kaldırdı ve yere attı. Kabak yarıldı; yaşlı kadın da yere düştü, aslana yem oldu.

3.13. Tilki ve Turna Kuşu

Bir gün bir tilki ile bir turna kuşu arkadaş olmuş. Tilki bir gün turna kuşunu misafirliğe çağırır ve der: “Sevgili dostum! Gel bak sana nasıl hazırlık yapacağım.”

Turna kuşu ona misafirliğe gider. Tilki sebze çorbası pişirmiştir. Çorbayı bir tabağa boşaltıp ve turna kuşuna der: “Canım, ye, ye sevgili dostum! Kendi ellerimle yaptım.”

Turna kuşu gagasıyla tabağa ne kadar dokunduysa da, gagasına hiçbir şey takılmaz. Bunu fırsat bilen tilki, tabağını diliyle yalar, silip süpürür. Yemeğini bitirdikten sonra der: “Canım, affedersin. Sana ikram edecek başka bir şeyim yok.”

Turna kuşu der: “Çok teşekkür ederim canım, yarın da sen benim misafirimsin.”

Ertesi gün tilki de turna kuşunun evine gider. Turna kuşu da taneli bir çorba pişirmiştir. Boynu ince bir testinin içine döküp, kargaya sunar: Canım ye! Hayatım ye! Bundan başka sana ikram edecek başka bir şeyim yok.”

Tilki testinin etrafında döner. Hiçbir şey alamaz. Onun aksine turna kuşu, uzun ayaklarıyla üzerinde durur. Uzun gagasıyla testinin içinden yiyeceğini alır ve yer. Testinin içinde ne var ne yoksa hepsini yedikten sonra der: “Canım başka bir şeyim yok. Kusura bakma sana başka bir şey ikram edemiyorum.”

Tilki karnı aç halde evine döner. Kalan yemeği Turna kuşu ve arkadaşları hep birlikte yerler.

3.14. Zulüm

Bir vardı bir yoktu. Soğuk bir kış gününde tane bulmak için yuvasından dışarı çıkan bir serçe vardı. Gökyüzünden bakınca, her yerin bembeyaz olduğunu gördü. Bütün sular donmuştu. Bu serçe çaresiz bir buz parçasının üzerine kondu. Bir şey ele geçirebilir miyim diye bir o tarafa bir bu tarafa bakındı. Soğuktan ayakları, kanatları ve bacakları dondu. Buza dönüp dedi:

”Ey buz! Neden bu kadar zalimsin?”

Buz dedi: “Benim nerde zulmüm var! Eğer zalim olsaydım, güneş beni eritmezdi.”

Güneş dedi: “Benim nerede zulmüm var? Eğer zalim olsaydım, bulut benim önüme geçemezdi!”

Serçe bulutun yanına gitti ve dedi: “Ey bulut neden bu kadar zalimsin?”

Bulut dedi: “Benim nerde zulmüm var. Eğer zalim olsaydım, rüzgâr beni sü-rüklemezdi.”

Serçe rüzgâra gidip sordu: “Ey rüzgâr! Neden bu kadar zalimsin?”

Rüzgâr dedi: “Eğer zalim olsaydım, dağlar benim önümü kesemezdi.”

Serçe dağa gidip sordu: “Ey dağ! Neden bu kadar zalimsin?”

Dağ dedi: “Eğer zalim olsaydım, otlar üzerimde yeşeremezdi.”

Ota gitti ve söyledi: “Ey ot! Neden bu kadar zalimsin?”

Ot dedi: “Eğer bende zulüm olsaydı, keçi beni yemezdi.”

Serçe keçinin yanına gitti ve dedi: “Ey keçi? Neden bu kadar zalimsin?”

Keçi dedi: “Eğer bende zulüm olsaydı, kasap beni kesmezdi.”

Kasabın yanına gitti ve dedi: “Ey kasap! Neden bu kadar zalimsin?”

Kasap dedi: “Eğer zalim olsaydım, padişah benden vergi alamazdı.”

Padişahın yanına gitti ve dedi: “Neden bu kadar zalimsin?”

Padişah dedi: “Eğer ben zalim olsaydım, fare benim evime yuva yapamazdı.”

Farenin yanına gitti ve dedi: “Neden bu kadar zalimsin?”

Fare dedi: “Eğer zalim olaydım, kedi beni yemezdi.”

Serçe kedinin yanına gitti ve dedi: “Neden bu kadar zalimsin?”

Kedi dedi: “Zulüm var. Çocuk zulmü! Yılda 7 çocuk doğuruyorum. Biri beni sakinleştiriyor. Biri gurur kaynağım, biri uçan güvercinim. Biri de var ki onsuz yaşayamam...”

3.15. Darbukacı Serçe

Bir vardı bir yoktu. Ayağına diken batan bir serçe vardı. Bu serçe bir gün yaşlı kadının evinin duvarına kondu. Yaşlı kadın tandırı yakmak istiyordu, fakat tutuşturacak bir şeyi yoktu; ne yapacağını bilemedi. Serçe anladı ve dedi: “Gel, ayağımdaki şu dikenı çıkar, tandırını yak. Ama bir şartım var. Küçük bir papağanı benim için pişireceksin. Ben gidip çış yapıp şapkamı nohut ve kuru üzümle doldurup geleceğim.”

Yaşlı kadın dedi: “Çok iyi.”

Ekmegi yaptı, küçük bir papağanı da serçe için pişirdi. Bir derviş kapıya geldi. Selam verdi. Yaşlı kadın, ne kadar ekmeği varsa ona verdi. Ama almadı.

Derviş dedi: “Papağanı istiyorum.”

Yaşlı kadın serçenin papağanını dervişe verdi.

Serçe geldi ve dedi: “Papağanım nerde?”

Yaşlı kadın dedi: “Dervişe verdim.”

Serçe dedi: “Bir oraya bir buraya uçayım, ekmek içlerini alıp kaçayım da sen gör.”

Yaşlı kadın dedi: “Bunu bana yapma; daha kar yağacak. Ne yaparım sonra?”

Serçe ekmek içini aldı ve gitti. Bir yere vardı. Birkaç çobanın sürt içtiğini ve ekmeklerinin olmadığını gördü. Ekmek yerine sütün içine hayvan gübresi koymuşlardı.

Serçe dedi: “Size ekmek vereyim; ama bir şartla. Ben gideyim, çış yapıp, şapkamı nohut ve kuru üzümle doldurup geleyim. Ben gelinceye kadar ekmeğe dokunmayın.”

Onlar dedi: “Çok iyi”

Ama serçe gidince onlar, sütü içtiler ve ekmeği yediler, serçeye gübreli sütü bıraktılar. Serçe döndü ve dedi: “Benim hakkım nerde?”

Onlar dediler: “İşte burada.”

Serçe dedi: “Şimdi benim için sadece gübreli sütümü bıraktınız? Bir oraya uçayım bir buraya, koç sürüsünü alıp gideyim.”

Çobanlar dedi: “Bunu bize yapma, daha kar yağacak. Ne yaparsınız biz sonra?”

Serçe koç sürüsünü aldı ve gitti. Gitti, gitti, bir düğüne vardı. Kesecek koyunları yoktu. Koyun yerine köpek keseceklerdi. Serçe dedi: “Köpeği kesmeyin. Ben koyununuzu vereyim. Siz bana düğün pilavından ayırın. Ben gidip çiş yapıp, cebimi nohut ve kuru üzümle doldurup geleyim.”

Dediler: “Çok iyi”

Ama serçe gider gitmez, bütün pilavı yediler. Serçe gelince sinirlendi, gelinlerini aldı ve kaçtı. Gitti, gitti, yine bir düğün yerine vardı. Damatları vardı; fakat gelinleri yoktu.

Serçe onlara dedi: “Size gelini vereyim, düğün bitince gelini bana geri verin.”

Dediler: “Tamam, çok iyi.”

Serçe çiş yapmaya gitti, geri dönünce gelini götürmek istedi; ama vermediler. Onların darbukalarını aldı ve kaçtı. Ayağındaki dikenini alıp tandırını tutuşturan kadının evinin duvarına geldi. Darbuka çalıp söyleyeme başladı: “Ekmek verdim, koç aldım. Dambudu dambudu... Koç verdim, gelin aldım. Dambudu dambudu... Gelin verdim, darbuka aldım. Dambudu dambudu...”

Yaşlı kadın namaz kılıyordu. Serçenin gürültüsünden rahatsız oldu. Güçlü bir rüzgâr esti, darbuka serçenin elinden düştü ve kırıldı.

3.16. Hüdühüd Kuşu

Bir varmış bir yokmuş. Ormanda yuvası olan bir hüdühüd kuşu varmış. Bir gün canı şehri görmek istemiş, şehre gelip yüksek bir duvara konmuş. Başlamış ötmeye. Hüdühüd kuşunun sesini duyan çocukların aklına bir şeytanlık gelir. Onu yakalamak için tuzak kurarlar. Onlar tuzak kurmakla meşgulken, hüdühüd kuşu onları görür ve gülmeye başlar. O arada bir movbed⁷⁰ ve yarenleri oradan geçerken derler: “Ey hüdühüd kuşu! Neye gülüyorsun?”

Hüdühüd kuşu: “Bu kendini bilmez çocuklar akıllarınca benim için tuzak kuruyorlar. Ben ki yerin altındaki suyu bile görürüm, değil ki bunların tuzağını göremeyeceğim.”

Movbed: “Kendine çok güvenme, öyle gülüp durma. Tuzağa düşmenden korkuyorum.”

Çocuklar tuzağı kurunca içlerinden biri der : “Yemsiz bir tuzağın faydası yok. Hangi av yemsiz bir tuzağa düşer ki?”

Çocuklar hemen yem hazırlarlar. Çekirge ve kurt koyarlar, kenara çekilirler. Hüdühüd kuşu duvarın üstünden tuzağın içindeki çekirge ve kurdu görünce, tuzağı unutup duvardan aşağı iner. Tuzağa yakalanır. Çocuklar hüdühüd kuşunu alırlar, gagasını ve ayağını bağlarlar. Bir oraya bir buraya sürüklerler. Bu arada movbed hüdühüd kuşunu çocukların elinde görür. Yanlarına gelip sorar: “Ey hüdühüd kuşu! Meğer sen ne cahilmişsin. Ben ki yerin altındaki suyu bile görürüm diye sen dememiş miydin?”

Hüdühüd kuşu: “Bu beş parmaklı şeytan Ehrimen’in hırsı beni kör, sağır ve dilsiz etti. İki parmağıyla, iki parmağıyla movbedin tavsiyesini duymayayım diye kulağımı ve bir parmağıyla da ne yapmam gerektiğini sormayayım diye ağzımı kapattı. Ey movbed! Yalvarıyorum, bunların elinden beni kurtar.”

Movbed: “Bu zararsız bir kuş. Bu kötü iş Ehrimen’e yakışır bize değil. En iyisi bu kuşu bırakın.” Çocuklar hemen hüdühüd kuşunu ormana doğru uçsun diye bırakırlar. Hüdühüd kuşu uçup gider ve hala da uçmaktadır.

⁷⁰ **Movbed:** Zerdüştilerin din adamına verilen isimdir.

3.17. Matemli Tilki

Bir vardı bir yoktu. Hindistan taraflarında kötü huylu bir tilki vardı. Bu tilki köye yakın bir ormanda yaşırdı. Bir gün avlanmaya gitti. Ne kadar aradıysa da bir şey bulamadı. Bir boya dükkânına gitti. Dükkân sahibi dükkânında değildi. Orada birkaç büyük kazan ve boya suyu vardı. Tilki o kazanların içinde et ve yem vardır diye düşünerek, birine yaklaştı ve içine zıpladı. İçinde boyadan başka bir şey yoktu. Güçlkle kazanın içinden çıktı; ama bir tek kuyruğu siyahımsıydı. Utanarak ormana geri döndü. Ahırın damında horoz, tavus kuşu ve birkaç kuş gördü. Orda oturdu ve Allah'tan af dilemeye ve zikretmeye başladı. Orada kendinden geçip bayıldı. Horoz ve tavus kuşu bunu görünce aralarında konuştular: “Şüphesiz bu zavallı diğer tilkiler gibi değil. Hem renginden de belli ki bu tasavvuf ehli...”

Damdan indiler, başına ve gövdesine su döktüler. Kendine gelince gözünü açtı ve dedi: “Benden uzak durunuz. Beni kendi halime bırakınız.”

Tavus ve horoz dediler: “Kimin öldü de ağıt yakıp siyah giyiyorsun? Biri elinden bir şey mi aldı da bu kadar rahatsız oldun? Bilmek istiyoruz.”

Tilki dedi: “Ne birisi öldü, ne de biri elimden bir şeyimi aldı. Ben kendim rahatsızım. Ben karar verdim, artık kan dökmeyeceğim, hiç kimseye eziyet etmeyeceğim, sürekli şefkatli olacağım, namazımda niyazımda olacağım. Allah'ın evine gidiyorum. Bu yüzden siyah giydim.”

Tavus kuşu ve horoz dedi: “Biz gönülden seninle birlikte olmak istiyoruz. Bizi götürürsen seviniriz. Ne dersen yaparız.”

Tilki dedi: “Bakalım ve söyleyelim.”

O önde tavus kuşu ve horoz arkasında Allah'ın evine doğru yola koyuldular. Ormanın ve köyün kuşları onları meydandan uğurladılar. Gittiler, gittiler ve bir nehrin kenarına vardılar. Orada ağacın üzerinde dişi bir tavus kuşu vardı. Erkek tavus kuşu dişi tavus kuşunu görünce kuyruğunu açtı dans etmeye başladı, etrafında döndü. Tilki horoza döndü ve dedi: “Görüyor musun bu Allah'tan korkmaz, bana bu işleri yapmayacağına dair söz vermişti; ama dişiye görünce söylediği her şey aklından uçup gitti. Söyle bakalım ey horoz! Bu dinsize ne yapmak gerekir?”

Horoz dedi: “Kafasını bedeninden ayırmak gerekir.”

Tilki dedi: “Aferin doğru söyledin.”

Kafasını kopardı, etini yedi ve kendine geldi. Sonra yola koyuldular. Akşam oldu. Tilki dedi: “Ey horoz! Geceyi burada geçirmemiz gerekiyor. Bu yakınlarda bir mağara var, oraya gidelim.”

Horoz dedi: “Ben mağaranın içinde uyuyamam. Ben bir ağaç dalında uyumalıyım.”

Tilki dedi: “Ey dinsiz, ağaca çıkıp tavukları gözetleyeceksin değil mi? Mağara içinde uyumalısın.”

Horoz istemeden tilkiyle mağaraya girdi. Sabaha yakın horoz öttü. Tilki ulandı ve dedi: “Ey horoz! Ben sana ötmeyi bırak demedim mi? Neden ötüyorsun? Allah yolunda şarkı söylemekten utanmıyor musun? Nasıl tavus kuşu için destur verdiysem şimdi sana da aynı şekilde davranmalıyım.”

Horoz dedi: “Ben kötü bir şey yapmadım. Ötmek benim yaratılışımda var. Ötmeden yapamam.”

Tilki dedi: “Et yemek de benim yaratılışımda var, et yemeden yapamam.”

Horozun kafasını kopardı ve onu da yedi. Biraz ormanda dolaştı. Tekrar acıkınca, tekrar yola ilk başladıkları yere döndü. Kuşlar onu görünce selam verdiler. Tavus kuşunu ve horozu ona sordular.

Tilki dedi: “Onlara başka bir hal oldu. Mescitte kaldılar. Tasavvuf ehli oldular. Size de çok selam gönderdiler. Sizin de onlar gibi olmanızı arzu ediyorlar.”

Bütün kuşları peşine taktı. Allah’ın evine çavuş oldu. Yola koyuldular. Geldiler, geldiler, tavus kuşunu öldürdüğü yere geldiler. Dişi tavus kuşları olayı görmüşlerdi. Tavus kuşları dedi: “Ey kuşlar! Bu ağzı iyi laf yapana güvenmeyin. Size gösterdiği, liderlik ettiği mescidin yolunda sizi yiyecek. Birlikte geldiği tavus kuşunu öldürüp yedi.”

Tavus kuşunun kuyruğunun tüyleri hala yerdeydi. Kuşlar gitti, bakıp doğru olduğunu anladılar. Ansızın horoz uçtu, ağaca kondu ve ötmeye başladı. Bütün kuşlardan yardım istedi. Hepsi geldi ve tilkinin etrafını sardılar. O kadar dittiler ki kör olup öldü.

3.18. Tilki ile Horoz

Bir zamanlar görmüş geçirmiş bir horoz vardı. Bu horoz birkaç kez tilkiye yakalanmış, ama her defasında zekâsını kullanarak tilkinin pençesinden kurtulmuştu. Bir gün köyün dışında yem aramakla meşgulken, uzaktan bir tilkinin koşa koşa geldiğini gördü. Kaçıp kendini köye atmaya fırsat bulamadı. Çaresiz, biraz ötede bulunan yaşlı bir çınar ağacının dalına kondu.

Tilki ağacın altına gelerek sordu: “Horoz kardeş, niçin beni görünce ağaca uçtun?”

Horoz da cevap verdi: “Aşağı inip boynuna sarılmamı mı bekliyordun?”

Tilki dedi: “Evet, yoksa haberin yok mu? Padişah çarşı pazara tellal çıkartmış. Biz yaşadıkça hiçbir canlı kendisinden daha zayıf olana zulmetmeyecek. Bundan böyle kurtla koyunun bir çeşmeden su içmesi, güvercinle doğanın bir yuvada uyuması gerek. Mademki ferman böyle, sen de aşağıya in. Beraber dolaşalım.”

Horoz dedi: “Birlikte gezip dolaşmak güzel, ama iki kişiyle değil. Sen biraz bekle. Bize doğru rüzgâr gibi koşa koşa gelen şu iki üç canlı da gelsinler, o zaman birlikte dolaşalım.”

Tilki “Bunlar nasıl canlılar?” diye sorunca, horoz “Vücutları kurda benziyor. Ama kulak ve kuyrukları kurdun kulak ve kuyruğundan daha uzun” diye cevap verdi.

Tilki, gelenlerin sürüye ait köpekler olduğunu anlar anlamaz kaçmaya başladı. Horoz “Niçin kaçıyorsun?” diye sordu.

Tilki dedi: “Çünkü sürünün köpekleriyle aram pekiyi değil”

Horoz: “Padişahın, hiçbir canlı diğer bir canlıya zulmetmeyecek” diye tellal çıkarttığını söyleyen sen değil misin?”

Tilki: “Elbette benim, ama bunlar o sırada kırdalarmış. Padişahın fermanından haberleri yok. Beni yakalarlarsa parça parça ederler.” dedi ve hemen gözden kayboldu.

3.19. Köpek ve Horoz

Bir vardı bir yoktu. Aç bir tilki vardı. Bu tilki bir gün ağacın tepesinde bir horoz gördü. Koşa koşa ağacın altına geldi ve dedi: “Ey ezan okuyucu! Namaz vakti geçiyor çabuk aşağı in. Ezanı oku, ben de namaz kılayım. Allah’a niyaz edeyim.”

Horoz bu bahaneyle tilkinin kendisini yemek istediğini anladı. Ve dedi: “Çok iyi, arkadaşım şu ağacın altında uyuyor. Ben aşağı ininceye kadar git, ona seslen.”

Tilki bir bakındı, uyuyan bir köpek gördü. Hiçbir şey demedi ve kaçtı. Horoz bağırdı: “Nereye gidiyorsun? Namaz vakti geçiyor.”

Tilki dedi: “Biraz kötüleştim. Namazım bozuldu. Gideyim yeniden abdest alıp döneyim.”

Gitti ve geri dönmedi.

3.20. Gelin ve Kaynana

Bir vardı bir yoktu. Çok eski zamanlarda Belh şehrinde işsiz, karısı ve tembel anası olan bir adam vardı. Adamcık bu ikisiyle sürekli tartışıyordu. Adam bir gün iş için köye gitti. Evini malını mülkünü bunlara emanet etti.

Adam dedi: “Ben iki, üç hafta dışarıda olacağım, haber vermeden gelirim. Ev işlerini ihmal etmeyin, en azından günde bir kez bahçeyi süpürün.”

Adam gitti; ama bu iki tembel kıllarını bile kıpırdatmadılar. İki üç hafta geçti. Bir gün anne dedi: “Yarın, bilemedin yarından sonra gelir. Kalk bahçeyi süpür.”

Kadın dedi: “Neden ben süpürüyorum, sen süpür.”

Biraz tartışılar, sonra şöyle anlaştılar: “Sabah uyandıklarında ilk konuşan kim olursa bahçeyi o süpürecek.”

Ertesi sabah kaynana olmaya ki konuşurum diye gelini uykudayken azığını alıp komşunun evine gitti; ama evin kapısını açık bıraktı. Bir saat sonra gelin uyanı. Yatağın üstünde oturdu kaynanam nerde diye bir o tarafa bir bu tarafa bakındı. Bir iki saat yatağın içinde böyle oturdu. O tarafa bu tarafa bakındı. Bu sırada çingene çalgıcılar yoldan geçiyordu. Bir tanesi yatağın içindeki gelini gördü. Kafasını eşikten içeri sokup dedi: “Kadın! Neden öyle tek başına oturuyorsun?”

Gelin konuşursa kaynanası duyar diye cevap vermedi. Çalgıcı içeri girdi ve dedi: “Neden cevap vermiyorsun? Neden giysini giymiyorsun?”

Baktı yine cevap vermiyor, kendi kendine dedi: “Bu ya dilsiz ya da deli.”

Öne geldi yazmasını başından aldı, eşeğe ters oturdu. O çalsın o oynasın. Çalgıcılar kendi gruplarıyla çalıp şehri dolaşıyorlardı. Para kazanıyorlardı. Başladılar çalmaya. O kadar gürültü yapıyorlardı ki tahammül edilecek halde değildi. Çala çala, oynaya oynaya kaynanasının gittiği eve gittiler. Halk da grup grup so-kağa döküldü. Kaynana ve o evin halkı da darbuka sesini duyup dışarı çıktılar. Kaynana onu görünce şaşırdı. Bu eşeğe ters oturan onun geliniydi. Ona yaklaştı ve suratına tükürdü. Dedi: “Bu nasıl utanmazlık ki bizim başımıza geldi?”

Gelin sevindi ve dedi: “Yandın yandın, bahçeyi sen süpürmek zorundasın.”

Bunu dedi eşekten aşağı indi. Kaynanasının elini tutup eve götürdü. Kaynanasının eline süpürgeyi verdi ve dedi: “Süpürmek senden, yıkamak benden. Sen süpür, ben su dökeyim.”

Kaynana süpürdü, gelin de su döktü. Yıkama işi yeni bitmişti ki kaynananın elinde süpürge, gelinin elinde tas varken adam elinde valizle geldi. Evini tertemiz gördü. Anasının elini öptü. Karısını da alnından öptü. Anasına sordu: “Söyle bakayım ne alayım?”

Anası dedi: “Ayağımı vurmayan bir çift kırmızı ayakkabı al, konu komşuya giderken giyeyim.”

Karısına sordu: “Sen ne istiyorsun?”

Karısı dedi: “Bir kolye istiyorum. Bir yere giderken boynuma takarım.”

Anasına ayakkabı, karısına kolye aldı. Allah’a şükür kaynana ile gelinin arası düzeldi. Hayatları düzene girdi.

3.21. Seyyar Satıcı

Bir zamanlar, karısı ve Behram adındaki süt çocuğuyla beraber yaşayan bir seyyar satıcı vardı. Daha çocuğu süttten kesmemişlerdi ki seyyar satıcı öldü. Karısı bir daha evlenmedi ve oğlunu büyötmekle meşgul oldu. Oğlu on sekiz yaşına gelinceye kadar evinde olanı ve kocası zamanında biriktirdiğı her şeyi sattı, harcadı. Artık kala kala, yokluk günleri için ayırdığı üç yüz dirhemlik gümüş para kalmamıştı.

Bir gün sabahleyin uyandı. Behram'a seslenerek, “Evladım, baban öleli, annen de dul kalalı on altı yıl oldu. Tanrıya şükür ki ne yapıp yapıp dişimi sıktım, ağzıma koca lafı almadım ve seni bu günlere getirdim. Şimdi hayatını kazanıp, bâbanın mesleğini ele alman lazım. Pazara gidip bir yerden bir şeyler alarak, öte tarafta satmalı, böylelikle geçineceğimiz parayı kazanmalısın” dedi.

Sonra raftan para kesesini aldı; ağzını açıp Behram'a yüz dirhem verdikten sonra dedi: “Bunu al ve alışverişe git.”

Behram parayı alarak evden çıktı. Şehir meydanı ve çarşısından geçti, pazaryerine geldi. O yana bu yana bakınıp alışveriş peşinde dolaşırken bir yere vardı, iki üç delikanlı zavallı bir kediyi torbaya koymuşlar, nehire atmak için götürüyorlardı. Zavallı kedi de korkudan miyavlıyordu. Kedinin haline çok acıdı, yanlarına gelip: “Niçin boş yere zavallı hayvanı üzüyorsunuz? Torbanın ağzını açıp bırakın. Nereye isterse gitsin” dedi.

Oradakiler “Çok acıdıysan, yüz dirhem ver bize, kedi senin olsun” dediler. Kedi Behram'a baktı, ayağını öptü, ayak bileklerine süründü. Sonra “iyilik unutulmaz” dedi ve gitti. Daha sonra ara sıra Behram'a uğradı.

Behram akşama doğru yorgun argın eve geldi. Annesi “Anlat bakalım, ne yaptın? Ne alıp, ne sattın?” diye sordu.

Behram başından geçeni annesine anlattı. Annesi de o gece hiçbir şey söylemedi. Ertesi sabah annesi “Evladım, bir hayvanı beladan kurtardın, iyi bir iş yaptın. Hayvanlar bizden önce dünyaya geldiler. Zararı dokunmayan ve bizim yardımcımız olan hayvanlara, zor durumlarında yardımcı olmalıyız. Ama kendi yaşam ve geçimimizi de düşünmeliyiz. Bugün sana yüz dirhem daha veriyorum. Haydi, alışverişe git” dedi. Behram “peki” diyerek parayı aldı ve evden çıktı.

Şehir meydanına daha varmamıştı ki, birkaç delikanlının bir köpeğe tasma taktıklarını, zavallı hayvanı çekip dövdüklerini ve şehrin suruna götürüp atmak istediklerini gördü. Behram köpeğin haline çok acıdı. Yanlarına gelerek “Bu vefalı hayvanı incitmeyin. Tasmayı boynundan çıkarın, bırakın gitsin” dedi. Oradaki-ler “Bu hayvana çok acıyorsan, satın al, serbest bırak” dediler. Behram yüz dirhemi verdi ve köpeği serbest bıraktı. Köpek iki üç defa Behram'ın etrafında döndü, kuyruğunu salladıktan sonra “Ey temiz süt emmiş insanoğlu. İyilik yaptın, iyilik bulacaksın” dedi. Köpek daha sonra ara sıra Behram'a uğradı.

O akşam da başı önde, elleri boş eve gitti. Annesinin bir gün önce söylediği sözleri biraz daha sert buldu. Annesi üçüncü kez ona yüz dirhem vererek “Artık bugün alışveriş günü” dedi. Behram yüz dirhemi alarak evden çıktı. Akşama kadar dolaştıysa da alışveriş yapamadı. Yoruldu. Biraz dinlenip yorgunluğunu çıkarmak için bir duvar kenarına gitti. İki üç kişinin ellerinde bir kutuyla odun toplayıp, kutuyu ateşe atmak istediklerini gördü. Yanlarına gelerek “Yakmak istediğiniz bu kutuda ne var?” diye sordu. “Güzel renkli, desenli bir hayvan” dediler. “Ateşe atmayın, bırakın gitsin” dedi. “Hayvana acıdıysan yüz dirhem ver, bu kutu senin olsun. Ne istersen yap” dediler.

Behram kendini alamadı. Yüz dirhemi verip, kutuyu aldı. Kapağını açmak isteyince “Burada kapağı açma. Şehir dışına götür” dediler. Behram kutuyu şehir dışına götürdü. Kapağını açınca, içinden büyük bir yılan çıktı. Korktu. Kaçmak isteyince, yılan “Nereye gidiyorsun? Sen bana kötülük yapmadın. Beni yanmaktan ve ölümden kurtardın. Biz hiçbir zaman bize zararı dokunmayanları sokmayız. Haydi, işine git” dedi. Behram üzgün üzgün bir köşeye ilişti. Çünkü son yüz dirhemi de vermiş ve yılanı kurtarmıştı. O akşam annesine ne cevap vereceğini düşünüp duruyordu. Yılan oğlanı böyle görünce bir derdi olduğunu anladı. “Niçin böyle düşünceli ve üzgünsün?” diye sordu.

Behram başından geçenleri yılanı anlattı. Yılan “Ben çaresini bulurum. Bâbam, yılanların başkanıdır. Benden başka da çocuğu yok. Üstelik beni çok sever. Seni onun yanına götüreyim. Beni nasıl kurtardığını, sen olmasaydın yanıp kül olacağımı ve ocağının söneceğini söyleyeceğim. Sözlerimi bitirdiğim zaman sana Bu iyiliğin karşısında ne dilersen sana vereyim diyecektir.

Sen “Süleyman yüzüğü” de. Sana başka bir şey vermek isterse “istemem, yalnız söylediğimi isterim” de dedi.

Yılan Behram'ı babasının yanına götürdü. Başına gelenleri baştan sona anlattı. Oğlunun kurtulmasına çok sevinen başkan yılan, Behram'a “Yaptığın bu iyilik karşısında ne dilersen dile, sana vereyim” dedi. Oğlan “Ben hiçbir şey istemiyorum. Ama bana bir şey vermek istiyorsan Süleyman yüzüğünü ver” dedi. (Süleyman yüzüğünün üzerine büyük bir tılsım işlenmişti.)

Başkan yılan “Sen Süleyman yüzüğünü nerden biliyorsun? Bu yüzük babadan oğula bana kadar geldi. Bana, yüzüğü yabancıya vermememi tembihlediler. Verirsem şeytanın haberi olur. Onu eline geçirir ve dünyayı altüst eder. Bu yüzük, kalbi temiz ve yürekli birinin elinde bulunmalı” dedi. Oğlan “belki ben olurum” dedi. Uzun konuşmalardan sonra, başkan yılan, yüzüğü oğlana verdi ve “Kimseye yüzüğün yanında olduğunu söyleme. Her zaman onu yanında, kimsenin bilmediği bir yerde sakla” diye sıkı sıkı tembih etti.

Behram, Süleyman yüzüğünü aldı. Başkan yılanla vedalaştıktan sonra yanından ayrıldı. Kapıda küçük yılan oğlanın yanına gelerek “Bu yüzüğün ne işe yaradığını sormadın mı?” dedi. Oğlan “Hayır” diye cevap verdi. Yılan “Peki, unutma, bu yüzüğü orta parmağına takıp, elini üstüne sürtersen, yüzüğün kaşından bir zenci çıkar. Ondan kuş sütü bile istesen, dileğini yerine getirir” dedi.

Behram çok sevindi. Karnı aç olduğu için ilk denemeyi yaptı. Yüzüğü orta parmağına taktı. Kışmışlı pilav⁷¹ diledi. Birden bir zenci belirip, bir tabak dolusu kışmışlı pilav hazırladı. Behram karnını iyice doyurduktan sonra eve gitti. Çok geç kaldığından annesi merak etmişti. Eve gelince annesi “Niçin geç geldin? Şimdiye kadar nerdeydin? Ne yapıyordun?” diye sordu. Behram başından geçenleri bir bir annesine anlattıktan sonra “Artık bundan böyle bir elimiz yağda, bir elimiz balda olacak” dedi. Annesi çok memnun oldu ve “Peki, şimdi ne yapmak istiyorsun?” diye sordu. Oğlan “önce bu kulübeyi yıkıp, yerine yüksek bir saray yapacağım” dedi. Annesi “Hayır, bu kulübeyi bırak. Benimle bâbanın hayatı burada geçti. Güzel anılarımız burada kalsın. Sen öbür tarafta yap sarayı. Ben burada olayım, sen de orada” dedi.

⁷¹ Kışmış kuru üzüm demektir. Azeriler pilav ve pasta türlerinde kullanırlar. Özellikle bayram yemekleri hazırlanırken kullanılır.

Behram “peki, öyle olsun” dedi ve yüksek bir saray yaptı. Arzu ettiği her şey yerine geldi. Behram, hayatını düzene soktu. Güzel güzel yemekler yiyor, güzel giysiler giyiniyordu. Eksik olan tek şeyi, iyi bir ești. Bir gün padişahın sarayının önünden geçerken, gözü sarayın penceresinden bakan padişahın kızına ilişti. Kendi kendine, bana layık olan, bu kızdır” dedi. Eve gelip, annesini kızı istemeye gönderdi. Annesi muhafızların önünden geçtikten sonra padişahın odasına geldi. Padişahın perdedarına “Şahı görmek istiyorum” dedi. Perdedar şaha gidip söyledi. Şah da Behram'ın annesini çağırdı. “Ne söyleyeceksin?” diye sordu.

Kadın “Kızını oğluma istemeye geldim” dedi. Padişah “Oğlun kim?” diye sordu. Annesi “Benim oğlum zengin bir delikanlıdır” dedi. Padişah “Ben her yabancıya kız verir miyim? Kızımı isteyenin, önce çok zengin olması lazımdır. Ayrıca, kızımın süt parası olarak yedi deve yükü altın ve gümüş, kızımın tacına takmak için yedi elmas düğme, yedi küp altın, düğün gecesini için yedi altın işlemeli inci vermelidir” dedi. Kadın “Ey padişah, bunlar bir şey değil. Ne istersen hazırdır” dedi. Padişah “Peki gel, kızı götür” dedi.

Oğlan, istenilen her şeyi Süleyman yüzüğü yardımıyla hazırladı. Kızı evine getirdi. Yedi gün yedi gece düğün yapıldı. Şehir donatıldı. Sonunda oğlan, padişahın damadı oldu.

Öte yandan, Turan padişahının oğlu da aynı kızı seviyordu. Birkaç defa da kızı istetmişti. Herkes, onun bu kızı istediğini biliyordu. Kızı, kendi şehirlerinde bir seyyar satıcıya verdikleri zaman çok şaşırdı. “Bu oğlan kimdir? Nasıl oldu da padişah kızını bir seyyar satıcıya vermeye razı oldu?” diye meraka kapıldı. Araştırmalardan sonra o çocuğun, padişahın kendisinden istediği altın, gümüş ve mücevherleri verdiğini öğrendi. Kendi kendine “Bu zenginliğe nasıl eriştiğini ve kızı nasıl aldığını anlamalıyım” dedi. Yaşlı bir büyücü kadına çok para vererek onu bu şehre gönderdi. Ve “Git, bu işin aslını araştır. Bir seyyar satıcı nerden bu zenginliğe kavuşmuş, anla bakalım. Eğer kızı bana getirebilirsen, sana ağırlığınca gümüş veririm” dedi.

İhtiyar kadın yola koyuldu. Şehre geldi. Seyyar satıcı ile kızın sarayını öğrendi. Bir gün gelip kapıyı çaldı. Cariyeler gelip kapıyı açtılar. Ve “Ne istiyorsun?” diye sordular. Kadın “Bu sarayın sahibini görmek istiyorum” dedi. Onu, padişahın kızının yanına götürdüler. Sonra “Ben garip bir ihtiyar kadınıam.

Yoldan yeni geldim. Bana burada kalacak yer verin. Yorgunluğum çıkar çıkmaz yola koyulacağım” dedi. Padişahın kızı “Pekâlâ, kaç gün kalmak istersen burada kal” dedi. İhtiyar kadın, yumuşak ve dalkavukça sözlerle kızın gönlünü aldı. Cariyeler arasına girerek, sonunda yavaş yavaş kızın sırdaşı oldu. Kızın gönlünü adamakıllı ele geçirince, bir gün ona “Baban padişah olduğu halde, bir seyyar satıcı olan kocanın bu zenginliğe nasıl geldiğini anlamadın mı?” dedi. Kız “Hayır” dedi. Kadın “Bilmen gerekir. Ona sor, bir gün işine yarayabilir” dedi. Akşam olup da kız yatak odasına gidince, oğlana “Bir seyyar satıcıdan fazla bir şey değilsin. Bu zenginliğe nereden kavuştun?” diye sordu.

Oğlan öfkeleni ve kıza “bunları bilmen gerekmez” diye sertçe cevap verdi, kız, oğlanın bu cevabına çok gücendi. Aralarına soğukluk girdi. Sonunda oğlan yüzük hikâyesini ona anlatmak zorunda kaldı. Ve “Şimdi yüzük yatak odamızın rafında” dedi. Ama bu sırrı kimseye söylememesini sıkı sıkı tembih etti. Kız bu sırrı öğrenince, ihtiyar kadına anlattı, ihtiyar kadın, herkesin meşgul olduğu bir gün odaya girdi ve raftan yüzüğü alarak Turan padişahının oğluna götürdü.

Turan padişahının oğlu yüzüğü ele geçirdiği vakit, zenciden saray ve padişahın kızını kendisine getirmesini istedi. Zenci de hemen dileğini yerine getirdi. Turan padişahının oğlu, kızı görünce çok sevindi ve hemen düğün yapılmasını istedi. Fakat kız güler yüz göstermedi. Uzun konuşmalardan sonra kırk gün mühlet istedi ve kırk gün dolunca ne isterse yapacağına söz verdi.

Öte yandan ihtiyar kadının yüzüğü götürüp, sarayla kızın Turan padişahının yanına gittiği gün, Behram da atıyla saraya geldi. Ama sarayın yerinde yeller esiyordu. Karısı da yoktu. Doğru annesinin kulübesine gitti, ona sordu. Yüzüğü çaldıklarını, bu işi Turan padişahının oğlunun yaptığını anlayınca çok üzüldü, bitkin düştü. Şehrin bir kenarına gitti. Harap olmuş bir köşkün kenarına oturdu. Başını dizine dayamış, ne yapacağını bilmediği için şaşırıp kalmıştı. Bu sırada, ara sıra ona uğrayan yılan, köpek ve kedi yanına geldiler. Başına bir bela geldiğini anladılar. Yılan, kediyle köpeğe “Bu adamın bize çok iyiliği dokundu, bizi ölümden kurtardı. Ben görevimi yaptım. Şimdi sıra sizin. Gidip Turan'dan yüzüğü getirin” dedi. Köpek ve kedi yola koyuldular, onların ardından da Behram gitti. Birkaç gün sonra Turan şehrine vardılar. Padişahın oğlunun saray ve bahçesinin kapısına geldiler. Köpek dışarıda kaldı.

Kedi saraya girdi ve kızı, padişahın oğlunun sarayında gördü. Kız, تنها bir yerde ona, “Turan padişahının oğlu yüzüğü her zaman koltuğun altında saklar. Uyuduğu zaman da, kimse çalamasın diye ağzına koyar. Kırk gün dolmadan, en kısa zamanda yüzüğü ağzından almalısınız” dedi.

Kedi bunların tümünü köpeğe söyledi. Köpek de kediye, yüzüğü padişahın oğlunun ağzından nasıl alacağını anlattı. Ertesi akşam köpek, kediyle birlikte padişahın oğlunun sarayına gitti ve bir köşeye saklandılar. Kedi de, köpeğin öğrettiği gibi mutfakta pusuya yattı ve bir fare yakaladı. Fare kedinin pençesine düşünce, kedi, “Bak, şimdi boğazını sıkıp, seni dişlerimin arasında parçalayabilirim. Ama yaşamak istiyorsan, dediğim işi yapmalısın. Dinle şimdi. Kuyruğunu bibere batırıp benimle beraber padişahın oğlunun yatak odasına gideceksin. Sonra hapşırması için kuyruğunu onun burnuna süreceksin” dedi. Hangi şartla olursa olsun canını kurtarmak isteyen fare “Peki, bu işi yapacağım” dedi. Kedi, önden gidip kapıyı açtı, dışarı çıktı. Sonra fareyle köpek odaya girdiler. Padişahın oğlu uyuyordu. Fare yavaşça göğsüne çıktı. Kuyruğunu padişahın oğlunun burnuna sürttü. Padişahın oğlu öyle bir hapşırdı ki, yüzük ağzından havaya uçtu. Köpek yüzüğü havada yakalayıp bahçeye koştu. Fare de kaçıp bir deliğe girdi. Kedi ise önceden gitmişti. Köpek şehrin kapısından çıkarken arkalarından Behram'ın geldiğini gördü. Çok sevindi ve yüzüğü eline verdi. Behram hemen yüzüğü orta parmağına taktı. Kendisi, karısı ve dostlarıyla birlikte eski yerlerine gitmeyi diledi. Turan padişahının oğlu daha kendisini toparlayamamıştı ki, ne yüzükten, ne de kızıdan bir haber olduğunu gördü. Kendisine bir oyun oynayıp yüzüğü ağzından aldıklarını anladı.

Behram, karısına “Seni kim aldattı?” diye sordu. Karısı da hepsini Behram'a anlattı. Behram “Bir ihtiyar kadının tatlı diline aldanıp hem bizi, hem de kendini üzmemelisin” dedi. Karısı pişman oldu ve “Artık aldanmayacağım” dedi.

Behram, yaşamı için ne dilediyse tümü gerçekleşti. Yabancıнын eline geçmesin diye de yüzüğü denizin dibine attı.

3.22. Kuyruksuz Çakal

Bir zamanlar Mehziyar adında yoksul mu yoksul bir adam vardı. Her zaman, doyacak kadar ekmek yiyip üç beş kuruş biriktirmeyi ve günün birinde hacca gitmeyi arzuları. Nasıl olduysa bir gün arzusu gerçekleşti. Kışın soğuk mu soğuk günlerinden birinde geceleyin kulübesinde otururken, dışı bir keçi sürüden ayrılarak ona sığındı. Boynuzuyla kulübenin kapısını çaldı, kapıyı açtı ve içeri girdi. Mehziyar keçiyi eve aldı, ona baktı, iki üç ay sonra keçi ikiz doğurdu. Yavru keçiler de bir yıl sonra ikiz doğurdular. Mehziyar böylelikle bir sürüye sahip oldu. Ev ve bahçe yaptırdı. Sonunda zengin bir adam oluverdi. Ama acımasız bir insandı. Yoksul ve çaresizlerin elinden tutmuyor, kuruş üstüne kuruş biriktiriyor, kuruşları lira yapıyor, liraları gümüşe, daha sonra da altına çeviriyordu. Evinde pek çok tavuk ve horozu vardı. İsteddiği zaman kesip yemek için bunların tümünü beslemişti ve hepsi de etliydi.

Bir gün tavuk ve horozların azaldığını fark etti. Belki de tavuk ve horozlara dadanmış bir çakal vardı. Her gece bahçeye giriyor, horoz ve tavuklardan bir ikisini götürüyor, boğduktan sonra yiyordu. Mehziyar, bu işi kimin yaptığını bilmiyordu. Çünkü çakal, tavuk ve horozu kapıp kaçmakta üstatı.

Sonunda Mehziyar tavuk ve horozların yerini değiştirip, onları ağıla götürdü. Keçi ve koyunları da bahçeye çıkardı. Çakal bu kez de çalmaya gelip tavuk ve horozların yerinde keçiyle koyun görünce çok bozuldu. Bir kurtla arkadaş olup, tavuk ve horoz yerine, kurdun yardımıyla koyun ve keçi yemeyi düşündü. Ama kurdun iş bozanlık yapıp daha ilk geceden kendisinin rezil olması düşüncesine kapıldı. Bu düşüncesinden vazgeçip hiçbir şey söylemedi. Mehziyar'ın hacca gitmek istediğini anlayıncaya kadar düşünüp taşındı.

Bir gün sabah erkenden elini yüzünü yıkadı, temizlendi ve doğru Mehziyar'ın evine gitti. El etek öptükten sonra diz çöküp oturdu.

Adam “Ne var, çakal? Ne diyeceksin? Niçin geldin?” diye sordu. Çakal “Bir selam vermek istedim. Ayrıca, hacca gitmek düşüncesinde olduğumu duydum. Eğer beni hizmetçi olarak alırsan, ücretle çalışırım. Burada yapılacak işin varsa, bana ısmarla. Ben yaparım. Aklın arkada kalmaz” dedi.

Mehziyar düşündü; kendi kendine “Sürümü götürüp yemesin diye kimin eline bırakacağımı düşünüp duruyordum. İnsana bırakacak olsam, baharda yavru-layan bin koyundan en az yüz tanesini kendine ayırır. Şimdi iyi ki, sürüme bak-maya çakal geldi” dedikten sonra, “Ey çakal! Seni de hacca götürmeyi çok is-terdim. Sen kuyruğunla, ben de sakalımla orayı süpürürdük. Ama burada kalıp sürüme bakarsan daha iyi olur. Ben döndüğüm zaman seni oraya gönderirim” de-di. Çakal çok sevindi ve “pekâlâ, şimdi işe başlıyorum” dedi.

Mehziyar birkaç gün sonra sürüyü çakala teslim etti. Koyunlar “Ey Mehziyar! Çakal, kurt cinsidir. Bizi yer!” diye feryat ettilerse de yol hazırlığı yap-tı; “Kurt cinsinden her hayvan koyun yer mi hiç? Köpek de kurt cinsinden, peki niye sizin koruyucunuz?” dedi.

Mehziyar bir gün binek hayvanına binip yola çıktı. Çakal gelip koyunlara şöyle bir göz attıktan sonra, çocukluğundan beri arkadaşı olan kurdu aramaya git-ti. Durumu ona anlatıp, koyunların yanına getirdi. O gün beş koyunu, karınlarını parçalayarak yediler. Keçiler bunu gördükleri vakit, daha akıllı olduklarından içeri dalıp sürüye karıştılar. Ama tembel koyunlar bir bir kurtla çakala yem oldular. Günler geçti, aylar geçti ve ertesi yıl geldi. Kervan öncüsü çarşı pazarda, yolculu-rın sağ salım döndükleri müjdesini verdi. Çakalı, Mehziyar'a ne cevap verip ne diyeceği düşüncesi aldı. Daha bir fikir bulup, çaldığı minareye kılıf hazırlamamış-tı ki, Mehziyar çıkageldi ve doğru koyunların yanına gitti.

Çakal ağlamaya sızlanmaya başladı: “Ey adam! Biliyor musun, senden son-ra başımıza neler geldi? İlk ay, kervanın veba salgınına yakalandığı ve pek çok kimsenin öldüğü haberi geldi. Ben çok endişelendim. Sağlık haberin gelirse, yüz koyun kesip fakirlere dağıtmak için adak adadım. Ertesi gün sağlık haberini al-dım. Hemen yüz koyun kesip aç insanlara dağıttım, ikinci ay, kervanın yolunu kaybedip, çöle girdiğini ve yüz kişinin susuzluktan can verdiğini duydum. Yine, sağlık haberin gelirse yüz, koyun kesip, etini fakir kadınların evine göndermeye adadım. Tanrıya şükür ki ertesi gün sana bir şey olmadığı haberi geldi. Yüz koyun kestim. Üçüncü ay kervanın yolunun kesildiği ve seksen kişinin öldürüldüğü ha-beri geldi. Sen o seksen kişinin arasında değilsen, bu kez iki yüz koyun kesmeyi adadım. Senin onlar arasında olmamana, bilsen ne kadar sevindim. Bunların hepsi geçti. Habercinin, senin ölüm haberini getirdiğini söylediler.

Gözümden yaşlar aktı. Senin için yas tuttum ve iki yüz koyun da senin ruhun için yoksullara verdim. Bütün bunlardan sonra ikinci haberci, evvelki gün senin sağ salim olduğunu, ertesi gün eve döneceğinin haberini getirdi. O kadar sevindim ki, kendimi alamayıp ne kadar koyun varsa kestim ve senin sağlığın için yoksullara dağıttım. Her şeye rağmen seni böyle sağ salim gördüğüm için çok memnunum” dedi.

Mehziyar “Ey soysuz! Sözlerine inandığımı mı zannettin? Seni şişin ucunda güneşin altında kebab yaparım!” dedi. Kemerini çözdü. Çakalın boynuna geçirip, sürükleye sürükleye bir ağacın altına kadar götürdü. Sonra kuyruğundan ağacın bir dalına astı ve “Bir gece sabaha kadar asılı kal. Yarın da boynundan asacağım” dedi. Çakal, kötü bir iş yaptığını, Mehziyar’ın kendi koyunlarına çok üzüldüğünü ve yarın onu boğazından asacağını düşündü. Kuyruğundan vazgeçip, dişiyle kuyruğunu kemirerek koparmaktan başka çaresi olmadığını gördü. Sabaha doğru kuyruğunu dişledi, kemirdi ve taş gibi yere düştü. Mehziyar dışarıda ki sese koştu. Çakalın kuyruğunun dala asılı olduğunu, fakat kendisinin kaçtığını gördü. Arkasından bağırdı; “Ey çakal! Kuş olup uçsan, balık olup denize girsen, bir gün seni elime geçireceğim. Güzel bir işaretin var; kuyruksuzsun!”

Çakal kuyruksuz olmakla yakalanmasının kolaylaşacağını görünce, yok zamanda bir grup kuyruksuz çakal bulmak için düşünceye daldı. Bir gün yakalanacak olursa, ben kuyruksuz sınıfındanım, biz bir iki tane değiliz, çok kalabalığız diyip onları gösterecekti. Orada burada dolaşa dolaşa bir bağ buldu. Sonra bir teppe çıkıp ulumaya başladı. Elli altmış çakal çevresine toplandı.

Sonra onlara: “Ey çakallar! Ben her zaman sizi düşünüyorum. Sizin aç kalmanıza üzülüyorum. Öyle güzel bir bağ buldum ki, içinde güzel meyveler, armut, üzüm, her şey var. Gelin, oraya gidin. Canınızın istediği kadar meyve yiyin” dedi. Çakallar peşinden gittiler. Onları bahçeye soktu.

Öte yandan da bahçıvanın yanına gidip “Bahçene bir sürü çakal girmiş, meyveleri yiyip mahvediyorlar. Sen bir kişi olduğun için onlarla baş edemezsin. Ben seni sevdiğimden, artık bağında bu çakalların dolaşmamaları için ne yapman gerektiğini söylemeye geldim” dedi. “Peki ne yapayım?” diye sordu. “Güler yüzle bahçeye gir ve bunlara de ki: 'Ağaçların meyvelerinden yiyiniz. Ama bir şartım var. Ben sesten, ulumadan hoşlanmam. Gürültü etmeyin.

Birbirinizle uğraşmayın, birbirinizin elinden kapışmayın. Her biriniz bir dal ya da ağaca çıksın. Dediğimi yapmayacağınızı bildiğim için, bırakın, ben her birinizi kuyruğunuzdan bir dala bağlayayım ki diğer çakalın bölgesine girmeyiniz. Doyduğunuz zaman kuyruğunuzu çözeyim. Sonra işinizin peşine gidin.’ Çakallar razı olurlar. Bunların kuyruklarını sıkıca bağlarsın. Gerisini bana bırak” dedi.

Bahçıvan, çakalın dediğini yaptı. Bir saat sonra kuyruksuz çakal geldi. Çakallara “Haberiniz var mı, bahçıvan nereye gitti?” dedi. “Hayır” diye cevap verdiler. “Sopayla peşinizden gelmeleri için köy halkına haber vermeye gitti!” dedi.

Çakallar telaşa kapıldılar. Bir ikisi “Bize bu oyunu sen yaptın” dedi. Ama diğerleri “Ne yapacağız?” diye sordular. “Çareniz yok, canınızı seviyorsanız, kuyruktan vazgeçmeniz gerek” dedi. Hepsi birden kuyruklarını kemirmeye, bir bir ağaç dallarından düşüp, bahçıvan gelmeden kaçmaya başladılar.

Mehziyar'ın çakalın işinden canı öyle sıkılmıştı ki, öfkesinden “Ne yapıp yapıp bu çakalı yakalamalı, kulağını burnunu kesmeli, burnuna halka geçirip çarşı pazar dolaştırmalıyım ki rezil rüsva olsun. İnsanlar da, insanın kahrını yine insanın çektiğini, her canlının insanla dost olmadığını bilsinler” dedi.

Sopasını eline aldı ve kıra, kuyruksuz çakalı aramaya gitti. Nereye gittiyse çakalın izine rastlayamadı. Nihayet bir gün bir tepenin yamacında çakalı yakaladı. Soyasıyla beynini dağıtmak istedi. Çakal geri çekilerek “Ben seni incitecek bir şey yapmadım” dedi. “Sen hiçbir şey yapmadın mı? Sen tüm tavuk, horoz, keçi ve koyunlarımı yiyip yok ettin” dedi. “O başka bir çakaldı. Ben değilim” dedi. Adam “İşaretin var” dedi. Çakal “Ne işareti?” diye sordu. “Senin kuyruğun yok” diye cevap verdi adam.

Çakal gülümseyerek “Böyle suçsuzları suçlular yerine yakalarlar mı? Eğer kuyruksuz bir çakalın sana zararı dokunduyorsa, diğer kuyruksuz çakalların ne günahı var? Biz, erkeklerinin kuyruğu olmayan bir aileyiz, inanmazsan, dur da seyret” dedi. Çakal bir kere uludu. Kenardan köşeden kuyruksuz çakallar belirdi. Adam utandı ve “Affedersin, sizlerin kuyruksuz doğduğunuzu bilmiyordum” dedi.

Onun kötülüğünü bilen bir iki çakal “Biz kuyruksuz doğmadık. Yakalanmamak için kuyruğumuzu kemirip kopardık” dedi.

Mehziyar “Başınızdan geçenleri bana anlatın” dedi. Çakallar serüvenlerini baştan sona kadar Mehziyar’a anlattılar. Mehziyar, bu çakalın aynı çakal olduğunu anladı.

“Ey soysuz! Sen işini halletmek, kendini kurtarmak için diğer çakalları da aldattın” dedi. O zaman tüm çakallar bu belayı başlarına onun getirdiğini anladılar.

Mehziyar o çakalı, diğerlerinin yardımıyla yakaladı ve tüm canlılara örnek olsun diye büyük bir ağaca boynundan astı.

3.23. Yalancı Keçi

Evvel zaman içinde bir terzi vardı. Bu terzinin bu dünyada üç oğlundan başka kimsesi yoktu. Oğulları dükkânda ona yardım ederlerdi. Bir gün bu terzi, her sabah sütünü sağıp ekmeklerine katık etmek için bir dişi keçi satın aldı. Keçiye aldığı zaman, her gün oğullarından birinin keçiye kıra götürüp otlatması ve akşamüstü eve getirerek ağıla bağlamasını kararlaştırdı. Birinci gün sıra büyük oğlandı. Akşam olunca:

- Keçicik, doydun mu? dedi.
- Evet, o kadar yedim ki, midemde bir yapraklık boş yer kalmadı.
- Mademki öyle, eve gidelim, dedi.

Keçinin ipini tuttu; eve götürüp ağıla bağladı. Sonra babasının yanına geldi. Babası:

- Çocuğum, keçi iyice doydu mu? diye sordu.
- Evet. O kadar yedi ki, midesinde bir yapraklık yer yok, dedi.

Bâbası emin olmak için ağıla giderek keçiye sordu:

- Doydun mu?

Keçi:

- Nasıl doyayım? Taş, toprak arasında ot bulunur mu ki doyayım? Beni taş, toprak arasına götürüp bağladı. O yana bu yana uzandımsa da yiyecek ot bulamadım.

Babası çok öfkелendi. Metreyi eline alıp büyük oğlana:

- Be yalancı! Sana, bu hayvanı götür, doyur demedim mi? Sözümü dinledin, sonra da hayvanı aç bıraktın. Şimdi de yalan söylüyorsun! Diye çıkıştı.

Oğlan konuşmak istediye de, babası fırsat vermeyip:

Git evimden, haydi! dedi.

Oğlan çaresiz evden ayrıldı.

Ertesi gün sıra, ikinci oğluna geldi.

Terzi:

- Çocuğum, sen kardeşin gibi yapma. Bu hayvanı götür. Yeşillik yerlerde otlat. Bırak iyice doysun, dedi.

Oğlan:

- Peki, babacığım, dedi.

Keçiyi kıra götürüp akşama kadar taze otların arasına salıverdi.

Keçicik, doydun mu? Doyduysan eve gidelim artık, dedi.

Keçi:

- Evet. O kadar doydum ki, ota bakınca fena oluyorum, dedi.

Oğlan, keçiyi götürüp ağıla bağladı. Terzi yine:

- Çocuğum, keçi iyice doydum mu? diye sordu.

- Evet, o kadar doydum ki, artık ota bakınca fena oluyor, dedi. Babası:

- Peki, gidip bir de ben sorayım, dedi. Terzi ağıla gelerek:

- Keçicik, doydun mu? diye sordu.

Keçi:

- Nasıl doyayım? Bahçe duvarında yenilecek yeşil ot bulunur mu ki doyayım? Beni götürdü, bahçe duvarının dibine bağladı. O yana, bu yana uzandımsa da yiyecek bir şey bulamadım, dedi.

- Bunun üzerine babası çok öfkelenildi.

Metreyi eline alıp ortanca oğluna:

- Be yalancı! Sana keçiyi götür, otlat demedim mi? Sözümü dinleyip olur, dedin, sonra hayvanı aç bıraktın. Üstelik bir de yalan söylüyorsun! diye çıkıştı.

Oğlan konuşmak istediye de babası sözünün önüne geçip:

- Haydi, sen de evimden git! dedi.

- Oğlan çaresiz evden ayrıldı.

Ertesi gün sıra en küçük, üçüncü oğluna geldi.

Terzi:

- Çocuğum, bari sen onlar gibi yapma. Bu hayvanı götür. Bırak, iki gün açlığından sonra bolca ot yesin, dedi.

Oğlan “Baş üstüne” dedi ve keçiye alıp kıra götürdü. Yeşil tarlalara salarak ona:

- Keçicik, yiyebildiğin kadar ye, dedi.

Keçi, akşama kadar otladı. Akşamüstü oğlan:

- Eğer doyduysan eve gidelim, dedi.

Keçi:

- Evet, öyle doyduğum ki, artık ottan da bıktım, dedi.

Oğlan:

- Mademki öyle, eve gidelim, dedi. Keçinin ipini tutup, eve getirdi.

Terzi bu oğluna da:

- Çocuğum, keçi doydu mu? diye sordu.

Oğlan:

- Evet, öyle doydu ki ottan da bıktı, dedi.

Babası:

- Emin olmak için bir de ben sorayım, deyip ağıla gitti ve keçiye:

- Doydun mu? diye sordu.

Keçi:

- Irmak ot getirir mi ki doayayım? Oğlun beni ırmak kenarına götürüp bağladı. Ben bugün hiç ot ve yeşillik görmedim, dedi.

Babası çok öfkелendi. Bu oğlunu da, diğer ikisi gibi evden kovdu.

Şimdi evde yalnız keçiyle terzi kalmıştı. Sabah olunca terzi:

- Keçicik, bugün seni kıra ben götüreceğim. Karnının iyice doyması için seni otlar arasına salı vereceğim, dedi.

Yarın oldu. Keçiye götürüp çimenliklere saldı. Keçi, güneş batana kadar taze mi taze otlar arasına yayıldı. Akşamüzeri terzi:

- Keçicik, doydun mu? diye sordu.

Keçi:

- Evet, o kadar doydum ki, artık bir hafta ot istemem, dedi.

Terzi buna çok sevindi. Keçiye eve götürüp ağıla bağladı. Ağıldan tam çıkacakken, ona “Doydun mu?” diye sormaya bir kere alıştı ya:

- Bugün iyice doydun mu? diye sordu.

Keçi de yalan söylemeye alıştı ya:

- Nasıl doyayım? Kıraç yerde ot bulunur mu hiç? dedi.

Terzi çok şaşırdı. Bu keçinin daha ilk günden yalan söylediğini ve çocuklarını boş yere evden kovduğunu anladı. Keçiye:

- Bekle, sana ne yapacağımı gör! Yalancı seni! Çocuklarımı boş yere evden kovdum. Başına bir bela getireyim de kitaplara geçsin.

Ertesi gün sabah erkenden ağıla girdi. Su getirip keçinin başını iyice ıslattı. Sonra usturayı eline alıp keçinin başını kökünden kazıdı. Keçinin başında bir tek kıl bile kalmadı. Kırbacı eline alıp, yer misin yemez misin vurmaya başladı. Keçi de can acısıyla bağırmaya başladı. Takati tükendi. Bir ara, can havliyle bağlı olduğu ipi koparıp var gücüyle kaçtı gitti.

Çocuklar gittiler. Keçi gitti. Terzi de evi ve boş dükkânıyla tek başına kalmak kaldı. Üzüntüsünden sabahtan akşama kadar kendi kendine konuşuyor, derin düşüncelere dalıyordu. Akşam olunca evin bir köşesinde büzülüp oturuyordu.

Büyük oğlan, evden çıktıktan sonra başka bir kente gitti. Bir bakırcı dükkânında çıraklık yapmaya başladı. İşine iyice sarıldı. Ustasına saygı gösterdi. Bakırcılık ve kalaycılığı öğrendi. Bir gün ustasının yanına gelerek:

-Ustacığım, izin verir misiniz? dedi.

Usta:

- Ne için diye sordu?

Oğlan:

-Burada canım çok sıkıldı. Elini öpüp bu şehirden gitmek istiyorum, dedi.

Ustası:

-Zararı yok. Nereye istersen gidebilirsin. Senden çok memnun olduğum için, hatıra olarak sana bir kazanla bir kepçe vereceğim. Ama bir şartım var. Değerini bileceksin, dedi.

Çırac:

-Değerini bilecek neyi var? diye sordu.

Usta:

-Tuhaf bir özelliği vardır. O da şu: Kepçeyi kazana vurup da “Yemek hazır olsun!” dediğın zaman, kazandan bir kalabalığın yiyeceği kadar, tabak tabak yemek çıkar. Sofra kurulur. Boşalan her tabağı alır, kazana götürür, tekrar doldurur getirir. Bu işlem, sahibi doyuncaya kadar devam eder, dedi.

Oğlan, kazanla kepçeyi aldı. Ustasının elini öpüp yola düştü. Kendi kendine:

-Bütün insanların çektiği sıkıntı, açlıklarını giderecekleri bir parça ekmek içindir. Çok şükür öyle bir şeye sahip olduk ki, ömrümüzün sonuna kadar, hatta bütün sülalemize yeter. En iyisi babamın yanına gideyim. Ben onu nasıl özlediysen, o da beni özlemiş olmalı. Öfkesi de geçmiştir, dedi.

Babasının yanına gitmek için yola koyuldu. Yolda, kendi şehrine yakın olan bir hana geldi. İçeri girdi. Handa birçok yolcu olduğunu gördü. Her biri yükünü bir köşeye atmış, akşam yemeği için kazanlar ve tencerelerde yemek pişiriyorlardı. O da gidip bir köşeye oturdu. Kazan ve kepçesini de yanına koydu. Diğerleri onun kazanının boş olduğunu görünce, oğlanın haline acıldılar. Akşam yemekleri hazır olunca, onu da yemeğe davet ettiler. Oğlan, onların davetlerini kabul etmeyerek:

Canım istemiyor. Siz buraya buyurun. Ne dilerseniz hazırlayayım, dedi.

Oradakiler:

Nasıl hazırlayacaksın? diye sordular.

Buyurun gelin, dedi.

Gelip, etrafına oturdular. O da sofrayı yaydı. Kepçeyi kazana vurarak “Yemek hazır olsun!” dedi. Sofranın çevresine oturan kalabalık için, kazandan pilav, türlü yemeklerle dolu tabaklar çıktı. Hepsi de doydular. Bunu görenler çok şaşırdılar. Haber ağızdan ağıza dolaşarak hancının kulağına kadar geldi. Kendi kendine:

Ne yapıp yapıp kazanla kepçeyi onun elinden almalıyım! dedi. Herkes uyu-yuncaya kadar bekledi. Oğlan da uyudu. Başucuna yaklaşıncı kazanla kepçeyi duvara dayadığını gördü. Oğlan derin derin uyuyordu. Gidip, ambardan aynı büyüklükteki bir kazanla bir kepçe getirdi. Onların yerine koydu. Öbürlerini de alıp ambara götürdü. Sabah olunca bütün yolcular yüklerini bağlayıp yola düştüler. Oğlan da yola koyuldu. O gün güneş batarken kendi kentine geldi. Dosdoğru babasının evine gidip kapıyı çaldı. İçeri girdi. Babası oğlunu görür görmez, gözünden sevinç gözyaşları aktı. Oğlunu kucakladı, “Hoş geldin. Kavuşturana şükürler olsun!” dedi. Hal hatır sorduktan sonra: “De bakalım oğlum, neredeydin? Ne yapıyordun? Bize ne hediye getirdin?” dedi.

Oğlan: “Filan kentteydim. Bakırcılık yapıyordum. Sana bir kazanla bir kepçe getirdim” dedi.

Babası: “Bakırcılık güzel meslektir. İyi de parası vardır. Ama, kazan ve kepçeden başka doğru dürüst bir hediye getirmedi mi?” diye sordu.

Oğlan: “Bu kazanla kepçenin dünya kadar değeri vardır. Hangi yiyeceği dilersen, kepçeyi kazana vurunca hazır olur. Yarın öğleye bütün yakınlarını ve akrabalarını davet et de sana bunun hünerini göstereyim” dedi.

Babası “Pekâlâ” dedi ve ertesi gün için bütün yakınlarını yemeğe davet etti. Öğle namazına doğru herkes geldi. O da büyük bir sofra yaygısı açtı. Kazanla kepçeyi meydana getirdi. Kendine özgü bilgi hareketlerle kepçeyi kazana vurdu. Yemek emri verdi. Baktı! Hiçbir şey olmadı! Eyvah! Niye böyle? Biraz daha yavaş vurdu, sesini yükseltti. Hiçbir haber yok! Çok utandı. Babası öfkeleni. Yakınları da onu alaya aldılar; gülerek gittiler. Oğlan düşünmeye başladı ve hancının kazanla kepçeyi çaldığını anladı.

İkinci oğlan, babasının yanından ayrıldıktan sonra bir değirmencinin yanına girerek çırak oldu. Kendini işine verdi. Değirmenciye çok saygı gösterdi.

Bir süre sonra değirmenciye: “Uzun zamandır babamı görmedim. Çok özledim. İzin verirsen onu görmeye gitmek istiyorum.” dedi.

Değirmenci: “Pekâlâ. Ben senden memnunum. Bu süre içinde doğrulukla çalıştığın için sana bir eşek vereceğim. Ama ona ayağını vurmayacaksın. Hiçbir şey de yüklemeyeceksin.” dedi.

Oğlan: “Böyle bir eşek ne işe yarar?” diye sordu.

Değirmenci: “Ha, sen bilmiyorsun. Bu sana altın veren eşeklerdendir.”

- Nasıl yani?

- Bak dinle. Yere bir çarşaf yayarsın. Bu hayvancığı onun tam ortasına götürürsün. Sonra sağ elini kaldırıp üç defa bu duayı okursun: “Eç çi, meç çi, la terç çi”. Eşek bir taraftan anırmaya, bir taraftan da altın dökmeye başlar.

- Eşeğin karnı darphane mi?

- Artık ötesini bilmem. Bu eşeğin özelliği budur. Oğlan sevindi. Değirmencinin elini öpüp, kendi kentine doğru yola çıktı. Tesadüf bu ya, o da aynı hana geldi. İçeri girdi. Eşeğin yularını yukarıdaki bir çiviye bağladı. Oradaki diğer yolcularla sohbete oturdu. Akşam olunca oradakilere:

- Ne isterseniz, söyleyin; hancı getirsin. Herkes benim konuğum, dedi.

Kimsenin onu davet etmesine fırsat vermeyerek hancıya seslendi:

- Söyle, bize birkaç kızarmış tavuk, bal, yufka ekmeği, birkaç çörek getirsinler!

Hancı gidip getirdi. Ama böylesine bol keseden masraf yapanın kim olduğunu merak etti. Yemekler yenip herkes yatmak isteyince hancı hesabı getirdi. Ondan yemek parasını istedi. Oğlan:

- Sen burada otur. Şimdi paranı vereceğim, dedi. Hancıyı oraya oturttu. Eşeği boş bir yere götürdü. Çarşafı yaydı. Duasını okudu. Bir avuç altın toplayıp hancının yanına geldi. Ama oğlan, hancının onun nereye gidip, ne yaptığını bilmediğinden habersizdi. Hancı gece yarısı herkes uyuyunca, ahıra gidip oğlanın eşeğine tıpatıp benzeyen bir eşek çıkardı. Oğlanın eşeğinin yerine o eşeği bağladı. Oğlanın eşeğini de ahıra götürdü. Sabah olunca yolcular yollarına koyuldular.

O da yola düştü. Aynı gün akşama doğru eve geldi. Babası ve kardeşi onu görünce çok sevindiler.

Babası:

-Söyle bakalım. Bu zamanda neler yaptın? Neredeydin? Bize ne hediye getirdin?

-Filan yerdeydim. Değirmencilik yapıyordum. Sana hediye olarak bir eşek getirdim.

Babası:

-Bana hediye olarak eşek mi getirdin? Burada az bulunan bir şey getirseydin bari. Bu kentte çok olan bir şey varsa, o da eşektir.

-Bu o eşeklerden değil. Bu eşeğin şu özellikleri vardır. Sen yarın bütün yakınlarını çağır da bu eşeğin hünerlerini göstereyim.

Babası bütün yakınlarını çağırđı. Büyükten küçüğe herkes toplandı. Oğlan eşeğin özelliklerini bir bir anlatıp övmeye başladı. Sonra bahçenin ortasına bir çarşaf yaydı. Eşeği büyük bir eda ile çarşafın ortasına getirdi. Sağ elini kaldırıp okumaya başladı:

-Eç çi, meç çi, la terç çi.

Ama hiçbir yararı yoktu. Ne eşek anırdı, ne de yere bir kuruş döküldü. Oğlan çok utandı. Babası öfkelen-di. Yakınları ise onunla alay edip gittiler. O zaman, hancının kendi eşeğini başka bir eşekle değiştirdiğini anladı.

Üçüncü oğluna gelince, onu da babası kovduğu zaman, bir kente gidip orada bir ağaç tornacısının çırağı oldu. Ağaç tornacılığı zor ve ince bir meslek olduğu için orada, diğer iki kardeşinin çıraklık sürecinden daha fazla çıraklık yaptı. Bu arada çalıştığı kente gelip onu tanıyan hemşerileri, iki kardeşinin başından geçenleri, özellikle hancının onları aldattığını anlattılar. Ağaç tornacılığını iyice öğrendikten sonra bir gün ustasının yanına gitti. Selam verip, elini öptü.

- Ustacığım. Babamı özledim. İzin verirsen onu görmek istiyorum. Dünya hali, belki bir daha göremem, dedi.

Usta:

Pekâlâ. Bana sadakatle çıraklık yaptığın için sana iyi bir hatıra vereceğim. Bu hatıra, içinde çomak olan bir kesedir.

Çomak ne işe yarar?

Efendim? Ne işe mi yarar? Bütün dünya senin de olsa, ama bu çomağın olmasa, işin çok üçtür. Bu çomağın özelliği şudur: Bir yerde sıkıntıya düştüğün zaman, ya da gücünün yetmediği birinden hakkını almak istediğin zaman elini kesenin üzerine koyar da “Çomak, keseden çık!” dersin, çomak keseden çıkıp hakkını alacağın kimsenin kafasına iner. Ona adam akıllı dayak atar.

Oğlan sevindi ve hemen yola koyuldu. Bu da diğer iki kardeşi gibi aynı hana geldi. Gidip bir köşeye oturdu. Kese ve çomağını önüne koydu. Sonra onu övmeye başladı. Oradakiler çevresine toplandılar. Hancıyı da onların arasında görünce:

-Bu dünyada acayip şeyler oluyor. İnsan bunları duyduğu zaman şaşkınlıktan ağzı açık kalıyor. Örneğin, derler ki, içinden, canının istediği her yiyeceği çıkaran bir kazanla kepçe vardır. Yine, anırırken yere altın döken bir eşek olduğunu söylerler. Ben görmedim, sadece işittim. Ama benim şu kesemdeki şey, onların hepsinden üstündür.

Hancı bunu duyunca sevindi. İçinden:

-Bu ikisini ele geçirdik. Şimdi ne yapıp yapıp onu elde etmeliyiz, diye geçirdi.

Bütün yolcular uyuyuncaya kadar bekledi. Sonra oğlanın başucuna geldi. Oğlan uyuyordu. Keseyi de başının altında görünce sevindi. Yavaş yavaş elini keseye doğru uzattı. Oğlanın başı altından keseyi çekecekti ki...

Ama oğlan uyur gibi yapıyordu. Elini uzatıp hancının elini kısıvrak yakaladı ve hemen “Çomak, keseden çık!” dedi. Çomak keseden çıkıp, yer misin yemez misin, hancıyı bir dövdü ki sonunda hancı:

-Hayır, hata ettim, istemiyorum! diye feryat etti. Oğlan:

-Hata ettim, mata ettim yok! Git, hemen kazanı, kepçeyi ve eşeği getir!

-Ne kazanı? Ne eşeği?

-Öyleyse ye bakalım dayağı!

Hancı çomağın hiç de acımadığını görünce:

-Peki, peki veriyorum, dedi.

Sözün kısası, oğlan eşekle, kazan ve kepçeyi aldı. O gece evine doğru yola koyuldu. Sabahleyin eve gelip kapıyı çaldı. Kapıyı açtılar. Babası ve kardeşleri çok sevindiler, içeri alıp çevresine oturdular. Sabah kahvaltısı getirdiler.

Babası:

-Evet, de bakalım nerdeydin? Ne iş yapıyordun? Bana ne hediye getirdin?

-Filan kentteydim. Ağaç tornacılığı yapıyordum. Hediye olarak da iyi bir şey getirdim.

-Nasıl iyi bir şey?

-Çomak.

-Ben de bir ağaç dalından çomak yapabilirdim. Bana getire getire çomak mı getirdin?

-Bu senin gördüğün çomaklardan değil. Ben bu çomağın sayesinde kardeşlerimin kazanıyla eşeğini aldım.

Sonra başından geçenleri baştan sona kadar bir bir anlattı. Babası ve kardeşleri sevindiler.

-Şimdi bunları yakınlarımıza göstermeliyiz ki yalan söylemediğimizi anlasınlar.

Babası tüm yakınlarını ve akrabalarını öğle yemeğine davet etti. Büyük oğlan kazanla kepçeyi meydana koydu. Herkese yemek verdi. Sonra diğer kardeşi meydana bir çarşaf yaydı. Eşeği çarşafın ortasına getirdi. Dökülen altınları orada bulunanlara bölüştürdü. Kısacası gece yarısına kadar gülüp oynadılar. Sonra herkes kalkıp evlerine gitti.

İkinci gece, baş başa oturup her konudan söz ettiler. Büyük oğlan biraz çekinerek ve korkarak sordu:

-Baba, bu evde keçiden başka her şeyi yerli yerinde görüyorum. O nerede?

Babası:

-Sizden saklım gizlim yok, dedi. Çocuklarından biraz utandıysa da sözüne şöyle devam etti:

-Evet, o yalancının yalanı suya düştü. Ben de onun cezasını verdim. Başını kazıdım. Bir de adam akıllı dayak attım. O da kaçıp gitti. Duyduğuma göre buradan kaçtıktan sonra, dazlak başıyla kendi cinslerinin arasına çıkamamış. Çöle gitmiş. Bir tilkinin ininde saklanmış. Tilki inine döndüğü zaman içerde, karanlıkta bir çift gözün ışıldayıp çil çil ona baktığını görünce korkusundan oradan kaçmış. Yolda bir ayıya rastlamış. Ayı ona:

-Tilki kardeş, nereye? diye sormuş. Tilki:

-Eve gittim. Orada acayip bir yaratık gördüm, demiş.

Ayı: “Dön hadi, birlikte gidip onu kovalım” demiş.

Döndükleri zaman ayı da bu yaratıktan çok korkmuş. İkisi birlikte kaçmışlar. Yolda bir eşek arısına rastlamışlar. Eşekarısı tilki ile ayıyı kaçarken görünce onlara: “Aceleyle böyle nereye gidiyorsunuz?” diye sormuş.

Onlar da konuyu ayrıntılı olarak anlatmışlar. Eşekarısı:

-Dönün. Ben sizi onun şerrinden kurtaracağım, demiş.

Diğer ikisi:

-Biz bu gövdemizle bir şey yapamadık, sen ne yapabilirsin? demişler.

Eşekarısı: “Benim küçük oluşuma bakmayın. Orasını bana bırakın” demiş.

Üçü birden tilkinin inine doğru yola koyulmuşlar. İkisi korkuyla inin kapısında beklemişler. Eşekarısı vızıldayarak havada bir tur atmış. Sonra keçinin dazlak başının tam ortasına konmuş. İğnesiyle keçiyi sokar sokmaz, keçinin başı ateş gibi yanmaya, kızarmaya başlamış. Feryad ederek yıldırım hızıyla dışarı çıkıp kırlara doğru kaçmış. Şimdiye kadar ona ne olduğunu, nereye gittiğini kimse anlayamamış. Çocuklar buna katıla katıla güldüler.

Babaları:

-Her neyse, biz bu dünyada yapacağımızı yaptık. Ama siz çocuklar, bu ço-
mağın kıymetini bilin! demiş.

3.24. Yaşlı Kadın ve Çakal

Bir vardı bir yoktu. Bir köyde çok fazla tavuğu ve horozu olan yaşlı bir kadın vardı. Bütün horozlarını ve tavuklarını çok seviyordu fakat onların içinden bir horozu daha fazla seviyordu. Altın renkli, ayakları kısa ve ibiği güzel bu horoz yaşlı kadının gönlünü fethetmişti. Gece gündüz aklı bu horozdaydı. Bu yaşlı kadının güzellikte horozdan farklı olmayan bir tavuğu vardı. Onun da ayağı kısıydı, fakat rengi açık kırmızıydı. Bu horoz ve tavuk yaşlı kadının evinde yaşıyordu. Tavuklar yumurtlayıp kuluçkaya yattılar, civcivler çıktılar, çoğaldılar.

Bir gün kötü huylu bir çakal bu evde tavuk ve horoz sesi olduğunu anladı. O gece geldi ve birkaçını aldı, evine götürdü ve yedi. Sabah yaşlı kadın anladı ve çok üzülmedi. Çünkü sayıları çoğalmıştı. Bir gece çakal tekrar eve geldi. Altın renkli, ayağı kısa olan horozla karşılaştı. Boynundan tuttu götürdü. Sabah yaşlı kadın uyanınca horozu göremedi. Feryat etmeye başladı, komşuları çevresine toplandı. Ertesi gün tavukların sağına çakal gelince yakalasın diye bir tuzak kurdu. Çakal geldi, tuzağa düştü. Yaşlı kadın sopasını aldı ve çakalı dövdü. Yedi sekiz kez kafasına vurdu. Can havliyle tuzaktan çıkmaya çalışırken kuyruğu koptu.

Kendisini bahçenin köşesine zor attı. Kendine geldiğinde yaşlı kadın dedi: “Ben seni dövüp kuyruğunun kopmasına neden olmak istemedim. Bu senin kendi suçun. O güzel horozumu götürdün, yedin. Şimdi kalk bu kopuk kuyruğunu da al, evimden çık.”

Çakal dedi: “Ben kuyruksuz nereye gideyim? Milletin içinde değerim düşecek. Gel sen benim kuyruğumu dik, karşılığında sana o ayağı kısa horozunu getireyim.”

Yaşlı kadın dedi: “Git önce horozu getir, sonra kuyruğunu dikeyim.”

Çakal dedi: “Dik göreyim, dikiş biliyor musun?”

Yaşlı kadın çakalın kuyruğunu yalancıkta dikti çakal sevindi ve dedi: “Yalan söyledim horozunu yedim ve artık onu uykunda görürsün.”

Yaşlı kadın dedi: “Ben de kuyruğunu yalancıkta diktim.”

Çakal baktı kadın doğru söylüyor. Böyle olmaktansa kuyruksuz olmak daha iyi diyerek dişiyle kuyruğunu söktü, fırlattı. O vakit aklına bir fikir geldi.

Bir grup kuyruksuz çakalı etrafında toplamak istedi. Kırk elli tane aç çakalı etrafına toplaması bir gün sürdü. Onlara dedi: “Bu yakınlarda iri balıkları olan bir nehir var. Gece gelin balık avlayıp yiyelim.”

Çakallar balık arzusuyla gece toplandılar. Onları nehrin kenarına götürdü ve onlara dedi: “Bir iki adım ilerleyin, suyun kenarından kuyruğunuzu suya bırakın. Balıklar sizin kuyruğunuza gelince bir hamlede yakalayınız.”

Çakallar nehrin kenarından kuyruklarını suya salladılar. Bir iki saat geçti. Ayaz başladı. Su dondu. Çakalların kuyrukları buzun içinde kaldı. Ne kadar uğraşılsa da kuyruklarını çıkartamadılar. Sabaha karşı çakal gidip balıkçılara, çakalların nehrin kenarına gidip avlandıklarını haber verdi. Balıkçılar odun ve çubukları alıp nehrin kenarına geldiler. Çakallar onları görünce kurtulmaya çalıştılar, kuyrukları koptu. Kuyruksuz kaldılar. Çakal çok mutlu oldu. Eğer biri onunla dalga geçerse doğuştan kuyruksuz bir aileden geldiğini söyleyecekti.

3.25. Salak Gelin ve Kaynana

Bir kaynana ve gelin vardı. Biraz salaktılar. Bir gün kaynana gelinine dedi: “Kalk, ambardan un getir de hamur yapalım, ekmek pişirelim.”

Gelin ambara gitti, ayağı bir kâseye takıldı. Kâse kırıldı. Bahçede ambarın kapısında bir keçi vardı. Melemeye başladı. Gelin keçinin ayağına sarıldı, ona kocasına söylememesi için yalvardı. Kaynana gelin gelmeyince, ambara gitti. Gözlerinin suyundan ağlamakta olduğunu anladı. Ona sordu: “Neden ağlıyorsun?”

Gelin dedi: “Kâseyi kırdım. Keçi gördü. Ona kimseye söyleme dedim. Sesi çıkmıyor. Sanırım kocama söyleyecek.”

Kaynana gelinin haline acıdı. O da keçinin ayağına sarıldı ve yalvardı. Onlar bu işle meşgulken eve bir hırsız geldi. Halıyı, bakır tası, kazanı, evde ne var ne yok aldı ve gitti. Kapıda hırsız, kadının kocasıyla karşılaştı. Adam hırsıza bir iki tokat attı. Eşyaları elinden aldı ve eve geri getirdi. Bahçede kimse yoktu, ama yan tarafta ağaçların arkasından ağlama sesi geliyordu. Gitti, anasının ve karısının ağlamakta olduğunu gördü, telaşlandı ve dedi: “Ne oldu da böyle ağlıyorsunuz?”

Annesi dedi: “Eğer sana söylersem karını dışarı atmazsın değil mi?”

Dedi: “Hayır atmam.”

Dedi: “Karın bugün kâseyi kırdı. İlk keçi anladı. Ona sana söylememesi için tembih ettik, ama dinlemedi. Sanırım sana söyleyecekti.”

Adam dedi: “Bütün bunlardan sonra ağlamanız boşuna. Keçiden önce kendiniz söylediniz. Ben artık sizinle yaşayamam. Ben gidiyorum.”

Bir kalıp sakız aldı ve başka şerhe gitti. Sokaklarda sakız satıyordu. Bir gün bir evin kapısı açıldı ve bir kadın bir eşrefi (para) getirdi. Buna verdi. Bana sakız ver dedi. Adam bu kadının çok aptal olduğunu düşündü; çünkü bir eşrefilik sakız istemişti. Dedi: “Eğer bir eşrefin daha varsa, git, getir bütün sakızı sana vereyim.”

Kadın mutlu oldu, gitti ne kadar eşrefisi varsa getirdi, sakız kalıbını aldı. Adam kendi kendine dedi: “Benim karımdan da salakları varmış.”

Orada başka bir yere gitti. Hava sıcaktı. O da susamıştı. O sırada bir evin kapısının açık olduğunu gördü. Ev halkı üzüm çardağının altında oturuyordu.

Adam onları görünce bahçeye girdi. Ona hoş geldin dediler. Adam geçti, oturdu ve dedi: “Önce bana bir kap su verin. Ciğerlerim susuzluktan yandı.”

Kadın evin kızına dedi: “Kalk testiği al çeşme başına git. Soğuk su doldur, getir bu gence ver. Kana kana içsin.”

Kız testiği aldı. Çeşmenin başına gitti. Bir ağacın altında oturdu. Kendi kendine konuştu: “Şüphesiz bu adam beni almaya geldi. Düğün yaparız, ondan çocuğum olur. Önce oğlum olur. Oğlum büyür çeşmeye o gelir. Su alır getirir. Ağaca çıkar dut yer. Aşağı kayıp yere başının üstüne düşerse işte o vakit yas tutarım.”

Durdu, başına vurup ağlamaya başladı. İki üç saat geçti, kız hala eve dönmedi. Kalktılar. Çeşmenin başına gittiler. Kızı saçını başını yolmuş bir halde buldular. Oğlum oğlum diye ağlarken gördüler.

Ondan sordular: “Neden ağlıyorsun?”

Dedi: “Oğlum ağaçtan düştü ve öldü.”

Dediler: “Hangi oğul?”

Dedi: “Bu beni istemeye gelen adamdan olacak olan oğlum. Bu adam beni alacak, götürüp düğün yapacak. Oğlan doğuracağım. O büyüyecek, çeşmeye su almaya gidecek, ağaca çıkıp dut yiyecek. Aşağı kayıp düşerek ölecek. Ben de oğulsuz kalacağım.”

Bunları dedi tekrar ağlamaya başladı. Adam dedi: “Ne deliler var yaa! En iyisi ben anamın ve karımın yanına gideyim. Onlar en azından bunlardan akıllı.” Çarıklarını giydi, kendi evine döndü.

3.26. Kadı Kızı

Bir vardı, bir yoktu. Kazvin şehrinde bir kadı vardı. Bu kadının sadece bir kızı vardı. Bir gün bu kız ve annesi mutfakta iş yapıyorlardı. Bu kızıdan bir ses yükseldi. Bu sırada bir keçide mutfağın kapısında idi. Kız bağırınca, keçi melemeye başladı. Kız ve annesinin elleri ayaklarına dolaştı. Keçi kadıya bir şey anlatmasın diye, ne kadar ziynet eşyaları varsa keçiye vermek istediler; ama keçi hoşnut olmadı, sesini yükselterek melemeye devam etti.

Anne dedi: “Kızım, bu keçi babanın gözünde senin değerini düşürecek. Bu evden atmalıyız.”

Eline her şeyi verip keçiye evden attılar. Kız dedi: “Anneciğim, keçiye dışarı atmakla yanlış ettin. Şimdi gidecek, yediğimiz halı babama anlatacak.”

Anne dedi: “Doğru söylüyorsun. Kendim divana gideyim. Keçi gelip kızın delilendi dediyse yalandır diyeyim.”

Anne hızla divana çıktı. Kadı, halkın işlerini yapmakla meşguldü. Karısı yanına girdi. Dedi: “Keçinin sözüne inanma.”

Kadı halkın önünde mahcup oldu ve dedi: “Bu benim karım ara sıra kafası gelip gidiyor; izninizle eve götürüp geleyim.”

Kadı evlerine getirdi ve dedi: “Keçiye ziynet eşyalarını verip evden attınız. Divana çıkıp beni rezil ettiniz. Artık ben önemli bir adam olamam. Çevreme hava atamam.”

Kadı gidip olanları kaynanasına ve kayın pederine anlattı. Oradan başka bir şehre gitti. Bir grup insan kenarda toplanmışlar, ağlıyorlardı. Sordu: “Ne oldu?”

Dediler: “Muhtarın evinde rafta bir ejderha ağzını açmış. Bir iki gün içinde büyüüp bütün köyü yutacak.”

Dedi: “Onu bana gösteriniz.”

Dediler: “Korkuyoruz. Kendin git bak.”

Evi gösterdiler. Gitti baktı. Bir bağ makası ağzı açık halde raftaydı. Gitti ve dedi:

“Bana bir dirhem verin. Sizi ejderhadan kurtarayım.”

Köylüler kabul ettiler. Gitti makası kapattı. Ağzını bağladı. Köylüler orada kalmasını istediler; ama o kabul etmedi. Başka bir yere gitti. Orda yaşlı, saçları dağınık, pasaklı, teni kokan bitli, tembel ve solgun bir halkla karşılaştı.

Sordu: “Neden böylesiniz. Hamamınız yok mu?”

Dediler: “Hamam da ne?”

Dedi: “Sıcak suyu, sabunu, köpüğü, killi toprağı olan bir yer. Yıkaniyorsunuz temizleniyorsunuz. Masaj yapıyorlar.”

Dediler: “Bizim böyle bir şeyimiz yok.”

Dedi: “Pişmiş toprak, kireç ve taş getiriniz. Size hamam yapayım.”

Onlara hamam yaptı. Her katı için bir dirhem aldı. Cebini parayla doldurdu ve dedi: “En iyisi kendi evime geri döneyim. Her yerin halkını gördüm. Benim ailemden kafasızlar. Cebinde parayla evine döndü.

3.27. Nohutçuk ve Dev

Allah'tan çok istemelerine rağmen çocuk sahibi olamayan bir karı koca vardı. Kadın et suyu güvecini tandıra bırakmak için, tandır evine geldiğinde bir nohut güvecin içinden dışarı fırladı. Bir kız şekline döndü. Komşu kadınlar onların evine geldi. İçlerinden birinin haberi vardı ya da yoktu bilinmez; ama onu üzecek bir şey istedi: “Kardeşim senin kızını bizim kızlarla bağa gönder, ot toplasınlar.”

Bir ah çekti ve dedi: “Kardeşim, bizim ocağımızın sönük olduğunu bilmiyor musun?”

Bu sırada nohut tandırdan seslendi: “Anneciğim peki ben kimim? Beni de onlarla gönder.”

Buna çok sevindi. Tandıra gitti, onu dışarı çıkardı. Baktı, suratı aynı nohut; onu getirdi, tertemiz etti, ona elbise giydirdi. İsmi de “Nohutçuk” koydu. Onu komşu çocuklarıyla birlikte ot toplaması için bağa gönderdi. Akşama kadar ot topladılar. Akşam olunca kızlar nohutçuğa gidelim dediler.

Nohutçuk dedi: “Şimdi erken.”

Gece oldu yola koyuldular. Bir dev onları gördü ve yanlarına geldi. Selam verdi ve dedi: “Nohutçuk hanım! Siz nere burası nere?”

İçinden dedi: “İyi bir yiyecek buldum. Bunları götüreyim. Bir iki gün onlara iyi şeyler vereyim yesinler. Güçlensinler, kilo alsınlar, sonra da onları yiyeyim.”

Kızlara dönüp şöyle dedi: “Artık sizler evinize dönemezsiniz. Kurt sizi parçalar. Gelin bu akşam benim misafirim olun. Yarın sabah evlerinize gidersiniz”

Nohutçuk dedi: “Çok iyi, ben geliyorum.”

Hepsi birlikte devin evine gitti. Devler onlara yataklar serdi. Bir saat sonra dev seslendi: “Kim uyuyor, kim uyanık?”

Nohutçuk dedi: “Ben uyanığım.”

Dedi: “Neden uyumuyorsun?”

Nohutçuk dedi: “Kendi evimizdeyken annem benim için bir tabak helva yaptı, yumurta kızartırdı. Ben onları yer uyurdum.”

Dev kalktı, gitti, helva yaptı, yumurta kızarttı, getirdi, nohutçuğun önüne koydu. Nohutçuk diğer kızlara seslendi. Kızlar uyandı, hepsi birlikte yemek yediler ve yattılar. Bir saat sonra dev dedi: “Kim uyuyor, kim uyanık?”

Nohutçuk dedi: “Hepsi uyuyorlar. Nohut hanım uyanık.”

Dedi:”Peki, neden uyumuyorsun?”

Dedi: “Kendi evimizdeyken annem bana dağdan bir ibrik billur gibi su getirirdi.”

Dev kalktı, ibriği aldı ve dağa gitti. Oraya vardığında sabah olmuştu. Nohutçuk da kızlarla beraber kalktılar, devin kıymetli eşyalarını aldılar yola düştüler. Yolun yarısında nohutçuğun aklına altın bir kaşığı orada unuttuğu geldi. Onlara dedi: “Siz eve gidin. Ben altın kaşığı alıp geleceğim.”

Devin evine döndü. Dev, sinirden bir köşede oturmuş, asla kımıldamıyordu. Kaşığı almaya gidince, tat tak sesinden dev kendine geldi. Nohutçuğu gördü, sevindi. Hemen onu aldı bir çuvalın içine koydu ve çuvalın ağzını da sıkıca kapattı. İnce bir çubukla ormana gitti. O çubukla nohutçuğu dövecekti. Nohut çuvalı hızla yırttı ve dışarı çıktı. Dev in oğlağını gördü. Oğlağını çuvala soktu. Kendi de bir köşeye saklandı. Dev geldi, başladı çuvala vurmaya. Oğlak melemeye başladı. Dev dedi:” Şimdide oğlak mı oldun? Sabret biraz.”

O kadar dövdü ki oğlak öldü. Sonra çuvalı açtı. Ahladı pufladı. Canından çok sevdiği oğlağını öldürmüştü. Dedi: “Şimdi sana göstereceğim. Akıllı nohut; seni yiyeceğim. Kendin söyle, seni nasıl yiyeyim?”

Dedi: “Beni dinlersen, tandırı yak. Taze bir ekmeği pişir. Beni taze ekmeğin arasına koy.”

Dev sinirlendi, ama tamam dedi. Tandırı yaktı. Unu hamur yaptı. Ekmeği pişirmeye giderken nohut onu arkasından fırına itti ve tandırın kapağını kapattı. Dev kömür oldu. Nohutçuk da altın kaşığı alıp evine döndü. Başından geçenleri annesine anlattı.

3.28. Keçeli

Evvel zaman içinde, bundan bin yıl önce bir adam vardı. Bu adamın çok güzel de bir karısı vardı. Mutlu yaşamak için gereken her şeye sahiptiler. Yalnız çocukları yoktu. Tek üzüntüleri buydu. Ne kadar adak adayıp dua ettilerse de yararı olmuyordu. Sonunda kadın, kocasına:

- Mademki kismetimiz yok, bir çocuk sahibi olalım. En iyisi, yoldan bir çocuk alalım, dedi.

Adam:

- Bunun bir yararı yok. Duymadın mı, atalarımız, boynuna altın gerdanlık taksan da başkasının evladı sana evlatlık yapmaz demişler, dedi.

Kadın:

- Hayır, senin dediğin gibi değil. Bir çocuk getirip büyütebiliriz. Biz onu seversek, o da bizi sever, dedi.

Bu konuşmadan birkaç gün geçti. Bir gün adam evinin kapısından çıkarken, eşiğe, kundaklanmış bir çocuk bırakıldığını gördü. Bebek çok güzeldi. Mavi mavi gözleri, beyaz bir yüzü ve sırma gibi saçları vardı. Bir yandan da ağlıyordu. Çocuğu terk ettikleri anlaşıldı. Kucağına alınca çocuk sustu ve gülümsedi. Çocuğu evine alıp karısına:

- Gel, gel işte Tanrı'dan istediğimiz çocuk, dedi.

Kadın çok sevindi. Sıcak su hazırlayıp çocuğu yıkadı, üstünü değiştirdi. Bir de baktı ki kız çocuğu.

Bu kız, onların evinde bolluk ve naz içinde büyüdü. Nihayet on altı yaşına geldi. Bu karı kocanın, kendi öz ana babası olup olmadıklarını bilmiyordu. Fakat ara sıra kulağına uzaktan bazı sözler geliyordu. Bu konu onun için bir sırdı. Utandığından anne ve babasına da bir şey soramıyordu. Bu arada annesi çok ağır hastalandı. Hali günden güne daha da kötüye gidiyordu. Kadın bir gün bu kızı yanına çağırarak:

- Çocuğum, artık benim işim bitti, gidiciyim. Kuşkusuz benden sonra babana bir kadın gerek. Sana bir yüzük vereceğim. Bu yüzük hangi kadın veya kızın orta parmağına uyarırsa onu baban için iste ve benim yerime getir, dedi.

Bu sözü kocasına da söyledi. Birkaç gün sonra da bu dünyadan göçtü. Kız buna çok üzüldü. Adam da üzüldü. Kadının ölümünden bir hafta ve kırk gün geçtikten sonra o ev senin, bu ev benim görücü gitmeye çıktı. Yüzüğü kimin parmağına taktıysa, ya dar ya bol geliyordu. Ne yapacağını bilemediğinden şaşkınlık içindeydi. Bir gün kız evin eyvanında oturmuş yüzükle oynuyordu. Farkında olmadan yüzüğü parmağına taktı. Yüzük tam eline göreydi. Yüzüğü çıkarmak istedi. Ama çok zor çıkıyordu. Çıkarmaya çalışırken babası dışarıdan geldi. Kız, babası görmesin diye çabucak mendiliyle parmağını sardı. Babası içeri girince:

- Parmağını niçin bağladın? diye sordu.

Kız:

- Kesildi, dedi.

Babası:

- Nasıl kesilmiş, bakayım, dedi.

Kız:

- Bir şey yok. Önemli bir şey değil, dediyse de babası elini tuttu ve mendili çözdü. Yüzüğün kızın eline uyduğunu görünce:

- Tanrıya şükürler olsun. Rahatladım. Sen benim karım olmalısın. Tanrı seni böyle bir gün için on altı yıl Önce evime gönderdi, dedi.

Kız:

- Beni sen büyüttün. Üzerimde babalık hakkın var, dedi.

Adam:

- Bunların hepsi laf, Karım, bu yüzük kimin parmağına uyarsa onu al diye vasiyet etti. Bunun dışındakiler boş sözlerdir, dedi.

Kız inkâr etti. Adam ısrar etti. Kız, adamın directmesinden vazgeçmeyeceğini görünce:

- Pekâlâ, kabul. Ama hemen olmaz. Sabretmen gerek. Benim için adamakıllı hazırlık yapmalısın. Ben bir kıyım. Benim de isteklerim var. Bugünden itibaren kırk gün sabret. Bu süre içerisinde düğün hazırlıkları yap. Kırk gün sonra düğüne başlayalım, dedi.

Adam:

- Peki, kabul, dedi.

Kız bir taraftan birkaç kanalcı çağırdı. Kendi odasına bir kuyu kazdırdı ve şehrin hendeğine bu kuyuyu bağlattı. Annesinin aldığı veya bu adamın ona verdiği ne kadar eşya, giysi ve mücevher varsa hepsini o tünele koydu. Diğer taraftan da pazarda keçeci ustasının yanına gitti.

- Bana geniş bir giysi, bir çift ayakkabı ve boynuma kadar inen, sadece göz ve ağız yeri açık olan bir külâh yap. Ama öyle güzel ve ustaca yap ki, bunları ne zaman giysem, beni gören, giysinin keçeden olmadığını, bu şekilde bir yaratık olduğumu zannetsin, dedi.

Keçeci:

- Peki, dedi.

Gerçekten de çok güzel yaptı. Bu işler tamamlandıktan sonra kırk gün de dolmuş oldu. Adam eve geldi:

- Yarın akşam, verdiğin kırk günlük mühlet doluyor. Ben de bu şehrin tüm büyüklerini, ileri gelenlerini düğüne davet ettim, dedi. Kız:

- Peki, ben hazırım, dedi.

Bunun üzerine adam çeşit çeşit tatlı ve meyveler satın aldı. Birkaç tane aşçı getirtti. Pilav ve yiyecek kazanlarını doldurdular. Kız için de sırmalı ipek ve kadifeden gelinlik diktiler. Onun için elmas ve mücevherlerle süslenmiş bir taç aldı. Ayrıca bir de inci gerdanlık getirip hepsini ona verdi. Kıza:

- Bu gece giysileri giy ve mücevherleri tak, dedi.

Bütün işler hazırlanıp bittiği zaman, güneş battı. Başmisafirler geldi. Sonra kadınlar ve adamın akrabaları geldiler. Gelin süsleyen kadın da gelip kızı süsledi, giysisini giydirdi. Kızı süsleyip giysilerini giydirdikleri ve mücevherleri başına ve göğsüne taktıkları zaman ne kadar güzel olmuştu, bilemezsiniz! Sanki aya “Sen doğma, ben doğuyorum” diyordu.

Adamcağız da kızı bu haliyle görünce çok sevindi, içinden:

- Karım iyi etmiş de ölmüş. Yoksa böyle güzel ve tatlı bir kız elimizden kaçacaktı, dedi.

Kız, damatla gelinin ilk gece kaldıkları süslü odayı kendi odası yapmıştı. Daha önceden içi pekmez dolu bir tulumu oraya bırakmış ve tulumun üzerine elbise geçirmişti. Sonra da üzerine kaş göz resmi çizmiş, yatağa yatırmıştı.

Akşam yemeği için haber verdiler. Aşçılar yemekleri hazırladılar. Hizmetçiler sofraya kurdular. Misafirler gelip, yemeklerini yediler. Yemek bittikten sonra bir iki kadın damadı gelin odasına götürdüler. Damat odaya girince, sönük ışıklı bir mumun yandığını, odanın aydınlık olmadığını gördü. Gelini de yatakta uyur görünce:

- Ne kadar terbiyesiz kızsın, bana saygı göstermiyorsun! Yanımda ayakta durmuyorsun! Kalk! diyerek çok öfkelenildi. Cevap gelmeyince geline bir tekme attı. Yine cevap gelmeyince bir daha tekmeledi.

- Utan! Kalk ayağa! diye bağırdı. Yine ses çıkmayınca:

- Bana aldırış etmezsin ha. Şimdi senin hakkını avucuna vereyim de gör! Dedi. Bıçağını cebinden çıkarıp gelinin karnını parçaladı. Arkasında olan kadınlar öne koştular.

- Vay başımıza gelenler! Ne yaptın? Gelinin karnını niye parçaladın? dediler.

Büyük bir gürültü koptu. Misafirler şaşırıldılar. Gelini başka bir odaya götürmek ve doktor çağırıp karnını diktirmek için üç dört tane mum getirdiler. Bu arada adam:

- Nasıl oldu da böyle bir şey yapıp kızın karnını parçaladım? diye pişman oldu. “Şimdi misafirlere ne diyeceğim?” diyordu. Bütün misafirler gelin odasının etrafına toplandılar. Bir iki kişi de gelip kızın karnını dikmesi için doktorun peşine gitti. Mumları yakıp onu kaldırmaya geldiklerinde, şaşkınlıktan küçük dillerini yutacaklardı. Gelin diye gördükleri, pekmez tulumuymuş! Nasıl oldu da gelin, pekmez tulumu olmuştu? Adam çok utandı. Olay tüm şehre yayıldı. Adam da bir daha halkın arasına çıkamadı ve şehri terk edip gitti.

Öte yandan kız, adamı gelin odasına getirdiklerini görünce odaya girdi. Halıyı kaldırdı. Tünelin kapısını açtı ve tünele girdi. Sabaha kadar orada kaldı. Sabahleyin giysileri o keçeğe koydu. Kendisi de keçe giysinin içine girdi. Şapkasını ve külahını giydi. Şehrin hendeğinden çıktı. Kestirme yoldan kıra daldı. Birkaç ay kırlarda dolaştı. Nihayet bir su pınarının başına geldi.

- En iyisi, birkaç gün burada kalayım, dedi.

İkinci gün, pınarın başında oturmuş, yemek için ormandan topladığı meyveleri yıkarken uzaktan birkaç atlının geldiğini gördü. Gelenlerden korktu, bin bir zahmetle orada bulunan ağaca tırmandı.

Önlerinde o ülke padişahının oğlunun bulunduğu atlılar geldi. Padişahın oğlu su vermek için atı pınarın başına götürdü. Ağaçtan suya Keçeli'nin aksi düştüğünden at ürktü. Padişahın oğlu yukarıya aşağıya baktı. Ağaçta keçeli birisini gördü. Sudaki aksine bakarak:

- Çabuk aşağı in! Sallanırsan boynunu vururum, dedi.

Keçeli aşağı indi. Padişahın oğlu ve çevresindekiler onun kılık kıyafetine gülmeye başladılar. Padişahın oğlu yanındakilere:

- Şehre dönelim. Bunu da av yerine eve götürelim, dedi. Keçeli'yi atlardan birinin sırtına koyup padişahın sarayına getirdiler. Padişahın karısı oğluna:

- Bu nedir? diye sordu.

- Bu Keçeli bugünkü avımız. Bunu kendi haline bırak. Cariyelerin odasında ve mutfakta dolaşsın dursun, dedi.

Keçeli, şehrin ileri gelenlerinden birinin düğünü başladığı güne kadar orada dolaşıyordu. Padişahın karısı da nikâh merasimine davet edilmişti.

Padişahın karısı ipek ve atlas giysilerini giydi. Mücevherlerini taktı. Saraydan çıkıp düğüne gitmek için gösteriş içinde gelirken Keçeli önüne geçerek:

- Efendim, nereye gidiyorsunuz? diye sordu.

- Düğüne, dedi.

- Beni de götürün, dedi Keçeli.

- Ne, seni mi? Bu kılığınla mı götüreyim? Başka derdin? Halkı korkudan bayılmak mı istiyorsun? Defol, şımarıklık yapıp durma! dedi kadın.

Padişahın karısı bunu söyledikten sonra nikâha gitti. Öte yandan Keçeli bir köşeye gidip üstündekileri çıkardı. Elini yüzünü yıkadı. Giysilerini giydi. Mücevherlerini taktı. Nikâh meclisine gitti. İçeri girince, orada bulunanların tümü onun önünde ayağa kalktı. Böylesine alımlı ve güzel kız kimdir diye hayretler içinde kaldılar. Ev sahibi öne çıkarak ona, padişahın karısının yanında yer gösterdi. Orada bulunanlar gözlerini ondan ayıramıyorlardı. Bir süre sonra dansa sıra geldi. Kızlar dans edip, dönmeye başladılar. Bu da aralarına girdi. Herkesin aklı başından gitti. Herkes:

- Bin bir kere maşallah. Allah sahibine bağışlasın! diyordu içinden.

Dans bittikten sonra meclis karışmadan, kız aceleyle kalkıp padişahın sarayına geldi. Hemen eşyalarını sakladığı yere gitti. Üstündeki giysilerini çıkarıp keçeli elbiselerini giydi. Ardından da padişahın karısı geldi. İçeri girip, oğlunu çağırırdı.

- Evladım, bugün filanın evinde düğün vardı. Davetliler arasında güzellikte eşi benzeri olmayan bir kız vardı. Ben böylesi güzel ve alımlı olanını görmedim. Kimin kızı olduğunu tanıyamadım. Onu sana almayı çok istiyorum. Elimizden kaçarsa yazık olur, dedi.

Oğlu:

- Ben de onu göremez miyim? dedi.

Annesi:

- Tabii, neden olmasın. Önümüzdeki hafta düğün var orada. Mutlaka o kız da gelir. Ben ev sahibinden rica ederim. Kızı iyice görebilmen için salondan sana bir oda ayırır, dedi.

Dediğini de yaptı ve padişahın oğlu için bir oda hazırladılar.

Düğün günü padişahın karısı saraydan çıkarken Keçeli:

- Nereye gidiyorsunuz efendim? diye sordu.

- Düğüne gidiyoruz, dedi kadın.

- Ben de geleyim mi? diye sordu kız.

Padişahın karısı:

- Çok yüzüzmüşsün. Git yerine otur. Ukalalık yapma, dedi ve düğüne gitti.

Oğlu da kendisi için hazırlanan odaya girdi. Kızlar, padişahın oğlunun geldiğini anlayınca çok sevindiler. Cilve yapmaya başladılar. Keçeli de giysilerini giyip mücevherlerini taktı ve düğüne gitti. Yine ev sahibi onu karşıladı ve padişahın karısının yanına oturttu. Padişahın oğlu bu kızı görünce aklı başından gitti. Annesi doğru söylemişti. Bir süre sonra kızlar dansa kalktılar. Padişahın oğlu da seyrediyor diye bütün hünerlerini gösteriyorlardı. Keçeli de onların arasına karışmıştı. Sonunda kızlar kendilerine bahşiş verilmesi için başlıklarını çıkardılar. Keçeli de başlığını çıkardı. Yukarda odada duran padişahın oğlu, elmas yüzüğünü parmağından çıkardı ve kızın başlığına attı. Padişahın oğlu ve karısı daha meclis dağılmadan bu kızın kim olduğunu, nerede oturduğunu öğrenmek düşüncesindeydiler. Ama bunu öğrenmek için harekete geçtiklerinde kızın yok olduğunu gördüler. Üzüntülü, sıkıntılı, saraya geldiler. Ertesi gün bütün şehri aradılar, taradılar, evlere adam gönderdiler. Ama hiçbir iz bulamadılar. Sanki yer yarılmış da içine girmişti. Bundan sonra padişahın oğlunda ne uyku, ne de iştah kalmıştı. Hep onu düşünüyordu. Kızı bulamayınca çok üzüldüler. Annesi oğlu için ne kadar kız istediye, hiçbirini kabul etmedi. Hep onu düşünüyordu. Sonunda, can sıkıntısından birkaç günlüğüne ava çıkmak için şehirden uzaklaşmaya karar verdi.

Annesine:

- Ben ava çıkmak istiyorum. Birkaç günlük azığımızı hazırlatıver. Birkaç gün av yerinde kalacağım. Süt ekmeği, kızarmış tavuk olsun, dedi.

Annesi hamur hazırlamalarını emretti. Süt de istedi. Hamur hazırlanınca, oğlu için altı topak yapmak istedi.

Padişahın karısı kendi eliyle hamur topaklarını hazırladı. Altı topak yaptı. Keçeli gelip:

- Hanımefendi, birini de ben yapayım, dedi.

Kadın:

- Defol hadi, senin hazırladığın hamuru kim yer? dedi.

Kız:

- Zararı yok hanımefendi, ne olursunuz bir tanesini de ben yapayım, dedi.

Padişahın oğlu bunu duyunca:

- Anneciğim, kalbini kırma. Bırak bir hamuru da o hazırlasın, dedi.

Kadın:

- Pekâlâ, gel, birini de sen yap, dedi.

Kız hamurun başına gelince padişahın oğlunun elmas yüzüğünü hamurun arasına koydu. Sonra ekmekleri pişirdiler. Yedi ekmeği bir sofra bezine bağlayıp sofracıbaşına verdiler. Ertesi gün padişahın oğlu, köleler ve hizmetçileriyle birlikte av yerine gitti. Üç dört gün orada kaldılar. Ne kadar yiyecekleri varsa yediler. Son gün padişahın oğlu acıktı. Sofracıbaşına:

- Bir şeyler hazırla da yiyelim, dedi.

Sofracıbaşı:

- Ekmeğimiz yok, dedi.

- Bir parça bile yok mu? diye sordu.

Sofracıbaşı:

- Yalnız Keçeli kızın hazırladığı ekmek var, diye cevap verdi.

Padişahın oğlu:

- Başka çare yok. Onu getir bakalım, dedi.

Padişahın oğlu ekmeği alınca, ortadan ikiye böldü. Yüzük de ekmeğin içinden yere düştü. Padişahın oğlu bu yüzüğün düğün günü bahşiş olarak verdiği yüzük olduğunu gördü.

- Hemen şehre dönüyoruz, diye emir verdi.

Atlara binip şehre geldiler. Saraya varınca oğlan doğru odasına çekildi ve annesini çağırarak:

- Müjde anne! Kızı buldum, dedi.

Annesi:

- Hani nerde? diye sordu. Padişahın oğlu:
- Burada, dedi. Keçeliye söyleyin, buraya gelsin, diye seslendi.

Keçeli gelince

- Çabuk üstündeki keçeleri çıkar, dedi.

Kız:

- Niye çıkarayım? dedi.
- Sana söylediğim için! dedi padişahın oğlu.

Keçeli:

- Pekâlâ, şimdi başka bir odaya geçin de, üstümdekileri çıkarayım, dedi.

Oradakiler başka bir odaya geçtiler. Keçeli de üstündeki keçeleri çıkardı. Başını, boynunu, ellerini, yüzünü yıkadı. Giysilerini giydi. Güzelce süslendi. Mücevherlerini taktı. Sonra padişahın oğlu ve annesinin yanına gitti. Annesi kızı görünce:

- Evet, ta kendisi! dedi ve kızı öptü. Kız için hemen bir oda hazırladılar. Hizmetine iki cariye ve bir köle verdiler. Düğün hazırlıklarına başladılar. Düğün hazırlıkları tamamlanınca Şah emir verdi. Tüm şehir süslendi. Yedi gün yedi gece aydınlatıldı. Düğünün yedinci günü her ikisi el ele verdiler. Yıllarca mutluluk içinde yaşadılar.

Onlar erdi muradına, siz çıkın kerevetine.

3.29. Üç Karılı Adam

Bir vardı bir yoktu. Allah'tan başka kimse yoktu. Üç karısı olan bir adam vardı. Bu adam bir gün ilk karısı için bir yüzük aldı. Ona verdi ve dedi: “Diğer kumalara söyleme, kıskanırlar.”

İkinci karısı için de küpe aldı, ona verdi ve dedi: “Diğer ikisine söyleme.”

Üçüncü karısı için de bir bilezik aldı, ona verdi ve asla diğerlerine söyleme dedi.

Birinci kadın, diğerlerinin görmesini ve kocasının en çok onu sevdiğini anlamalarını istedi. Odadan dışarı çıktı. Yüzüksüz elini beline koydu. Yüzüklü elini sallayarak dedi: “ Neden evi süpürmediniz”

İkinci kadının kulağında küpeleri vardı. Konuya atlayıp dışarı çıktı, dedi: “Sen neden süpürmüyorsun”

Üçüncü de bunları duyunca odadan dışarı çıktı. Elini sallayarak dedi:

“Bu ev süpürge istemiyor.”

Üç kuma birbirini görünce, kocalarının her birine birer hediye aldığını anladılar. Kocaları eve gelince, ona temiz bir dayak attılar. Zavallı adam hem para harcadı, hem üstüne üstlük dayak yedi, yetmedi bir de evden atıldı.

3.30. Gonca Gül

Evvel zaman içinde parası pulu çok olan bir tacir vardı. Doğru dürüst bir adam olduğu için, parasını saklayamayan kimseler paralarını emanet olarak bu adama verirlerdi.

Bir gün sabahleyin uyandığında,

- Niye oturuyorsun? Dükkânın, ambarın yandı. Varın yoğun tutuştu! diye haber getirdiler. Adam çok kızdı ve üzüldü, ama halka üzüntüsünü belli etmedi. Akşam oldu. Hesap yaptı, borçlarını, kalan mallarını tespit etti. Elinde kalanların, yalnız alacaklıların paralarını karşıladığını gördü. Kendine hiçbir şey kalmıyordu. Yine de sevindi. “Kimin alacağı varsa, gelsin, hakkını, hesabını alsın” diye çarşı pazara üç dört haberci gönderdi. Tanıdıklarından birkaçı ona:

- Niye böyle yapıyorsun? Malının telef olduğunu herkes biliyor. Hiç kimse parasını almak için senin ardına düşmez, dediler.

Tacir “Çaresi yok. Herkesin parasını vermem gerek” dedi. Alacaklılar gelip “Senin malın mülkün, yanıp kül olmadı mı?” diye sordular. Tacir “Tabii yandı, ama emanet paralar yerinde duruyor”, dedi.

Alacaklılar memnun oldular. Grup grup geliyorlar, paralarını alıp gidiyorlardı. Nihayet son günlerde tacir evini, eşyasını, her şeyini sattı ve alacaklılara verdi. Artık meteliği bile kalmamıştı.

Zavallı adamcağızın durumu o kadar kötüleşti ki, şehirde halkın arasında dolaşamaz oldu. Çaresizlikten, karısının elini tutup şehir dışında bir harabeye gitti. O harabeye yerleşti. Orada ne su, ne bir bina vardı. Bir tek insan sesi bile duyulmuyordu. Köpek ve çakal seslerinden başka bir şey kulağa gelmiyordu.

Akraba ve dostları da bunları arayıp, hal hatırlarını sormadılar. Hatta iyi günlerinde sabahtan akşama kadar onların evlerinde olan Hacı'nın karısının kız kardeşi de onları hatırlamadı. “Benim bir kız kardeşim var. Kocasını var. Bunlar da insandır. Ne var ki her şeylerini yitirdiler” bile demedi.

Bu karı koca, zengin oldukları zamanlar Tanrı'dan çocuk istemişlerdi. O kara güne düştüklerinde kadıncağız hamile kaldı. Bir süre geçtikten sonra kadının ağrısı tuttu.

Kocasına:

- Anlaşıldığına göre, bu gece doğuracağım. Ne yap yap bir parça kandil yağı bul da, hiç olmazsa ne yapacağımızı görelim, dedi. Adam:

- Kandil yağı para ister. Gecenin bu vaktinde kime gidip para isteyim de yağ alayım? Tanrım, şimdi bize çocuk vermenin zamanı mıydı? dedi.

Kadıncağzı:

- Kurban olduğum Allahım, zengin olduğumuz zaman vermedi. Şimdi hiçbir şeyimiz yok. Perişanız. Ne olursa olsun, yine de kalk, git. Hareket senden, bereketi Allah'tan. Belki işimize bir ışık tutar, dedi.

Adam kalktı, şehre geldi. Ama ne yapacağını bilmiyordu. Bir tekkeye gidip, başını bir taşla koydu. Kendi halini düşünürken uyuyakaldı.

Öte yandan kadının ağrısı daha da şiddetlendi. Kocasını da gelmemişti. Elini yüreğinin üstüne koyup harabede yürümeye ve inlemeye başladı. “Eyvah kocam gelmedi! Ben bu durumda, tek başıma bu harabede ne yapayım?” diyordu ki birden dört tane kadın gördü. Yüzleri kar gibi beyazdı. Her biri elinde bir kandille harabeye girdi. Ona “Ey kadıncağzı! Kimsesizlikten üzülme. Biz senin komşularıyız. Ne işin varsa söyle, biz yaparız” dediler. Kadın sevindi. Bu dört kişi onu bir kerpicingin üzerine oturtular. Doğumunu yaptıırıp, çocuğu kundakladılar. Sonra anenin yanına yatırdılar.

Bebek, ay parçası gibi güzel mi güzel bir kız çocuğuydu.

Dört kadın işlerini bitirince:

- Biz artık gidiyoruz. Ama her birimiz bu kıza bir hatıra vereceğiz, dediler.

Birincisi “Bu kız her güldüğünde dudak ve ağzından gonca gül dökülsün.”

İkincisi “Her ağladığında gözünden inci yuvarlansın.”

Üçüncüsü “Her gece uyuduğunda başının altında, içinde yüz altın olan bir kese olsun.” Ve dördüncüsü:

- Her adım attığında sağ ayağının altında altın dan bir kerpiç, sol ayağının altında da gümüşten bir kerpiç olsun, dedi.

Bunları söylediler. Veda edip gittiler. Nerden gelip nereye gittikleri de anlamadı.

Adamcağız uyuduğu yerde bir rüya gördü. Ona:

- Yeter artık. Kalk evine git. Karının bütün gereçleri hazırlandı. Sana şöyle şöyle bir kız doğurdu, dediler.

Adamcağız çok sevindi. Harabeye geldi. Karısının rahat olduğunu, ay parçası gibi bir de çocuk doğurduğunu gördü.

- Söyle bakalım. Ne yaptın? Nasıl oldu? dedi.

Kadın, başından geçenleri ona anlattı. Adam:

- Çok yazık! Beni boşu boşuna gönderdin. Bende burada olsaydım, onları görürdüm, dedi.

O gece rahat uyudular. Sabahleyin çocuğu kaldırmaya geldiklerinde, çocuğun başı altında bir kese altın durduğunu gördüler.

- Tanrıya şükürler olsun! O dört kadının dedikleri doğru çıktı! diye sevindiler.

Adamcağız keseyi alıp saymaya başladı. Tam yüz tane altın vardı. Bu sırada çocuk ağlamaya başladı. Gözünden inci taneleri dökülmeye başladı. Kadın, çocuğu susturmak istediye de adam:

- Bırak, ağlasın. Ağlamasının sebebi var. Ciğerini açar, dedi.

Tacir, paraların bir kısmını alıp pazara gitti. Yiyecek ve giyecek bir şeyler satın aldı. Birkaç gün para biriktirdikten sonra şehirde, bahçeli, dayalı döşeli bir ev satın aldı. Mutlu ve güzel günler geçirmeye başladılar. Taciri unutmuş olan dostlar, tanıdıklar, akrabalar tekrar onun çevresinde toplanmaya başladılar. Kötü günlerinde onları terk eden, her söz açıldığında “Ben o tacirin karısının kız kardeşi değilim. Çok uzaktan akrabamdır” diyen karısının kız kardeşi de her gittiği yerde övünüyor ve “benim kız kardeşimdir” diyordu. Durum değişince ikiyüzlülükle bunların yanına geldi. Dedi:

- Kurban olduğum. Gece gündüz seni düşünüyordum. Ama ne yapayım, size yardıma elim yetmiyordu. Ama sensiz boğazımdan bir yudum su bile geçmedi.

Gece gündüz bu sözleri söylüyor, onların evinde kalıyordu. Bunların böylesine rahat bir yaşama tekrar nasıl kavuştuklarını anlamak istiyordu. Nihayet bir gün kardeşine yemin ettirdi ve nasıl tekrar zenginleştiklerini sordu. Kız kardeşi başlarından geçen serüveni başından sonuna kadar anlattı. Bunları duyunca kıskançlığından çatladı. Ama görünüşte, yalancıkdan gülümsedi ve “Tanrıya şükürler olsun. Böyle olması gerekir. Elbette her sıkıntıdan sonra bir rahatlık gelir” dedi. Bu arada çocuğun odasına gitti. Bir de ne görsün? Ne güzel çocuk! Güldüğü zaman ağzından gonca gül, ağladığı zaman da gözünden inci dökülüyor. Ayaklarının altında da bir altından ve bir gümüşten kerpiç duruyor! Kıskançlığından oracıkta çatlayacaktı.

Bu adamla karısı, gümüş ve altın kerpiçlerden büyük bir malikâne daha yaptırdılar. Önüne de kocaman bir bahçe yaptılar. Bahçenin yolları mermerdendi ve altın fiskiyeler vardı. Her çeşit meyve ve çiçek getirmişlerdi bu bahçeye. Kısacası, sanki öbür dünyanın cennetini buraya getirmişlerdi.

Bunlar yıllarca günlerini gün edip mutluluk içinde yaşadılar. Nihayet bu kız on beş, on altı yaşma geldi. Boylu boslu, son derece güzel bir kız oldu. Günlerden bir gün, o ülke padişahının oğlu ava çıkmıştı. Bunların bahçesinin önünden geçti. Bahçenin kapısı da açıktı. Gözü bahçeye ilişince, şaşırdı kaldı. Bahçeye girdi ve bahçıvana:

- Bu bahçe kimin? diye sordu.

Bahçıvan “Filan tacirin” dedi. Biraz daha ilerleyince, gözü malikâneye ilişti. Daha da şaşırdı. Kendi kendine “Padişahlık yalnız adımızda. Görkemi ve yüceliği ise tacirlerde” dedi.

Bu arada malikânenin eyvanında güzel bir kız gördü. Şimdiye kadar böylesine güzelini görmemişti. Babasının haremindeki kadınlar bunun tırnağı bile olamazlardı. Biraz daha ileri yürüdü. Kız onu fark edince odasına girdi. Padişahın oğlu bir değil, yüz gönülle bu kıza âşık oldu. Oracıktan doğru sarayına döndü. Annesini çağırdı ve ona:

- Ben evlenmek istiyorum. Filan tacirin kızını istiyorum, dedi.

Annesi:

- İlahî çocuk, mademki evlenmek istiyorsun, iyi ama niçin tacirin kızı? Bir tacir ve pazarcıyla akraba olmak bize yakışmaz. Babanın vezirlerinin güzel güzel kızları var. Hangisini istersen sana alayım. Onları istemezsen, hangi padişahın kızını dilersen onu alayım. Frenk padişahının kızı da olsa alırım, dedi.

Oğlan:

- Ben yalnız o kızı istiyorum. Kız buraya geldiği zaman benim ne demek istediğimi anlayacaksın, dedi.

Annesi:

- Böyle olmaz. Babana söylemeliyim. Bakalım düşüncesi nedir? dedi ve padişahın yanına gitti.

Konuyu padişaha açtı. Padişah:

- Oğlum düşünceli ve tedbirlidir. Yanlış iş yapmaz. Bırakın istediği gibi davransın, dedi.

Padişahın oğlu için tacirin evine hemen görücü gönderdiler. Tacir, kızının yanına gelip:

- Kızım. Bu delikanlı bu ülkenin padişahının oğludur. Her hüneri vardır. Gençlikte ve güzellikte eşi yoktur. Bundan daha iyisini bulamazsın, dedi.

Kız razı oldu. Ertesi gün padişahın oğlunun “Ne kadar para isterse vereceğim” dediğini söylemek için tacirin yanına geldiler. Tacir:

- Bizim paraya ihtiyacımız yok. Padişahın oğlunun soyluluğu bize yeter, dedi. Her iki taraf düğün hazırlıklarına başladı.

Bu kızın kötü teyzesinin yaşıtı olan bir kızı vardı. Ama onun gibi güzel değildi. Kadın, her türlü hile ile kızını kardeşinin kızı yerine geçirmek istedi. O da düğün eşyaları satın almaya başladı. Onlar kendi kızları için ne alıyorlarsa, bu kadın da alıyordu. Her gün de kız kardeşinin evine gidip hizmet ediyormuş gibi yapıyor ve büyüklük gösteriyordu. Nikâh meclisinin toplandığı gün, padişahın oğlu da nikâha geldi.

Orada bu kızın gülüşünün gonca gül, ağlayışının yuvarlanan inci olduğunu, sağ ayağının altında altından kerpiç, sol ayağının altında gümüşten kerpiç durduğunu, her gece başının altında yüz altınlık kese bulunduğunu anladı. Aşkı ve sevgisi daha da arttı.

Nikâh meclisi büyük bir görkemle toplandı. Bir ay sonra gelini, damadın şehir dışında yaptırdığı saraya götürmesi kararlaştırıldı. Bir ay dolunca damat tarafından mücevherlerle süslü bir tahtirevan gönderildi. Gelin bu tahtirevana oturup damadın sarayına gidecekti. Tahtirevan gelince evin içinde “Ne yapalım? Gelin kimle gitsin?” diye bir telaştır başladı. Teyze öne fırlayarak “Benim olduğum yere kimse ulaşamaz. Ben teyzesiyim. Böyle bir günü arzu ediyordum. Tanrıya şükürler olsun ki ölmeden gördüm” dedi. Gelin, gelinin teyzesi ve kızı, gidip tahtirevana oturdular. Saraya doğru yola koyuldular.

Biraz gittikten sonra, teyzesi elini cebine atıp bir ilaç çıkardı ve geline vererek:

- Daima ak talihli kalmak istiyorsan bu ilacı iç, dedi.

Gelin, düşünmeden ilacı alıp içti. İlacın özelliği, insanı çok susatmasıydı. Öyle ki insanı takatsiz bırakıyordu. Birkaç dakika geçince, gelinin ciğeri yanmaya başladı.

- Teyze, susuzluktan öldüm. Bana su ver, dedi.

Teyzesi:

- Burada su bulunmaz, dedi.

Bir süre sonra:

- Ölmek üzereyim, bana su ver, dedi.

Teyzesi:

- Burası çöl, deniz değil. Çok susadınsa, gözünün birinden vazgeç, sana bir tas su vereyim, dedi.

Kız halsiz kalarak “Peki” dedi. Gözünün birini çıkarıp teyzesine verdi. Teyzesi yanında getirdiği bardağa biraz tuzlu su koyup verdi. Kız, tuzlu suyu içince daha da susadı.

- Teyze, insafın yok mu? Susuzluktan öldüm. Bu suyu içince daha da susadım. Bana su ver! dedi.

- Burada su bulunmaz.

- Vallahi susuzluktan öldüm!

Teyzesi:

- Eğer çok susadınsa, öbür gözünden de vazgeç, dedi.

Gelin baktı ki susuzluktan ölecek:

- Cehenneme kadar. Al, bu da diğer gözüm. Bana su ver! dedi.

Kadın öbür gözü de aldıktan sonra, kızı yolda bir kuyuya attı. Kendi kızını da onun yerine koydu. Bir kaç tane gonca gül toplayıp kızının etrafına saçtı. Üç dört altın ve gümüş kerpiçle bir kese altını da oturduğu yere koymuştu. Biraz daha gittikten sonra padişahın oğlunun sarayına vardılar. Padişahın oğlunun adamları, köleler, cariyeler, onları karşılamaya geldiler. Kızı büyük bir görkemle saraya götürdüler. Halk onun etrafında gonca gül görünce memnun oldu. Annesi de hemen altın ve gümüş kerpiçleri kızının ayağı altına koydu. Herkes bunları görünce şaşırdı. Üzerlik otu ile mangal getirip “hasedin gözü çıksın” dediler. Gece gündüz düğün yapıldı.

Ama padişahın oğlu, nikâh günü olan ilk gün cilvesinin ve alımlılığın kızda olmadığını gördü. Sanki o kız değildi. Diğer taraftan gonca gül dökmek için hiç gülmüyordu. Bir gece onu biraz gıdıklayınca güldü. Ama gül dökülmediğini gördü.

- Peki, gülün nerde? diye sordu.

Annesinin öğrettiği şekilde:

- Her şeyin bir zamanı vardır, dedi.

Öte yandan, yalnız ilk gece başının altından bir kese çıkmış, diğer geceler çıkmamıştı. Padişahın oğlu:

- Her gece başının altından bir kese altın çıktığını söylemezler miydi? dedi.

Kız yine:

- Her şeyin bir zamanı vardır, dedi.

Başka bir gün de kız ağlamaya başladı, gözünden, yaştan başka bir şey ak-mıyordu.

- Yuvarlanan inciler nerde? Diğerlerini örnek olarak bir iki tane gördük. Ama bunu hiç görmedik? dedi.

Kız yine:

- Her şeyin bir zamanı vardır, diye cevap verdi.

Padişahın oğlu düşünceye daldı ve üzüntüye kapıldı. Özellikle kızın o kadar da asil olmadığını gördü. Artık içi içini yiyordu. Annesine veya başka birine hiç-bir şey söylemiyordu.

Asıl kıza gelince, kızcağız iki üç gün o kuyuda kaldı. Dördüncü gün oradan geçen bir bahçıvan bir inilti duydu. Kuyuya zavallı birinin düştüğünü anladı. Gitti, sağlam bir iple birlikte چراğını da yanına alıp kuyunun başına geldi. İpin bir ucu-nu kendi beline bağladı. Diğer ucunu da çocuğun eline verdi. Kuyuya indi. Kuyu-dan üç kese altınla kör bir kız gördü. Kızı, keselerle birlikte kuyudan çıkardıktan sonra:

- Sen kimsin? Bunlar nedir? diye sordu.

Kız başından geçenleri baştan sona kadar anlattı. Bahçıvan:

- Hiçbir şey söyleme. Ben bu işi düzelteceğim, dedi.

Kızı alıp, kendi bahçesine götürdü. Ertesi gün kız gülünce ağzından birkaç gonca gül döküldü. Bahçıvan gülleri toplayıp padişahının oğlunun sarayına gitti:

- Gonca gül var, gonca gül var! diye bağırmaya başladı.

Ses sarayda yankılanınca teyzesi sesi duydu. Dışarı gelip:

- Amca, kaç satışyorsun? diye sordu.

- Parayla satmıyorum. Gözle satıyorum, dedi.

Teyzesi:

- Pekâlâ, ben de gözle alışveriş yaparım, dedi.

Kızın gözlerinden birini verip, birkaç tane gül aldı. Bahçıvan gözü getirip kızı verdi. Kız da o gözü, göz yuvasına oturttu.

Artık bir gözü vardı ve her yeri görebiliyordu. Çok sevindi. Ertesi gün biraz ağladı. Gözünden birkaç inci tanesi akıttı. Bahçıvan onları toplayıp padişahın oğlunun sarayına götürdü.

- Yuvarlanan inci var, inci var! diye bağırmaya başladı.

Teyzesi sesi duyunca memnun oldu ve gelip:

- Amca, yuvarlanan inciyi kaç veriyorsun? diye sordu.

Bahçıvan:

- Parayla satmıyorum. Göz karşılığı satıyorum, dedi.

Teyzesi de: “Önemi yok. Ben de sana göz veririm.”

Gidip, diğer gözü de getirdi. Bahçıvana verdi. Üç dört tane yuvarlanan inci aldı. Yuvarlanan inciler eline geçtiği için çok sevindi. Bahçıvan bu gözü de getirip kıza verdi. Kız bu gözü de göz yuvasına taktı. O gözü de görmeye başladı. Sonra oracıkta babasının yaptırdığı bahçe ve sarayın aynısını yaptırdı.

Tesadüfen, bir gün padişahın oğlu can sıkıntısından ava çıkmıştı. Yolu o bahçeye düştü. Bahçeye girince, o tacirin bahçesinin tıpkı benzeri olduğunu gördü. Biraz daha yaklaşınca bir malikâne, malikânede de o tacirin kızını gördü.

- Ben bu kızla evlenmedim mi? Kendi yanıma getirmedim mi? dedi. Rüya mı görüyorum? diye gözlerini ovuşturdu. Hayır, rüya görmüyordu. Bahçıvana: “Bu bahçe, kimin bahçesi?”

Bahçıvan, olanları padişahın oğluna anlattı. Padişahın oğlu önce çok üzüldü, canı sıkıldı. Sonra da sevindi. Kızın anne ve babasına haber gönderdi. Onlar da gelince, kızlarının durumunu öğrendiler. Onun serüvenini duyunca çok şaşırdılar. Padişahın oğlu bir süre sonra aynı yerde düğün hazırlıklarına başladı. Yedi gün yedi gece düğün yaptılar. Yediler, içtiler. Fakirlere pilav sofraları hazırladılar, sürahi sürahi şerbet verdiler. O bahçe ve sarayı bahçıvana bağışladılar. Kendi yerlerine geldiler. Yalancı kaynanayı, yani kızın teyzesini getirdiler.

Padişahın oğlu ona:

- Ey ahlaksız kadın! Bu güzel kıza bunca zulüm yaptın. Şimdi senin hakkını avucuna vereceğim, iyi koşan at mı istersin, yoksa keskin kılıç mı? dedi.

Kadın: “Keskin kılıç istemem, iyi koşan at istiyorum.”

Padişahın oğlu emir verdi. Kadının saçını azgın bir atın kuyruğuna bağlayıp çöle saldı. Masalımız burada bitti. Onlar erdi muradına, biz çıkalım kerevetine.

3.31. Hayır ve Şer

Hayır ve Şer adında iki arkadaş vardı. Birlikte yolculuk yapıyorlardı. Her i-kisi de yanlarında birkaç günlük azık getirmişlerdi. Şer, Hayır’a dedi: “Gel, sende ne varsa beraber yiyelim. Seninki bitince benimkini yeriz.”

Hayır, kabul etti. Bitinceye kadar her öğle ve akşam yemeğinde sofrasını Şer’in önüne serdi. Sıra Şer’in sofrasına gelince, Hayır’a vermedi. Açlıktan susuz-luktan dolayı yalvardı; ama taş kalpli Şer vermedi. Sonra eğer Hayır üzerindeki her şeyi ona verirse, bir yudum su ve bir parça ekmek verebileceğini söyledi.

Hayır’ın neyi var neyi yoksa aldı ve yine bir şey vermedi. Hayır susuzluktan ölmek üzereyken dedi: “Ey Şer! Ne olur bir yudum su ver!”

Şer dedi: “Bir şartla sana su veririm. İki gözünü kör edeceğim sonra sana su veririm.”

Hayır çaresiz kabul etti. Şer, onu kör etti; ama su da vermedi. Onu çölün or-tasında bırakıp gitti. Bu arada bir kız geçiyordu. Hayır’ın sesini duydu. Hayır ona yalvardı, ondan su istedi. Büyük ihtimalle bu kız köy muhtarının kızıydı. Elinde testi, sudan dönüyordu. Kız, Hayır’a yaklaştı. Bir körü su diye inerken gördü. Su verdi; aç olduğunu anladı ve ona acıdı. Elinden tuttu ve köyüne götürdü. Muhtar babasına olanları anlattı.

Baba dedi: “Ben şimdi onun gözlerini iyileştiririm.”

Biraz kırlangıç otu yaprağını gözlerine sürdü, gözleri iyi oldu. Hayır mutlu oldu. Birkaç gün orada kaldı. Kendi şehrine dönmek istedi. Yayan yola koyuldu. Canı geçmemişti ki uyku ile uyanıklık arasında iki güvercin gördü. Biri bir ağacın üzerinde, diğeri öbür ağacın üzerinde konuşuyorlardı: “Kardeşim bu ağacın altın-da uyuyan Hayır’dır. Arkadaşı Şer yolda suyunu ve ekmeğini yedi. Kendisinin-kinden buna vermedi. Su vereceğim diye kör etti; ama yine vermedi. Vezir kırlan-gıç yaprağıyla bunun gözünü iyileştirdi. Şimdi kendi şehrine dönüyor. Şehrinde padişahın kızı delilenmiş. Eğer bu ağacın yaprağından alır, götürür, kaynatır kıza verirse kız iyileşecek. Bunun geleceği de iyi olacak.”

Hayır, birden kalktı. Ağacın yaprağından aldı, şehre gitti. Şehre girince gü-vercinlerin doğru söylediğini anladı. Padişahın kızı delilenmiş.

Her kim onu iyileştirirse, kızını ona verip saltanatını da ona bırakacağını söylemiş. Hayır, padişahın yanına gelip dedi: “Eğer izin verirsiniz kızınızı iyi etmek istiyorum.”

Padişah dedi: “Eğer edemezsen başını kestiririm.”

Hayır, dedi: “Pekâlâ, tamam.”

Onu hazırladılar. O yaprakları kaynatmaları için verdi. Kaynayınca kızı verdi. Kız içti ve iyileşti. Ertesi gün padişahın emrini yerine getirdiler. 7 gün 7 gece şehri aydınlattılar. Güzel bir düğün yaptılar. Kızı Hayır’a verdiler. Çok geçmeden padişah öldü. Hayır, onun yerine geçti. Muhtar ve kızını getirtti. Muhtarı vezir yaptı, kızını da harem dairesi başkanı yaptı. Vezir ve padişah (muhtar ve Hayır) şehre indiklerinde Hayır Şer’i gördü. Vezire dedi: “Bu benim arkadaşım Şer’dir.”

Vezir kılıcını kınından çıkardı; Şer’in boynunu kesti ve Dünya’yı Şer’den kurtardı.

3.32. Sarı Gül

Bir zamanlar bir padişahla kızı vardı. Bu kızın her şeyi vardı; fakat annesi olmadığı için çok üzgündü. Padişah onu ne kadar teselli ediyor, ona ne kadar şefkat gösteriyorsa da kız bir türlü gülmüyordu.

Bir gün padişah dışardan sarayına geldi. Her zamanki gibi doğru kızın odasına girdi. O gün kızının diğer günlerden daha üzgün olduğunu gördü. “Kızım, söyler misin, derdin nedir? Niye bu kadar kederlisin? İstediğin bir şey varsa söyle. Kuş sütü bile istesen, bulurum sana” dedi. Kız “Vallahi, ben de ne istediğimi bilmiyorum. Ama izin verirsen birkaç günlüğüne ava çıkmak istiyorum. Belki biraz açılır, kendimi bulurum” dedi. Padişah “Tabii, neden olmasın?” dedi. Yaşıtı olan birkaç kızı, birkaç harem ağası ve on hizmetçisiyle birlikte kıra gönderdi. Belki biraz neşelenip, sevinirdi.

Saray müneccimlerinin yıldız bakarak zaman tayin ettikleri vakit atlara binip şehirden uzaklaştılar. Öğleye doğru, ötede beride birkaç ağacın bulunduğu bir nehir kenarına geldiler. Güzel, havadar bir yerdi. Padişahın kızı, yanındaki cariye ve kızlara: “Burası güzel. Burada çadır kuralım” dedi. Herkes “Baş üstüne” dedi.

Hizmetçiler binek hayvanlarından inerek padişahın kızının ve diğer kızların çadırlarını kurup işlerinin başına gittiler. Öğle yemeğini hazırladılar. Yemekten sonra herkes yorgun ve hava da sıcak olduğundan birazcık kestirdiler. Yalnız padişahın kızı uzandığı yerde düşünüyordu. Uykusu gelmeyince nehir kıyısına geldi. Bu sırada kocaman sarı bir gülün su üstünde yüzerek geldiğini gördü. Kendini alamayıp gülü yakalayacağı yere kadar nehir kıyısına yürüdü. Hiç farkına varmadan gül suda, kendisi kıyıda yürümeye devam etti. Bir ara kendine gelince güneşin batmak üzere olduğunu gördü. Üstelik çadırların ve hizmetçilerin bulunduğu yerden çok uzak düşmüştü. “Eyvah! Ben ne yaptım? Bu kırdaki, gecenin karanlığında tek başıma ne yapacağım? Vahşi hayvanlardan kurtulmak için nerede uyuyacağım?” dedi.

Bunları düşünürken, hava karardı. Yıldızlar göz kırpmaya başladılar. Kız o yana bu yana bakınırken bir ağaç gördü. Gidip o ağaca tırmandı. Tesadüfen gece mehtaplıydı ve kır da neşeliydi.

Daha dallar arasına iyice yerleşmemişti ki katır çingırağıyla bir at sesi duydu. Birkaç dakika geçmeden, hayvanları yüklerle dolu birtakım kimseler geldi.

En önde uzun boylu, yakışıklı, beyaz ata binmiş bir delikanlı, arkasında da sekiz on atlı vardı. Belki bu da başka bir ülkenin padişahının oğluydu ve yolunu kaybederek hizmetçileriyle birlikte buralara gelmişti. Padişahın oğlu o yeri beğendi. “Burada yükleri indirip çadırları kurun” diye emir verdi. Hizmetçiler ve atlılar indiler. Önce padişahın oğlunun çadırını, sonra kendi çadırlarını kurdular. Tesadüfen, padişahın oğlunun çadırı kızın çıktığı ağacın altına kurulmuştu.

Bu çocuk, alışkanlığı gereğince akşam ezanından sonra biraz kestirir, sonra kalkar ve akşam yemeğini yerdi. Bir iki saat onunla bununla konuştuktan sonra uyur ve sabah çok erkenden kalkardı.

Padişahın oğlu uykudayken, sofracı başı padişahın oğlunun akşam yemeğini getirip çadırına bıraktı.

Ağaçtan aşağıyı gözleyen kız, sofracı başı yemeği bırakıp gittikten sonra aşağı indi. Yemeklerin bir kısmını yiyip tekrar ağaca çıktı. Yarım saat sonra padişahın oğlu uyandı. Kendisine getirilen akşam yemeğinin yenildiğini görünce “Kim benim yemeğime el sürdü?” diye öfkeyle bağırdı. Herkes “Bilmiyoruz.” dedi. Hizmetçileri çağırdı. Hepsi “Biz el sürmedik” diye yemin ettiler. Padişahın oğlu başka bir şey söylemedi. Akşam yemeğini yedi. Bir saat sonra yeniden uyudu. Sabahleyin gelip hareket etmek için izin istediler. Padişahın oğlu “Ben burayı sevdim. İki üç gün daha burada kalsak iyi olacak” dedi. Orada kaldılar. Akşam olunca, yemeği çadıra bıraktılar. Kız yine ağaçtan inerek yemeğin yarısını yedi. Sonra ağaca çıktı. Padişahın oğlu herkesi uzun uzadıya sorguya çektikten sonra hizmetçilere ağır sözler söyledi. Onlar da “Bizim haberimiz yok” diye büyük yemin ettiler. Üçüncü gece de aynısı oldu. Padişahın oğlu kendi kendine “Bu işin içinde bir bit yeniği var” dedi. Yine hiç kimseye bir şey söylemedi. Çadırına gidip yattı.

Ertesi akşam güneş batınca, çadırına gitti. Uzanıp akşam yemeği gelinceye kadar yalancıkta uykuya daldı. Daha sonra güzel mi güzel bir kızın ağaçtan inip doğru çadıra girdiğini ve yemeğini yemeye başladığını gördü.

Kız yemeği yedikten sonra ağaca tırmanmak için ayağa kalkarken oğlan, kızı bileğinden yakaladı ve “Hayırdır inşallah. Siz de kimsiniz? Burada ne işiniz var?” diye sordu. Kız başından geçenleri bir bir padişahın oğluna anlattı.

Padişahın oğlu bu kızı görmekten çok memnun oldu. Kendi kendine “Bu kız benim için her şeyi yapar” dedi. Ona âşık oldu ve “Ağaca çıkman gerekmez. Burada benim yanımda kal” dedi. Uykuları gelinceye kadar bir-iki saat konuşup dertleştiler. Padişahın oğlu kılıcını çekip yatağın ortasına koydu. Kendisi kılıcın bir tarafına yattı. Kız da öbür tarafta uyudu. Bunlar iki üç gün burada kaldılar. Fakat kız sabahları yataktan geç kalkıyordu.

Bir gece padişahın oğlu kıza “Biz yarın sabah erkenden buradan gidiyoruz. Bizimle beraber olmak istersen, sabah erken kalk. İşlerimizi bitirip yola koyulalım” dedi. Oğlan sabah erkenden uyandı. Kız hâlâ uyuyordu. Özel hizmetçisine “Git, kırdan bir demet sarı gül topla, getir” dedi. Hizmetçi gidip bir demet sarı gül getirdi. Padişahın oğlu gülleri kızın üzerine serpti. Kılıcını da başının altına bıraktı ve “Biz yola çıkacağımız zaman, uyuyordun. Seni uyandırmak istemedik. Ama bize yetişmek istersen, bir çift demir ayakkabı giy, eline çelikten bir baston al. Bizi bulana kadar dolaş” diye bir not yazdı. Kâğıdın sonuna da bir aşk şiiri yazdı.

Padişahın oğlu yola çıktı. Birkaç fersah gitti, ama kız hâlâ uyuyordu. Kız öğleye doğru çadırda gözünü açtı. Kendisini yapayalnız buldu. Kalkıp kâğıdı okudu. Bir ah çekip dudağını ısırıldı. Ne yapacağını bilmiyordu. Derken, uzakta koyun otlatan bir çoban gördü. Çobana seslendi. Çoban yanına gelince ona “Bu çadırla altın elbiseyi sana vereyim. Karşılığında da külâhınla çoban kepenegini bana ver” dedi. Çoban kabul etti. Kız, külâhla kepenegi aldı. Kılıcı kepenegin altına bağlayıp yola koyuldu. Zekice düşünerek ayak izlerini takip etti. Yolda bin bir güçlkle karşılaştı. Sonunda padişahın oğlunun şehrine geldi. Şehir kapısından içeri adımını atmadan kapı muhafızı önüne geçti ve üstündeki çoban giysisinden onu erkek zannederek “Delikanlı, padişahın emrine göre, bu şehre yabancı giremez. En iyisi geldiğin yoldan geri dön” dedi.

Kız buraya ne güçlükleri yenerek gelmişti. Bunun üzerine “Benim hiç kimseyle işim yok. Bu şehrin köylerinden birinde yaşıyorum. Şehrin yabancıları değilim. Şuradan buradan bir şeyler alıp karnımı doyuracağım” diye yalvarmaya başladı.

Kapı muhafızı onun haline acıdı. “Mademki yabancı değilsin, gir bakalım” dedi. Kız, çoban giysisiyle içeri girdi. Birkaç gün boyunca padişahın oğlunu aradıysa da onu bulamadı. Ne yola başvurduysa, bir çare bulamadı.

Ümitsizliğe kapıldı. Dönmeyi düşünürken bir hamamın önünden geçti. Hamamın tüm görevlileri sıraya girmişler, kimseyi geçirtmiyorlardı. Bekçiler de insanları geriye çekiştiriyorlardı. Birine yavaşça “Ne var? Burada ne oluyor?” diye sordu. Oradaki “Padişahın oğlu düğün hamamına geldi” dedi. Kız bir yandan padişahın oğlunu bulduğuna sevinirken, bir yandan da düğün hamamından dolayı çok üzüldü. Bu düşünceler arasında bocalayıp dururken hamam görevlilerinin sesleri yükseldi. Bir tahtırevan getirip hamamın önüne koydular. Padişahın oğlu tahtırevana bindi. Sağına bir vezirin oğlu, soluna da başka bir vezirin oğlu oturdu. Birtakım kimseler de atlara binerek hareket ettiler.

Halk her taraftan onları görmek için hücum ediyordu. Hâlâ çoban giysisi içinde duran kız bin bir güçlkle halkı yarararak padişahın oğlunun gözüne baktı. Onu da kendisine baktırarak padişahın oğlunun kâğıda yazdığı şiiri okumaya başladı. Padişahın oğlu şiiri duyunca çobana dikkatle baktı. Onun aynı kız olduğunu anladı. Tahtırevanı durdurup çobanı yanına almalarını emretti. Padişahın oğlunun her iki yanında oturanlar bu duruma çok sinirlendiler.

Padişahın oğluna “Yanımıza oturttuğun kimdir?” diye sordular. Padişahın oğlu “Bunun dış görünüşüne bakmayın. Bu çok önemli. Sonra anlayacaksınız” dedi. Kısacası padişahın oğlu, kızı saraya getirdi. Annesi çobanı görünce, oğluna dönerek “Yanındaki de kim? İnsan kıtlığı mı vardı da getire getire bunu getirdin? Tam düğün yapacağımız sırada böyle ne idüğü belirsiz insanları getirme. Yoksa vezirler babanı tefe koyarlar” dedi.

Öte yandan, padişahın oğlunun bir teyze kızı vardı. Güzel olmadığı bir yana, padişahın oğlu da ondan hoşlanmıyordu. Ama annesi bu kızı oğluna almak için ısrar ediyordu. Oğlan ne kadar reddediyorsa, annesi o kadar diretiyordu. Sonunda oğlandan teyzesinin kızıyla evlenmesi için söz aldılar. Oğlanın yaptığı yolculuk ve kaybolması, hep bu düğünden kaçmak içindi.

Yolculuktan dönünce annesi, “Çabuk teyzenin kızına durumu anlat. Elinden tut ve getir. Yoksa sütümü helal etmem” diye ısrar etti. Sonunda ne yapıp yapıp oğlanı ikna ettiler. Düğün hazırlığına başladılar. Oğlanı hamama gönderdiler.

Ertesi akşam da onları el ele tutuşturup odalarına göndermek için harekete geçtiler. Zavallı oğlan hamamdan çıktıktan sonra, dediğimiz gibi nehir kıyısında gördüğü ve çadırına aldığı kızı karşısında çoban kıyafeti içinde gördü. Yarası ta-

zelendi. Onu yanına alıp saraya getirdi. Düğün gecesinden bir gece önce, annesi oğlanın yanına gelerek “Artık bu gece şu çobanı bırak” dedi. Oğlan “Hayır, onu al, bahçeye, havuzun yanına götür. Orada ona rahat giysiler ver” dedi. Annesi çok kızdı. “Şuna bak hele. Bana emir veriyor! Yarın burada tüm şehrin körü topalı için düğün dernek mi kuracağım?” dedi.

Çoban bu sözleri duyunca çok sinirlendi. Kalkıp sarayın merdivenlerine koştu. Aşağı inip bahçenin ortasındaki havuzun yanına geldi. Bir söğüt ağacının altında külahı ve çoban kepenegini çıkararak yanındaki torbasından kendi elbisesini aldı. İki dirhem bir çekirdek süslendi. Sonra padişahın oğlunun verdiği kılıcı karnına sapladı. Karnından oluk oluk kan fışkırmaya başladı. Sonra olduğu yere yığıldı kaldı.

Öte taraftan padişahın oğlunu gelinle el ele tutuşturdular. Sonra salona getirip yan yana oturtular. Ama oğlanın canı çok sıkılıyordu. Kendini tutamayıp gelini orada bıraktı ve bahçeye çıktı.

Kızı o halde görür görmez, aynı kılıçla kendi karnını parçaladı ve oracıkta düştü. Gelin, damadın bahçeye gidip hâlâ gelmediğini görünce, onu aramak için kalkıp bahçeye çıktı. Oradaki manzarayı görür görmez bir çılgılık attı ve olduğu yerde bayıldı. Oğlanın annesi ile babası ve içerde bulunanlar gelinin yanına geldiler. Kız, oğlan ve gelini o halde görünce “O kız kim?” diye şaşırıp kaldılar.

Başlarına gelen bu kaza neydi? Hepsi orada donup kalmışken yanlarındaki söğüt ağacına konmuş olan bir güvercin diğerine şöyle diyordu: “Kardeşim, dediklerine göre bu bir padişahın kızıymış. Bu padişahın oğluna beslediği aşktan dolayı çoban kılığına girip onu aramaya gelmiş. Her ikisi de birbirlerine olan aşklarından kendilerine kıymışlar. Ama hemen karınlarını dikerlerse ve dikiş yerine bu ağacın kabuğundan çıkan suyu sürerlerse iyileşirler.”

Ağacın altında duranlar hemen bu işi yaptılar. Her ikisi de iyileştiler. Büyük bir düğün yaptılar. Teyzesinin kızını ise gönderdiler. O da amcasının oğluyla evlendi.

Düğünden kırk gün sonra kız “Babamı çok özledim. Gidip onları görmek istiyorum” dedi. Oğlan “Tabii, beraber gidelim” dedi.

Büyük bir gösterişle yola çıktılar. Şehre yaklaşırken kız, başından geçenleri uzun uzadıya bir kâğıda yazıp babasına gönderdi.

Kızının kaybolmasından sonra onu aratan, fakat bulamayınca derin üzüntü içinde kalan padişah, mektubu okuyunca çok sevindi. Tüm vezirlere ve devletin ileri gelenlerine haber gönderdi. Bunları büyük bir görkemle şehire getirdiler. Kırk gün ağırladılar. Padişah kızının mutlu olmasına çok sevinmişti. Vârisi olmadığı için damadını veliaht tayin etti. Birkaç yıl geçmeden veliaht, her iki padişahın yerine geçti ve iki ülkeyi de birleştirdi.

4. SONUÇ

Bu çalışmanın ilk bölümünde masal nedir sorusuna yanıt verilip, ikinci bölümünde, İran'ın tanınmış Bahâîlerinden Muhammed Huseynî'nin oğlu olan ve İran halk hikâyelerini derleyip, bu hikâyeleri çocukların anlayacağı dile çeviren ilk yazar Fazlullah-i Muhtedi'nin hayatı hakkında bilgi verildi. Üçüncü bölümünde ise “Kıssêhâ-yi Subhî” adlı eserinden seçilen masalların Türkçe çevirileri yapıldı.

Muhtedî geride birçok eser bıraktığı gibi, daha çok çocuk masallarıyla tanınır. Masalların her toplumda ve kültürde değişmeyen bir özelliği vardır. Ne zaman ve nerede zayıf olan, hasret çeken ve haklı zeminde mücadele eden fakat yardıma ihtiyaç duyan varsa, orda mitolojik güçler ve efsanevi kahramanlar hemen yardıma yetişir. Masalların özelliği bundan dolayı her yerde aynıdır, çünkü insan her yerde insandır: Yemek, içmek, barınmak, gülmek, ağlamak, yardım istemek ve yardım etmek, haklı bir dava için mücadele etmek... Dünyanın her yerinde değişmeyen insanlığın ortak evrensel değerleridir. Hangi kıta veya kültürden gelmiş ve masalın hangi dilde yaratılmış olduğu hiç fark etmiyor. Eğer bir masalın sunuş dilini biraz anlayabilirse, hiçbir masal insan için yabancı değildir. Çünkü doğal yaşam ve en temel düşünceler her yerde aynıdır.

Ama Muhtedî'nin tarafımdan Türkçe'ye çevrilen bu çalışmadaki masallarında değişmez değerlerin yanı sıra değişken değerlere de rastlanmaktadır. Değişen karakter adlarıyla karakterlerin nicelikleridir. Değişmeyen karakterlerin hareketleri, işlevleridir ve en önemlisi nitelikleridir. Bu da göstermektedir ki masallarda çoğunlukla aynı işlemler değişik karakterlere yaptırılmaktadır. Karakter arttıkça konu genişlemekte olaylar çoğalmaktadır. Örneğin; “Çıngıraklı Keçi” adlı masal Afganistan, Hindistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Türkiye’de de bilinen bir masaldır. Konu ve olay örgüsü aynıdır. Değişen tek şey yavrularının adları ve sayılarıdır.

Karakterler kim olursa olsun veya olaylar ne şekilde gerçekleşirse gerçekleşsin değişmeyen, karakterlerin fonksiyonlarıdır. Bunlar temeli oluşturur.

Örneğin anne keçinin annelik duygusu ve yavrularını koruma güdüsü yukarıda işaret edilen diğer ülkelerin masallarında da işlenmiştir. Bu da doğaldır, çünkü bu ülkelerin büyük kısmı aynı coğrafyayı ve aynı dini paylaşmaktadır.

Söz konusu hikâyelerde geçen olayların akışında karakterin rolü ve özelliği ağırlıktadır. Olayın akışı karakterlerin amaçları doğrultusunda artar. Birbirine eş veya birbirine benzeyen olayların değişik yollardan sonuçlandığı görülmektedir. Örneğin horoz her masalda saflığı temsil eder. “Tilki ve Horoz” adlı masalda horoz tilkiye aldanmıştır; fakat “Köpek ve Horoz” adlı masalda horoz köpeğe aldanmamıştır. İki masalda da horoz kandırılmak istenmiş; ama birinde bu gerçekleşmiştir.

Bu çalışmada çevirileri verilen masallardaki kişilerin her birinin nitelikleri ve bu niteliklerin anlamları vardır. Örneğin anne koruyucu, tilki kurnaz, çocuklar saf, gelinler fettan, babalar nasihatçidir. Kişiler olayın örgüsüne yardımcı olup kültürel unsurları ortaya çıkarırlar. Mesela, “Hamamböceği Teyze” adlı masalda, hamamböceğinin evden ayrılırken yaptığı hazırlıktan, İranlı kadınların geçmişte nasıl giyindiğini anlayabiliyoruz. Nohut ve kabağın İran mutfağında önemli yer teşkil etmesinden dolayı nohut ve kabaktan olan çocukları masal içinde görmemiz mümkün olmaktadır.

Muhtedî’nin derlemiş olduğu bu masalların içinde zincirleme masal da görülebilmekteyiz. Örneğin, “pire ve tandır” ve “kuyruğumu dik” adlı masallar.

Ayrıca her masalda olaylar ve unsurlar karakterler arasında bölüştürülmüştür. Karakterler belirli kalıplarda geliştirilmiştir. Masallardaki olayların akışı içinde her türden kişi kendine özgü bir şekilde olaya katılır. Örneğin “Goncagül” adlı masalda, tâcir önce zengin, sonradan fakir olan bir adamdır. Karısı vardır. Çocukları olur. Tekrar zengin olurlar. Baldızın masala girişiyle olay örgüsü değişir.

Bunlara ek olarak birçok masalda olayların bazı alanlarına göre kümелendiği de görülür. Bu alanlar olayları gerçekleştiren kişilere uygun düşen hareket alanlarıdır. Bunlar kötü kişinin hareket alanı, barışı sağlayan kişinin hareket alanı, yardımcıların hareket alanı ve kahramanın hareket alanı şeklinde tasnif edilir.

Masallar, karakteristik bakımdan toplumun abartılmış resmidirler. Gerçek yaşamda varmak istediği hedeflere insan gücüyle varamayan insan, inanılmaz biçimdeki fantezi gücünü kullanarak varmaya çalışmıştır

Sınır tanımayan ve bütün sınırları aşan fantastik kurgulamalarla insan, yıldızlardan rüzgârlara, dağlardan sulara kadar bütün doğayı konuşturmuş, düşündürmüş ve harekete geçirmiş, her şeyi canlandırmıştır. Dolayısıyla masallarda insansı ve insanüstü mitolojik hangi karakter yaratılmışsa, tümü yaratıcısı olan insanın ve toplumun karakterinin ta kendisi olmaktan ve onun yansımasından başka bir şey değildir: “İyi” ve “kötü”, “haklılık” ve “haksızlık”, “erdemlilik” ve “ahlaksızlık” vb. gibi sıfatlar tümüyle insanı ve toplumu anlatır. Örneğin kabak sebzisinin bir çocuğa dönüşmesi veya serçe kuşunun, farenin konuşabilmesi.

İran masallarında karaktere yüklenen özellik Türk masallarına da benzerlik gösterir. Örneğin kurt ve çakal her zaman sinsidir. Kötü karakterlerin sonu her zaman hüsrandır. Çocuğu olmayan bir kadın mutlaka masal sonunda çocuk sahibi olur. Üvey anne her zaman zalimdir. Gelin kaynana anlaşılamamaktadır vb. Her iki ülkenin masallarında bu türden ortak özelliklerin bulunması doğal karşılanmalıdır. Zira bilindiği gibi İranlılarla Türkler tarihî, dinî ve coğrafî açıdan uzun geçmişe yönelik ortak paylaşıma sahip olmuştur.

Masallar halk kültürünün bütün unsurlarından etkilenmiştir. Her masal geleneklerin, törelerin ve ait oldukları coğrafyanın izlerini taşır. Buna masal içinde geçen bir yemeği, giyim kuşamı, dinsel öğeleri örnek gösterebiliriz. Bütün bunlar biçim eşitliliğini doğurur; temel konu ve olaylar değişmez; yalnız konu etrafında kümelenen öğeler değişir.

Bu çalışmada dikkat çeken hususlardan biri de İran coğrafyasında fil yaşamamasına rağmen Türk, Afgan ve Türkmen masallarında olduğu gibi İran masallarında da filin sık rastlayabileceğimiz bir motif olmasıdır. Bunun nedeni masalların ve masalcılığın birçok kaynakta öne sürüldüğü gibi Hindistan’da doğmuş olmasıdır. Türk, İran, Afgan, Hindistan v.s. masallarında sıkça görülen müşterek motifler hem coğrafi hem dini ortaklıklardan hem de bu ülkelerin birbirleriyle zaman içersinde geliştirdikleri ticari ve siyasi ilişkilerin bir yansımasıdır.

Muhtedî’nin derlemiş olduğu masalların eğitici bir rolü de vardır. Masalları çocuğa, kendisini çevreleyen saf olmayan, ama gerçek bir görüntüsüne bağlı olarak kendisini oluşturabileceği bir çerçeve verir. Çocuğu ahlakî, ailevî ve toplumsal açıdan eğitir.

KAYNAKÇA

- Alptekin, Ali Berat, **Hayvan Masalları**, Ankara 1991.
- Âryenpûr, Yahyâ, **Ez Nîmâ Tâ Rûzgâr-i Mâ I-III**, Tahran 1376 hş.
- Boratav, Pertev Nail, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul 1982.
- , **Folklor ve Edebiyat I-II**, İstanbul 1982.
- , **Halk Hikâyeleri ve Hikâyeciliği**, İstanbul 1988.
- , **Zaman Zaman İçinde**, İstanbul 1992.
- , **Az Gittik Uz Gittik**, İstanbul 1992.
- Değirmençay, Veyis, **Farsça Edatlar ve Bağlaçlar Sözlüğü**, Erzurum 2003.
- Develioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara 1982.
- Dilidüzgün, Selahattin, **Yazın Eğitiminde Çocuk ve Gençlik Yazını**, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1994.
- Elçin, Şükrü, **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara 1981.
- Güney, Eflatun Cem, **Masallar**, Ankara 1982.
- Hançerlioğlu, Orhan, **İnanç Sözlüğü (Dinler-Mezhepler-Efsaneler)**, İstanbul 1975.
- Hicâzî, Benefşe, **Edebiyyât-i Kûdekan ve Novcevânân**, Tahran 1333 hş.
- İsti'lâmî, Muhammed. **Berresî-yi Edebiyyât-i İmrûz-i İran**, Tahran 1352 hş.
- Kâini, Zuhre, “**Children Literature in İran, From Tradition to Modernism**” (Yayınlanmamış Makale), Tahran 2005, s.1- 4.
- Kaplan, Mehmet, **Türk Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul 1976.
- Kıbrıs, İbrahim, **Uygulamalı Çocuk Edebiyatı**, Ankara 2000.
- Komisyon, **İmla Kılavuzu**, Ankara 1996
- Köksal, Hasan, **Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul 1978.
- Kunos, İgnacz, **Türk Halk Edebiyatı**, (Haz. Tuncer Gülensoy), Kayseri 1994.
- Luthi, Max, “Avrupa Masal Tipleri ve Kişileri” (Çev. Sevgül Sönmez), **Milli Folklor Dergisi**, S. 36, Ankara 1997, s.70–75

- Mu'in, Muhammed, **Ferheng-i Farsi I-VI**, Tahran 1371 hş.
- Muhtedî, Fazlullah Subhî, **Efsânehâ-yi Kuhen-i Îrânî**, Tahran 1386 hş.
-, **Kissehâ-yi Subhî I-II**, Tahran 1377 hş.
-, **Emmu Nevrûz**, Meşhed, 1383 hş.
-, **Hâtîrât-i Zindegi-yi Subhî, Târîh-i Bâbigerî ve Bahâigerî**, Tahran 1341 hş.
-, **Hatîrât-i İnhitât ve Sukût**, Tahran 1384 hş.
- Nevâyî, Abdülhuseyn, **Eşerâferînân**, Tahran 1379 hş.
- Oğuzkan, A.Ferhan, **Çocuk Edebiyatı**, Ankara 2000.
- Onaran, Alim Şerif, **Binbirgece Masalları**, İstanbul 1990.
- Puladî, Kemal, **Bünyâdhâ-yi Edebiyyât-i Kûdek**, Tahran 1329 hş.
- Sedrîefşâr, Gulamhuseyn, **Ferheng-i Fârsî-yi A'âm**, Tahran 1373 hş.
- Seyyidoğlu, Bilge, **Erzurum Halk Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Ankara 1975.
- Tezel, Naki, **Türk Masalları I-II**, Ankara 1992.
- Türkçe Sözlük I-II**, TDK Yayınları, Ankara 1983.
- Yahakkî, Muhammed Ca'fer, **Cûybâr-i Lehzehâ; Edebiyyât-i Muâsır-ı Fârsî**, Tahran 1385 hş.
- Yalçın, Alemdar-Aytaş, Gıyasettin, **Çocuk Edebiyatı**, Ankara 2002.
- Yıldırım, Nimet, "Fars Edebiyatında Çocuk Edebiyatının Yeri", **Ekev Akademi Dergisi**, s. I/2, Erzurum 1998, s.334-341
- <http://www.dunyadinleri.com/bahailik>
- <http://www.wikipedia.com>
- <http://www.google.com.tr>
- <http://www.tdk.gov.tr>

DİZİN

A

Abbâs Yemînî Şerif	7
Abbâs Yemînî Şerîf.....	10
ABD	20
Abdülbaha	14
<i>Ademek-i Çubi</i>	8
Afganistan	23, 124
Ahmed-i Şamlu	10
Akka	14, 19
Asurik Tree	6
Aşkabad	13, 14
Avustralya	20
Azerbaycan.....	7, 13, 14, 15
Azer-i Yezdî	10

B

Bâb	18, 19
Bahâî	13, 15, 17, 18, 19, 20
Bahâîlik	13, 17, 18, 19, 20
Bahâullah	13, 18, 19, 20
Bakü	13, 14
Batı Samoa	20
Batum.....	14
Beyrut.....	14
<i>Biz hepimiz İran'ın çocuklarıyız. Annemizin</i> <i>bekçisiyiz</i>	8
Bologna	11
Bratislava	11
Buhara	13

C

Cabbâr Bağçebân	9, 10
Chicago	20

D

<i>Dâstân-i Râstân</i>	10
------------------------------	----

E

<i>Edebiyât-i Kudekân</i>	9
<i>Efsâne-yi Bâba Berfî</i>	9
<i>Enderz Be Cevânân</i>	8

F

Fâzıl-ı Mazenderânî	14
Fazlullah-i Muhtedî.....	13
Fazlullah-i Muhtedî	7, 13, 21

H

Hacı Mirzâ Yahya Devletâbâdî	8
Hacı Molla Ali Ekber.....	13
Hans Christian Andersen.....	11
Hemedan	14, 32, 33, 34
Hindistan	2, 20, 23, 59, 124, 126
<i>Hoda ve Valideyn</i>	8
<i>Hophopnâme</i>	8
Hurma ağacı ve keçi hikâyesi.....	6

Huşeng-i Murâdî-yi Kirmânî	11
----------------------------------	----

I

İgnozz Kunoş.....	2
İllinos.....	20

İ

İran . 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 23, 124, 125, 126, 127, 130	
İran Çocuk Kitapları Konseyi.....	9, 10, 11

I

Îrec Mirzâ	8
------------------	---

İ

İskenderun	14
İstanbul	1, 2, 4, 14, 127, 128

K

<i>Kabusnâme</i>	8
Kaçar	19
Kaşan.....	13, 21
Kazvin.....	13, 14, 91
Kerbela	16
Kıbrıs.....	1, 2, 4, 14, 127
<i>Kıssehâ-yi Hûb Berâyî Beççehâ-yi Hûb</i>	10
<i>Kıssehâ-yi Subhî</i>	124
<i>Kitab-ı Ahmed</i>	7
<i>Kitab-ı Akdes</i>	19
<i>Kitab-ı İkan</i>	19, 20
Kuran'ı Kerim	6

L

Lenin Kütüphanesi	15
Londra radyosu.....	15

M

M. H. Muhammedî	11
<i>Mader</i>	8
Mahmud Hân Saba	8
Mahmûd-i Âzâd.....	10
Max Lüthi	3
Merağa.....	14
Merv	13
Meşhedî Muhammed Hasan Aga Mahbubali Şah	14
Mirza Hüseyin Ali	18, 19
<i>Monis-i Peder</i>	8
Muhammed Ali Sâbir	8
Muhammed Hüseyin-i Muhtedî.....	13
Muhammed Rızâ Yûsufî.....	11
Muhammet Takî Hân Bahar	8
Murtaza Mutahhari	10

N

Nâdir-i İbrâhîmî	10
<i>Nasihât Be Ferzend (Çocuklara Nasihat)</i>	8
Nîmâ Yuşic	8
Nimetullahi.....	14

O

Osmanlı İmparatorluğu	19
-----------------------------	----

P

<i>Pinokyo</i>	8
----------------------	---

S

Sadık Çubek	8
Sadık Hidâyet	8
Samed Bahrengî	7
Sasaniler	6
Semerkant.....	13
<i>Sepide Ferda</i>	9
Seyyid Ali Muhammed	18
Siyah Çal'da.....	20
<i>Siyasetnâme</i>	8
Subhî	13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 128
Subhî-yi Ezel.....	13

Ş

Şirazlı Muhammed Bakır-i Huşyâr	7
---------------------------------------	---

T

Tacikistan	23, 124
Tahrân.....	6, 7, 8, 13, 14, 15, 16, 17, 21, 127, 128
Talibof.....	7
Taşkent	13
Tebriz	19
<i>Tenbeli Akibetes Hemmâlist</i>	8
Tiflis	13, 14
Türkiye	124
Türkmenistan	124

U

Uganda	20
Uluslararası Masal Katalogu	3

Y

Yahudilik.....	20
Yeni Delhi	18, 20

Z

Zencan	13
--------------	----

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Muğla'nın Fethiye ilçesinde doğdu. 1986 yılında Günlükbaşı İlkokulu'nda öğrenim hayatına başladı. 1995 yılında girdiği Fethiye Lisesi'nden 1998 yılında mezun oldu. 1999 yılında Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalını kazandı. 2003 yılında mezun oldu. Aynı yıl İran Kültür Müsteşarlığı'nın bursuyla bir buçuk aylık eğitim için İran'a gitti. Döndükten sonra, 2003 yılında Atatürk Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. Öğrenimi devam etmektedir.